

Stockholms
universitet

Fotboll och huliganism

Utveckling, problem och åtgärdsarbete
i England och Skandinavien

Anders Green

Rapport 2009:2

Kriminologiska institutionen
Stockholms universitet
106 91 Stockholm

www.criminology.su.se

Fotboll och huliganism

Utveckling, problem och åtgärdsarbete
i England och Skandinavien

Anders Green

**Fotboll och huliganism
Utveckling, problem och åtgärdsarbete
i England och Skandinavien**

© Anders Green

Rapport 2009:2
Kriminologiska institutionens rapportserie

ISSN 1400-853X
ISBN 978-91-7155-922-7

Tryckning: Universitetsservice US-AB, Stockholms universitet
Första upplagan: 400 ex

Förord

Nu är det dags att avsluta mina år som doktorand, vilket sker med ett arbete om fotboll och huliganism. Det hela började med att jag hade ett, som vanligt, stimulerande samtal med professor Leif Lenke under vilket vi bland annat diskuterade mina möjligheter att skriva en licentiatuppsats på ett material om långtidsdömda fångar. Sin vana trogen var Leif positiv och jag antogs som ofinansierad doktorand. Sannolikt med något ord på vägen från Leif, som tyvärr avled under fjolåret. Tack, Leif!

Det blev alltså inte en fängelsestudie. Inte heller kom min uppsats att handla om närpolisarbete, som var min idé under en period. Att det blev fotboll och huliganism skall min fru Cecilia tackas för. Efter ett inslag om huliganism på TV-nyheterna sade hon att det väl vore ett lämpligt ämne för mig att forska om, inte minst då jag har fotbollsintresset. Hmm, sade jag direkt, men gillade allteftersom idén. Ganska snart tog jag kontakt med Lennart Petersson (dåvarande kommissarie på RPS, numera säkerhetsansvarig på SvFF) som var polisen som yttrat sig i TV. Genom hans välvilja kom jag i kontakt med generalsekreteraren i SvFF, Sune Hellströmer. Via stiftelsen 'Älska fotboll' erhöll jag finansiering i två omgångar, vilket jag är väldigt tacksam för. Inte bara för forskningen i sig, utan även den möjlighet jag fått att få komma in "bakom elitfotbollens kulisser". I synnerhet resorna till England var lite som att mina pojkdrommar besannades. Lennart och Sune, stort tack för det goda bemötandet, att ni trodde på mina projekt och "dörröppnandet".

Vidare vill jag också rikta ett tack till NSfK (Nordiska Samarbetsrådet för Kriminologi) som finansierade den skandinaviska delstudien.

Under detta arbete har jag kommit i kontakt med många personer. Inledningsvis vill jag rikta mitt tackande till de säkerhetsansvariga och supporterpoliserna som ställt upp på intervjuer. Att ses på möten, utbildningar etc. är riktigt givande och känns som en bekräftelse på att vi har en konstruktiv dialog, som jag hoppas kan fortgå. Ett extra tack går till Hans Löfdahl, chef för supporterpoliserna i Stockholm, för manuskriptläsningen.

Gällande England vill jag rikta särskilda tack till några personer: Chris Whalley, säkerhetschef vid engelska FA, som var min värd vid den första Englands-resan i februari 2006. Bryan Drew och Tony Conniford, vid UKFPU, som inte bara tog sig tid för möten utan även hjälpte mig med att komma i kontakt med poliser som Keith, Karl, Scott, Warren, Jason, Shirley, John m.fl. till vilka också ett tack skall riktas. Inte minst tackar jag för den tid ni avsatte för att hjälpa mig. Good on you and cheers for all the help I've got!

I de skandinaviska grannländerna vill jag särskilt tacka Morten Løw Hansen vid Oslo Sentralpoliti. Detsamma gäller Lars Ruby och Henrik Kjaer Jensen vid Rigspolitiet i Köpenhamn. Utöver god hjälp i era respektive länder har ni blivit goda vänner, som håller kontakten och som det alltid är givande att träffa.

Huliganism ur ordningshållande perspektiv har passat väl inom mitt arbete på Polishögskolan (PHS) och jag har fått flera kollegor inom det polistaktiska arbetet. Tack, alla taktikare, för ert visade intresse och era uppmuntrande ord. Ett par särskilda tack vill jag rikta till förre studie- rektorn Marianne Hilton och fil.dr. Lars Dolmén. Utöver att ni stöttade mitt arbete och såg nyttan av det inom polisens utbildningar och verksamhet var ni även överseende med att jag understundom skrev på denna uppsats. Till PHS bibliotek, och till Maria Perényi i synnerhet, riktas ett stort tack för all hjälp med materialsökande.

Professor Janne Flyghed har fungerat som min handledare. Jag är medveten om att mina texter ofta präglas av bisatser och stickspår, men du har med noggrannhet tagit dig igenom dem. Allteftersom framväxte mer stringens och tydlighet i manuset och för detta skall du tillskrivas rätt stor ära. Tack, Janne! Framöver kan kanske våra samtal vara helt fotbolls fokuserade...

Även om jag inte rent fysiskt har varit närvarande på Kriminologiska institutionen så ofta känner jag mig hemma där, vilket jag redan gjorde under 1980-talets slut då jag läste mitt första betyg i ämnet. Då jag kommer förbi finns det alltid någon att luncha med eller bara prata med och få ventilera lite skrivarvånda. Tack riktas till alla som kan och vill känna sig träffade. Ingen nämnd och heller ingen glömd. Som en avslutning på detta kriminologiska kapitel vill jag också passa på att tacka fil.dr. Helena du Rees som var kommentator vid mitt slutseminarium samt de övriga som bidrog med synpunkter.

Utöver nämnda personer finns det fler som jag lärt känna under arbetets gång och som uppmuntrat mig och visat intresse för min forskning. Ett nästsista "öppet tack" går till er som kan känna att ni passar in på denna beskrivning.

Mina slutliga tackord riktas givetvis till min familj; Cecilia samt Vera och Jacob. Ni har ju, på goda grunder, frågat er om jag någonsin blir klar. Trots att jag själv emellanåt tvivlat svarade jag oförtrutet ja på er fråga, och äntligen är det sant. Från och med nu skall jag inte hela tiden försvinna in i arbetsrummet! Vi kan kanske få loss lite tid för en fotbollsresa till England...

Stockholm, augusti 2009

Anders Green

INNEHÅLLSFÖRTECKNING

SEKTION 1

1. INLEDNING	1
1.1. Prolog	1
1.2. Huliganismens kriminologiska relevans	2
1.3. Förförståelse	4
1.4. Syfte frågeställningar och avgränsningar	4
1.4.1. <i>Disposition</i>	6
2. METOD OCH MATERIAL	7
2.1. En konstruktivistisk ansats	7
2.1.1. <i>Att vinna tillträde</i>	8
2.2. Litteraturstudien	9
2.3. Urvalsfrågor för den empiriska studien	11
2.3.1. <i>Klubbar</i>	11
2.3.2. <i>Polisen</i>	11
2.4. Intervjuer och samtal	12
2.4.1. <i>Genomförande</i>	14
2.4.2. <i>Intervjuetik</i>	14
2.5. Observationer och studiebesök	15
2.6. Metodreflektioner	16

SEKTION 2

3. PERSPEKTIV PÅ FOTBOLLEN OCH DESS PUBLIK	19
3.1. En förnyad fotbollskultur	19
3.2. Ekonomisering och marknadsanpassning	20
3.2.1. <i>Marknadsanpassade fotbollsproblem</i>	22
3.3. Supporter – livets mening	23
3.4. Rivalitet och hat eller bara ett gott skratt?	25
4. EN DEKONSTRUERAD HULIGANISM	28
4.1. Instrumentella eller symboliska handlingar	30
4.2. Huliganismens arenor	32
4.3. England – från läktarvåld till casualkultur	33
4.3.1. <i>Casuals</i>	34
4.3.2. <i>Firmor</i>	36
5. MOT EN FÖRKLARAD HULIGANISM	38
5.1. Marxism	38
5.2. Leicester School	38
5.3. Maskulinitet och spänning	39
5.4. Cultural studies	41

5.5. Postmodernism, neotribalism eller bara ungdomlighet?	41
5.6. Massmedieförstärkning och moralisk panik	43
5.7. Huliganism med kriminologiska förtecken	46
5.7.1. <i>Focal concerns</i>	47
5.7.2. <i>Skuldneutralisering</i>	47
5.7.3. <i>Sociala band</i>	48

SEKTION 3

6. UTVECKLINGEN I SKANDINAVIEN	50
6.1. Sverige	50
6.2. Danmark	54
6.3. Norge	56
6.4. En skandinavisk jämförande summering	59

SEKTION 4

7. ORDNING OCH SÄKERHET I ENGLAND	62
7.1. I sökandet efter åtgärder	62
7.2. Polisen och huliganmatchen	63
7.3. Taylor-rapporten	65
7.4. Lagstiftning	67
7.5. Engelska betraktelser	69
7.5.1. <i>Förebyggande arbete i praktiken</i>	69
7.5.2. <i>Publiken – tillgång eller kostnad?</i>	70
7.5.3. <i>Reflektioner</i>	71
8. AKTÖRER OCH ÅTGÄRDER I SKANDINAVIEN	74
8.1. Polisen	74
8.1.1. <i>Svensk polis</i>	74
8.1.1.1. <i>Organisation och arbetsinnehåll</i>	75
8.1.1.2. <i>Supporterpoliser och dess motparter</i>	76
8.1.2. <i>Dansk polis</i>	79
8.1.3. <i>Norsk polis</i>	80
8.2. Klubbarnas säkerhetsarbete	81
8.2.1. <i>Sverige</i>	81
8.2.2. <i>Danmark och Norge</i>	84
8.3. Svensk lagstiftning	85
8.3.1. <i>Lagstiftning i Danmark och Norge</i>	86
8.4. Förebyggande insatser – några svenska exempel	88
8.5. Jämförelser av skandinaviskt åtgärdsarbete	89

SEKTION 5

9. AVSLUTANDE DISKUSSION	92
9.1. Företeelsen huliganism	92
9.1.1. <i>Förståelse och förklaringar – en teoretisk återblick</i>	92
9.1.2. <i>Mångfald och föränderlighet</i>	94
9.1.3. <i>Massmedia – en ofrivillig konstruktör?</i>	95
9.2. Att åtgärda huliganism	96
9.2.1. <i>Ekonomi och professionalisering</i>	96
9.2.2. <i>Polisstrategi och straffrätt</i>	97
9.3. Fotboll och huliganism – en epilog	99
Litteraturförteckning	101
Andra källor	107
Föreläsningar	107
Hemsidor	107
Tidningsartiklar	107
Bilaga: FRÅGEMALL - GENERELL	108

Förkortningar

BrB	BrottsBalken
CCTV	Closed Circuit TeleVision
CEPOL	European Police College
FA	Football Association (England)
NFIP	National Football Information Point
PHS	Polishögskolan
RKP	Rikskriminalpolisen
RPS	Rikspolisstyrelsen
SEF	Föreningen Svensk Elitfotboll
SvFF	Svenska FotbollFörbundet
UEFA	United European Football Associations
UKFPU	United Kingdom Football Policing Unit

***”Fotbollspubliken är ett släkte som
inte fungerar som alla andra.”***

Svensk supporterpolis

SEKTION 1

1. INLEDNING

1.1. Prolog

Fotboll framhålls återkommande som världens största sport och Bodin et al (2005:72) menar att fotbollens universella spridning överstiger demokratins. Dess förmåga att engagera råder det inget tvivel om. Det handlar om upplevelser med starka inslag av identitet och rivalitet, känslor och lidelse. Eller varför inte fanatism, som Day Poulsen (2004) väljer som utgångspunkt för sin diskussion. För många innebär fotboll så mycket mer än endast de 90 minuter en match tar att spela. Inte sällan hör man professionella fotbollsspelare uttrycka sina starka känslor för den tolfte spelaren; supporterarnas stöttning. Bland andra Comeron (2002:18) lyfter fram att läktar- och supporter-kulturen bygger på aktivitet och känsloutlevelser och att fotbollen skulle självdö utan en engagerad och ljudlig publik. Deltagandet i matchen gäller även dem som befinner sig på läktaren, som är ett territorium för starka och suggestiva utlevelser under gemensamhet med andra. Det finns en mängd ingredienser i detta världsomspännande spel som sker såväl på som bortom arenorna, vilket Højstrup Sørensen (2006:8) fångar väl genom att beskriva det som att om man bara ser bollen ser man egentligen ingenting.

Bland de aspekter som kan anläggas på dagens fotboll är det två som med stor tydlighet märks i litteraturen om fenomenet fotboll. Den ena är hur fotbollen har individualiserats, kommersialiserats och globaliserats under senare år. Det är inte längre den lokalt förankrade och arbetarklassbaserade idrott som den historiskt sett ofta framhållits vara, gällande både dess utövare och dess publik (se t.ex. Andersson & Radmann, 1998 eller O'Neill, 2005). Utöver ökade ekonomiska resurser har även de juridiska förhållandena förändrats, som förenklat rörligheten för den individuella spelaren. Att fotbollen numera har en världsmarknad bekräftas av det tilltagande antalet utländska spelare i de flesta fotbollsligorna, och bland andra Bodin et al (2005) ser att de lokala perspektiven blir allt mer fjärran.

Den andra aspekten är naturligtvis de oroligheter och våldsamheter som ständigt följt fotbollen. Dessa problem har varit så förknippade med England att de ofta benämns 'The English disease' (Haley & Johnston, 1998:2 samt Frosdick & Marsh, 2005:26). Inte sällan har det också snarast byggts upp negativa förväntningar inför större fotbollsevenemang. Bland andra Stott & Reicher (1999) menar att vid VM i Italien år 1990 berodde en stor del av oroligheter-

na just på de stora förväntningar på våldsamheter, upplopp och veritabla gatukrig i de italienska städerna mellan anhängare från olika länder eller med en kravallustrad polis som motpart. I synnerhet, och som vanligt, riktades sökljuset mot engelsmännen och medierapporteringen var i gång långt innan turneringen ens börjat. Händelser som denna har lett till att fotbollspublik överlag ses som farlig, men bland andra Williams (2001) och Frostdick & Marsh (2005) konstaterar att fotbollsrelaterade problemen – fotbollshuliganism – trots allt är ett marginellt fenomen. Den oproportionerliga uppmärksamheten leder till att rädslan egentligen är, eller har blivit, ett större problem än fotbollshuliganismen i sig.

Fotbollsmässigt var säsongen år 2007 i Sverige minnesvärd på flera sätt. En individuell fotbollsspelare – Zlatan Ibrahimovic – vann Jerringpriset, framröstad av svenska folket, och landslaget kvalificerade sig till 2008 års EM. Fast gällande kvalspelet till EM finns för många troligtvis även en annan minnesbild; vid ställningen 3-3 mellan Danmark och Sverige på Parken i Köpenhamn i början av juni äntrar en berusad man, iförd en dansk landslagströja, planen för att ge sig på domaren som i matchens slutskede blåst straff för Sverige. Matchen avbryts och Sverige tilldöms därefter en kansliseger med 3-0. På bästa sändningstid – en lördagskväll – ges en förödande bild av fotbollens problem, fast det rör sig om *en* individs, sannolikt överlagda, handling. Händelsen väckte naturligtvis stor uppmärksamhet, även internationellt, och de sportsliga effekterna för Danmark blev omfattande, de kvalificerade sig inte till EM 2008. Det rättsliga efterspelet fortgår, med skadeståndsanspråk i mångmiljonklassen.

1.2. Huliganismens kriminologiska relevans

Ur samhälleliga och kriminalpolitiska perspektiv är våldsbrott ofta den slags kriminalitet som tar störst debatt- och massmedieutrymme och som gestaltar ett förråat och allt otryggare samhälle. Beträffande huliganismen förstärks detta av att en övervägande del av deltagarna är yngre män som hobbymässigt ägnar sig åt våldsutlevelser i grupp i något slags fotbollsrelaterad kontext. Vidare förmedlas återkommande bilden av en kontinuerlig rekrytering och förnyring bland deltagarna till detta, ur samhälleliga och idrottsliga perspektiv, meningslösa och oberäknliga våld. Med det stora intresse och exponering som fotboll ges hamnar inte endast spelet och resultatet i massmedias fokus. Just problembilderna gör att det blir kriminologiskt intressant och relevant. Det gäller inte endast de kriminella handlingarna, främst grupprelaterade våldsbrott, utan lika mycket behoven av repressiva åtgärder, kontroll samt en trygghetskapande ordningshållning, vilka i sin förlängning även leder till förebyggande insatser. Huli-

ganer framställs ofta i debatten som renodlade och ondsinta våldsverkare, utan det minsta intresse för fotboll, som ofta väcker starka känslor hos allmänheten. Men samtidigt brukar företeelsen huliganism väcka ett slags fascination, kanske särskilt då huliganer, enligt Foer (2004:102), skulle kunna vara vem som helst.

En fråga som väcks är hur stark indikator huliganism är på andra kriminella beteenden och hur kriminella huliganer egentligen är. Litteraturen är tämligen motsägelsefull. Med ett kritiskt anslag lyfter bland andra Bodin et al (2005:43) fram att huliganer alltför lättvindigt definieras som kriminella i största allmänhet, vilket de menar sällan kan beläggas. Armstrong (1998:327ff) påvisar däremot i sin genomgång av de 190 individerna kopplade till firman Blades att det stora flertalet åtminstone varit misstänkta för någon form av kriminalitet, som inte uteslutande avsåg fotbollssammanhang. I en studie av Pettersson (2002) framkom också att den övervägande delen av polisen i Stockholm kända huliganer förekom i registret över misstänkta för brott, med våldsbrott som särskilt framträdande. Samtidigt finner Pettersson (ibid:70) det svårt att fastslå om individerna var kriminella från början eller om fotbollskontexten orsakade en tilltagande kriminalitet.¹

Då begreppet huliganism inte har klara definitioner blir följaktligen huligan också en aning oklart. Inte minst märks detta i relationen mellan huligan och supporter. I denna studie håller jag isär dem och ser förhållandet dem mellan som att huligan är dominant, men huliganer kan ändå vara intresserade av fotboll, eller främst ett klubbtag och dess markörer. Huliganer ser matchtillfällen eller bara klubbsympatier som ett motiv att i regel uppsåtligt samt gemensamt och i samråd med andra aktivt skapa oordning eller söka, vanligen våldsamma, konflikter. Intressant i denna kontext är att klubbarna inte önskar sådant ”stöd”. Supporter är den som riktar sitt intresse mot matchen och för sin klubb utan tillhörande konflikter. Att en supporter är högljutt berusad räcker således inte för att kvala in som en huligan som begår huliganism, även om alkoholkonsumtion ofta givits ett högt förklaringsvärde avseende huliganismens orsaker (Frosdick & Marsh, 2005).

---

¹ Vid senare studier framkom att flera var kända för (vålds-)brott samt att misstankar om narkotikabrott ökat väsentligt (Johansson, (2004) samt Munch (2004)). Även dessa studier avser Stockholm. Liknande studier från övriga Sverige har jag ej funnit.

1.3. Förförståelse

För min del har jag ett långtgående fotbollsintresse och jag tillhör tveklöst ”TipsExtra-generationen”; vi som från år 1969 började insupa engelsk ligafotboll under lördagseftermiddagarna. Utöver att från läktarplats ha sett åtskilliga allsvenska matcher samt en del matcher i andra länder, har jag även spelat mycket själv och är numera ungdomstränare. Visst har jag också i olika grad genom åren ”skrikit och svurit” på läktarplats och i TV-soffan, men har aldrig varit inblandad i några våldsamheter. Naturligtvis har jag favoritklubbar, men tror och hoppas att denna studie inte uppfattas som ”klubbfärgad” och jag har heller aldrig varit medlem i någon supporterförening. Helst vill jag ju att evenemang förblir våldsfria och trygga, inte minst då jag går med mina barn på matcher, men jag upplever aldrig själv rädsla vid evenemangen. För mig föreligger heller ingen given koppling mellan fotboll och våld. Naturligtvis har jag varit medveten om denna förekomst även om jag, vid ett beaktande av de kunskaper jag erhållit genom detta arbete, varit ganska ovetande om dess semiotik och innebörder.

Sedan det tidiga 2000-talet är jag civilanställd inom polisen, både som lärare på Polishögskolan (PHS), vilket gäller än idag, och innan dess som analytiker vid Polismyndigheten i Stockholms län. I denna tidigare tjänst observerade jag vid olika tillfällen uniformerade polisers arbete i samband med fotbolls- och ishockeymatcher. Det var lärorikt och en bra kunskapsinång som bidrog till en förförståelse av olika idrottsrelaterade problem med polisiära förtecknen. På PHS kommer jag i viss utsträckning i kontakt med polistaktiska frågeställningar, vilket ofta berör arbetet vid stora folksamlingar, liksom fotbollsevenemang. Denna personliga professionella utveckling är en följd av att jag de senaste drygt tre åren fördjupat mig forskningsmässigt i fotbollshuliganism och dess åtgärder.

1.4. Syfte, frågeställningar och avgränsningar

För att återknyta till Højstrup Sørensen (2006:8) påstående gällande att man missar det mesta om man endast tittar på själva spelet på planen så handlar denna studie inte om fotbollen i sig, utan om något som till stor del sker bortom gräsplanen och arenorna. En vidareutveckling av ett sådant resonemang väcker den övergripande frågeställning som präglar all forskning inom området – är huliganism ett fotbollsproblem eller ett samhällsproblem som återkommande förknippas med fotboll? Med denna studie avser jag däremot inte besvara denna komplexa och eviga frågeställning. Syftet med detta arbete är att åskådliggöra fotbollshuliganismen samt hur den uppfattas, beskrivs och motverkas, såväl i litteratur som av personer som daglig-

dags arbetar med dessa frågor. Dessutom analyseras och diskuteras huliganismen utifrån olika teoretiska förklaringsmodeller. Huvudsakligen fokuseras Sverige, men arbetet tar sin utgångspunkt i England och dess vittgående erfarenheter, avseende såväl huliganism som åtgärder. I syfte att erhålla skandinaviska perspektiv kommer jämförelser med Danmark och Norge att göras.

Initialt görs en litteraturgenomgång av tidigare forskning kring företeelsen, eller snarast problemet, fotbollshuliganism och dess utveckling. Ur detta syfte framväxer följande frågeställning; ***hur beskrivs företeelsen fotbollshuliganism i litteraturen?*** I denna del kommer även olika teoretiska perspektiv som återkommer i litteraturen att belysas, som lägger grund för följande frågeställning; ***hur förklaras fotbollshuliganism utifrån sociologiska och kriminologiska teorier?***

Det är huvudsakligen polis och fotbollsklubbars säkerhetsansvariga som kontinuerligt arbetar med, eller snarare mot, huliganismen och därför är deras uppfattningar om och erfarenheter av fotbollshuliganismen betydelsefulla. Åter är det i England som denna arbets- och åtgärdsdiskussion tar sin början. Inte minst riktas blickar från Skandinavien ofta mot England avseende lagstiftning, förebyggande åtgärder och uppfattningar om desamma. Detta leder då fram till följande frågeställning; ***hur upplever och beskriver poliser och klubbarnas säkerhetsansvariga fotbollshuliganism, dess utveckling och hur arbetar de för att motverka problemen?***

Under arbetets gång har jag återkommande märkt att jag behövt välja perspektiv – ordningshållning/säkerhet eller huliganism. Jag har medvetet valt det förra och inte ens försökt komma i kontakt med huliganer. Samtidigt medför detta val av perspektiv att huliganismen ofrånkomligen får en problemstatus. Att arbeta med båda perspektiven parallellt skulle sannolikt leda till en helt annan studie. Avseende litteraturen förekommer dock emellanåt ”huliganperspektiv” för att inte helt förbise dessa, i sammanhanget aparta, aspekter.

En avgränsning har gjorts avseende materialet jag använder. Även om det ideligen skrivs om fotbollshuliganism i media ingår massmedialt material i liten utsträckning, och då det förekommer är syftet att tydliggöra någon specifik företeelse. En annan avgränsning har gällt språklig tillgänglighet, vilket innebär att den litteratur som ingår är skriven på antingen danska, engelska, norska eller svenska.

1.4.1. Disposition

Detta arbete är uppdelat i fem huvudsakliga sektioner. Efter den inledande sektionen, med kapitel som tar upp metod och material, följer i den andra sektionen en genomgång av arbetets akademiska sammanhang samt olika perspektiv på fotbollen. Vidare ges här historiska beskrivningar av företeelsens framväxt i England. I denna del kommer också teoretiska diskussioner att föras. Från och med den tredje sektionen baseras texten företrädesvis på det empiriska materialet, med en inledande beskrivning av utvecklingen i de skandinaviska länderna. I den fjärde sektionen fokuseras ordnings- och säkerhetsarbetet, i vilken England fungerar som föregångsland och där den jämförande diskussionen främst sker inom Skandinavien. I den femte sektionen rundas denna uppsats av med en avslutande diskussion.

2. METOD OCH MATERIAL

Med denna studies syften blir det relevant att använda olika metoder för datainsamling. På detta sätt kan svagheter i en viss metod motverkas genom att kompletterande metoder används och resultaten blir inte beroende av endast ett metodval (Denscombe, 1998:103). Inom ett konstruktivistiskt, eller kunskapsrelativistiskt, perspektiv blir även forskaren av stor betydelse. Ny kunskap konstrueras genom en process med hänsyn till forskarens aktiviteter och prioriteringar där uttolkandet av insamlade data "... skapas mot bakgrund av forskarens förhandsuppfattningar, syften etc." (Wallén, 1996:15).

2.1. En konstruktivistisk ansats

Fotbollshuliganismen saknar väl avgränsade och gångbara definitioner och därmed är det bekymmersamt att få fram kvantitativa och entydiga fakta, t.ex. kriminalstatistik, för att diskutera utvecklingen över tid. Såväl Armstrong (1998:282) som Stott & Pearson (2007:83) är därför skeptiska till forskning baserad på (kriminal-)statistiska data. I Sverige skrivs till exempel polisiära matchrapporter som redovisas till Rikskriminalpolisen (RKP), men som då endast avser brott och ordningsproblem under matchdagen och i synnerhet vid arenan. Istället för termen fotbollshuliganism används och diskuteras emellanåt begreppet fotbollsrelaterade (vålds-)problem som ofrånkomligen ger utrymme för tolkningar. Jag har valt att sätta våld inom parentes då det inte är givet att endast ett faktiskt våld kan vara problemskapande, för upplevelser och erfarenheter av rädsla och otrygghet bör också uppmärksammas. I korthet är huliganismen inte något objektivt, oberoende och universellt begrepp, utan är öppet för konstruktioner. Likaväl som dessa är beroende av kontexter och föränderliga över tid är även vem som tolkar företeelsen betydelsefull. Alltså, forskaren i sig blir väsentlig för såväl forskningsprocessen som resultaten, där kunskapen är starkt beroende av dennes tolkningar (Wallén, 1996 samt Kvale, 1997).

Genom ofullkomligheter i definitioner och tillgång till statistiska data ges öppningar för en konstruktivistisk ansats, där respondenternas personliga upplevelser och tolkningar av fotbollshuliganism kommer att utgöra grunddata. Detta knyter an till en hermeneutisk vetenskapstradition, där tolkningar av företeelser fokuseras. I denna studie används genomgående en kvalitativ forskningsmetodik utifrån det som Eneroth (1984:47ff) benämner en begreppsligt-induktiv kunskapsmodell. Insamlandet görs mer förutsättningslöst, utan ställda hypoteser, för att i efterhand kategoriseras, analyseras och belysas utifrån teoretiska förklaringsmodeller.

Syftet är att vinna kunskaper samt nå en ökad förståelse genom ett systematiskt undersökande av en företeelses karaktär (Wallén, 1996:73). Bland andra Kvale (1997:12) framhåller just den subjektiva erfarenheten som bärande inom en mer kvalitativt inriktad forskning. En kritisk aspekt är att det snarast är tolkningar av och föreställningar om huliganism och dess risker som inverkar på olika aktörers förhållningssätt. Exempelvis menar Cohen (1972:38ff) att ofta präglas diskussioner och förhållningssätt, t.ex. gällande ordningsproblem, mer utifrån vad som kunde ha skett än vad som egentligen skedde. Detta kan leda till förstärkta framtida riskbedömningar.

Inom kriminologin råder en allmänt vedertagen återhållsamhet gällande anmälningsstatistik eller antal gripna som en absolut bild av kriminaliteten, särskilt vid anmärkningsvärda variationer vid vissa typer av brott. Det kan likaväl vara en återspeglning av en ökad polisiär aktivitet eller förändrade toleransnivåer under en viss period, t.ex. gällande trafikbrott. Dessa brott benämns ofta ingripandebrott, då de just upptäcks genom en närvarande och ingripande polis (se t.ex. O'Neill, 2005:21 samt Frosdick & Marsh, 2005:36ff). Vid ett beaktande av det ovan nämnda blir konstruktivismen en adekvat ingång i ett arbete om fotbollshuliganism, som genom åren kantats av starkt tyckande och kraftfulla åtgärder, präglade av repressivt polisarbete (se t.ex. Stott & Reicher, 1999 samt Stott & Pearson, 2007).

2.1.1 Att vinna tillträde

I denna studie har jag haft ett par gynnsamma förutsättningar för att komma i kontakt med och träffa de personer som jag önskat. Huvudsakligen är arbetet finansierat av Stiftelsen Älska Fotboll, i vilken Svenska Fotbollförbundet (SvFF) är en betydande aktör. Därutöver är jag anställd inom polisen. Med dessa båda anknytningar uppfattade jag att det var oproblemiskt att få kontakt med nyckelpersoner, och det är inte utan att jag till stor del är tämligen lik flera av mina respondenter avseende ålder, kön, fotbollsintresse och, till viss del, även klädsel. Dessa omständigheter medförde goda möjligheter till perspektivbyte mellan mig och respondenterna. Samtidigt har jag ständigt och inledningsvis sagt till personer jag träffat under arbetets gång att undersökningen genomförs vid Kriminologiska institutionen och avser att mynna ut i en licentiatuppsats.

SvFF tillhandahöll de uppgifter jag behövde för att komma i kontakt de individer som befann sig i de funktioner jag sökte, t.ex. säkerhetsansvarig i en fotbollsklubb eller supporterpoliser.

Denna process benämns 'gaining access' och är väldigt viktig. Inte bara att dörrar öppnas, utan även att man från början vänder sig till rätt personer, vilka framledes kan hjälpa till att ge studien legitimitet samt, inte minst, att nå andra respondenter (Burgess, 1984 samt Taylor & Bogdan, 1984). Min anställning inom polisen var särskilt gynnsam då jag medföljde poliser under deras arbete för jag behövde inte genomgå t.ex. sekretessprocesser och tillhörande dokumentation.

Vid besök i andra länder har jag introducerats av mina 'gate-keepers' som antingen kommande från polisen eller SvFF. Detta har underlättat kontakterna och mötena då jag uppfattat det som att jag bemötts som "äldre yrkesarbetande" och inte som "yngre högskolestuderande". En erfarenhet, särskilt bland svenska respondenter, var att de sade sig vara rätt trötta på journalister och gymnasieelever som ofta tar kontakt för att skriva om fotbollshuliganism. Några uttryckte lite syrligt att det är trendriktigt att skriva om fotbollshuliganism, men min bakgrund parallellt med mina syften betraktades som legitima och lovvärda.

2.2. Litteraturstudien

Gällande omfattningen av litteratur och tidigare forskning inom området finns två helt olika inställningar. Day Poulsen (2004:24) menar att det finns påfallande lite skrivet om fotbollshuliganism, vilket är tvärtemot den uppfattning Frostdick & Marsh (2005) har. De senare menar att, i synnerhet brittisk, fotbollshuliganism genom ett slags akademisk förstärkning lider av att ha blivit sönderforskat och att inga ändamålsenliga slutsatser egentligen har presenterats. Som ett bevis för detta anförs att det fortfarande saknas en fungerande, väl avgränsad definition av begreppet. Vidare menar de att all forskning kring fotbollshuliganism också påverkas av och tvingas förhålla sig till massmedias rapportering (ibid:93). Dunning et al (2002:218f) opponerar mot dessa slutsatser och menar att ett flertal frågor fortfarande är obesvarade och de efterlyser forskningsinsatser som är internationellt samordnade. Genom forskningsbaserade kunskaper ökar möjligheterna att på sikt kunna vidta de bästa, mest verkningsfulla åtgärderna och polisiära strategierna, som är det Stott & Pearson (2007:37ff) med kraft anför som forskningens viktigaste uppgift.

Sökandet efter litteratur till denna studie har till stor del skett via ett snöbollsurval, innebärande att läsandet av viss litteratur, varav i synnerhet referenserna, lett mig vidare. Ett problem med ett sådant förfarande kan vara att det blir svårt att göra begränsningar. Mitt sökande på

Internet har inte varit strikt eller systematiskt, utan mer ”surfbaserat” med sökanden på vissa ord eller författare (jfr. Carlsson et al (2005) samt Rasmussen & Havelund (2007)).² Urvalet har varit brett och omfattande och syftar till att genom en induktiv ansats belysa förekomsten av fotbollshuliganism. Genom läsandet har en mångfald av aspekter framkommit, som tydliggjort definitionsproblematiken och svårigheten med att begränsa fotbollshuliganismen till endast fotbollsmatcher, i tid och rum. Litteraturen domineras av England, gällande såväl forskning som annan litteratur. Detta uppmärksammas också av Estrada & Tryggvesson (2001:247), som samtidigt ser att den våldsfokus som tidigare präglade litteraturen allt oftare kompletterats med studier som fokuserar supporterkulturens mening och identitetsskapande.

Avseende sökandet efter skandinavisk litteratur har jag fått stor hjälp av PHS Bibliotek. Utöver statliga utredningar utgörs den skandinaviska litteraturen till stor del av examensarbeten från universitet och högskolor. Även i den skandinaviska litteraturen tar England ofta stor plats. Ur ett skandinaviskt perspektiv har Sverige den längsta historiken med läktarvåld och fotbollshuliganism, vilket också återspeglas i litteraturen. Tillgången till danskt material har varit tämligen god, med en tydlig ökning under 2000-talet. Av de tre skandinaviska länderna är det från Norge jag fått tag i minst material, som samtidigt ger en bild av en mindre problemomfattning. Skandinavisk forskning³ om polisens arbete i samband med fotbollsmatcher är inte så omfattande, men efter EM 1992 genomförde Torstensson (1993) en utvärdering, i vilken bland annat ett kapitel belyste dagspressens bild av polisen och huliganproblematiken (Nilsson, 1993).

Det finns en ousynlig mängd biografier skrivna av huliganer. Bland andra Frodick & Marsh (2005:80) benämner denna genre huliganporr, då den ger förhållandevis voyeurismiska bilder av huliganismen och enskilda individers bravader, under ibland långa karriärer. Varenda bok beskrivs, något förenklat, som den ”sanna historien om det värsta gänget någonsin”. Samtidigt har jag valt att inte helt sortera undan dessa, då de bidrar med inblickar i och kunskaper om huliganismen, dess kontexter och emellanåt syn på ordnings- och säkerhetsarbetet.⁴

---

² En Google-sökning på ordet ’hooligan’ ger över fyra miljoner träffar. Genom det ofantliga utbud som finns på Internet har jag funnit och tagit del av såväl ”seriösa som oseriösa” sidor, vilket ibland varit lite tidsödande.

³ Sedan år 2007 bedriver RPS ett projekt om Särskild PolisTaktik (SPT) vid större folksamlingar, även innefattande fotbollsmatcher, under ledning av den holländske professorn Otto Adang. Ett liknande projekt pågår vid Aarhus Universitet i samarbete med den engelske professorn Clifford Stott.

⁴ I denna studie ingår några slumpmässigt utvalda böcker ur denna genre; King & Knight (1999), Chester (2003), Cowens (2001) samt Höglund (2005).

2.3. Urvalsfrågor för den empiriska studien

2.3.1. Klubbar

Då syftet är att studera fotbollshuliganism blir det naturligt och rimligt att fokusera klubbar som upplevt problemet, vilket ofrånkomligen leder till större klubbar på elitnivå som oftast är hemmahörande i större städer. På ett övergripande plan är det alltså ett strategiskt, icke-sannolikhetsurval som utgör studiens datamaterial (Denscombe, 1998:22ff). Urvalsfrågan inverkar ofrånkomligen även på studiens trovärdighet och generaliserbarhet, vilka ökar genom ett välmotiverat urval. I Sverige deltog AIK, Djurgårdens IF, IFK Göteborg, Hammarby IF, Helsingborgs IF samt Malmö FF. Vid intervjuerna har de säkerhetsansvariga varit representanter för sina klubbar.

Gällande Danmark och Norge finns det inslag av ett mer opportunistiskt – tillfällighetsstyrt – urvalsförfarande (Burgess, 1984:55). Urvalskriterier var att det skulle vara klubbar på elitnivå, som även haft internationella erfarenheter. Av betydelse var även att båda skulle vara tillgängliga vid *en* studieresa, vid vilken även intervjuer med polisen skulle genomföras. Detta medförde att Danmark representerades av två klubbar i Köpenhamnsområdet – Brøndby IF samt FC Köpenhamn. För Norges del deltog Vålerenga IF samt Lillestrøm SK, vilka båda ligger i Osloområdet. Sammanfattningsvis finns det avseende de skandinaviska grannländerna ett inslag av bekvämlighetsurval, som Denscombe (1998:24f) formulerar det, men det skedde dock utan att jag tvingades göra avkall på de huvudsakliga urvalskriterierna.

I stort har alla engelska klubbtag i de fyra professionella divisionerna någon erfarenhet av huliganism, och beträffande England har valet av klubbar varit mer slumpmässigt. Exempelvis när det fanns en lämplig match att följa och vilka andra klubbar/städer låg på min resrutten. De engelska klubbar som jag besökt och träffat representanter för är Aston Villa FC, Blackburn Rovers FC, Blackpool FC, Charlton Athletic FC samt Manchester United FC.

2.3.2. Polisen

Till största delen är det supporterpoliser som fått representera polisen. Huvudsakligt skäl för detta är att det är dessa som mest fokuserat och kontinuerligt ägnar sig åt fotbollens problem, vilket för vissa innebär heltid.⁵ Urvalet av supporterpoliser, eller spotters som de ofta be-

---

⁵ Supporterpoliser i Sverige arbetar mestadels med alla idrottsrelaterade problem, varav ishockeyn är näst mest resurskrävande. Även en supporterpolis i Köpenhamn framhöll ishockeyn i sitt arbete.

nämns, har varit styrt av de klubbar jag varit i kontakt med. Ett alternativ hade kunnat vara att välja poliser som ingår i en matchkommendering, men deras arbete är mer inriktat på ordningshållning.⁶ O'Neill (2005) diskuterar de olika polisiära funktionerna vid fotbollsmatcher ingående och finner att 'spotters' är de som kommer närmast fotbollshuliganismen och även på skilda vis skapar relationer med huliganer som individer. Kommenderingspoliser kommer främst i kontakt med den stora massan av oproblematiske och ofta jovialiska matchbesökare.⁷

Som ett komplement till supporterpoliserna har jag i samtliga fyra länder intervjuat poliser som arbetar mer strategiskt och nationellt övergripande, vilka jag i detta arbete benämner centralpoliser. I Danmark innebär det Rigspolitiet, i Norge Politidirektoratet, i England UK Football Policing Unit (UKFPU) samt i Sverige Rikspolisstyrelsen (RPS) och Rikskriminalpolisen (RKP). Dessa funktioner fungerar också som NFIP; National Football Information Point, och är respektive lands representanter för internationella polis- och fotbollsfrågor.⁸

Med något undantag var de skandinaviska supporterpoliserna i regel fotbollsintresserade och sympatiserade vanligen med den klubb de arbetade med. I England var däremot ingen av de poliser jag hade kontakt med supporter till den klubb de arbetade med, vilket fick mig att ställa frågan om detta var en uttryckt strategi att inte vara för subjektiv i sitt arbete. Svaret blev vid varje tillfälle nej, för några sådana krav fanns inte, men man var medveten om det och att det bör undvikas.⁹

2.4. Intervjuer och samtal

Då ett av studiens syften är att få olika aktörers uppfattning om fenomenet och därefter diskutera hur de arbetar med det blir intervjuer som metodval tämligen självskrivet. Hughes (1979:174) anför att det finns en fördel med intervjuer genom att man kan nå mängder av information om en respondents tänkande och agerande. Genom sin summariska och kärnfulla formulering "ord är handlingar i miniatyr" förordar Hughes intervjuer som metod för att vinna kunskap om företeelser som vore svåra och resurskrävande att nå med andra metoder. Varje respondent bidrar utifrån sin nyckelfunktion med det som Denscombe (1998:133) kallar

---

⁶ För polistaktisk forskning kring fotboll se Adang (1999), Reicher et al (2004) samt Stott & Pearson (2007).

⁷ Genom observationer av polisarbete vid fotbollsmatcher i Stockholm har jag gjort liknande erfarenheter.

⁸ RKP fungerar som Sveriges NFIP.

⁹ Lite intressant är att engelsmännen benämnde detta Stockholmssyndromet. Termen myntades efter Norrmalmstorg-rånet 1973, då rånarna och gisslan trots den svåra situationen skapade en positiv relation.

privilegierad information, vilket också kan ses ur ett konstruktivistiskt perspektiv genom att respondenternas uppfattningar och erfarenheter är fokuserade. Intervjuerna var styrda av en frågemall med öppna frågor, eller snarast frågeområden (se Bilaga). Taylor & Bogdan (1984:92f) framhåller det bredare anslaget och flexibiliteten som frågemallmetodens fördelar. Utifrån frågorna, samt svaren på desamma, prövas också studiens tillförlitlighet – undersöks det som man avser undersöka? Intervjutekniken bygger på intervjuarens lyhördhet, där följdfrågor baseras på respondentens svar, vilket medför att intervjuerna i regel utvecklas till att bli samtalsartade. Detta benämns 'probing' där intervjuaren alltså ger sig själv möjlighet att under intervjuens gång upprepa eller omformulera frågor, fördjupa intressanta delar etc. (ibid:96ff). Samtidigt är det även viktigt att som intervjuare inte förevisa starka reaktioner eller torgföra egna uppfattningar, vare sig negativa eller positiva, vilket kan skapa en spänning gentemot respondenten.

Tablå 1. Antal deltagande respondenter, fördelat per land och funktion.

	Centralpolis (cepo)	Spotter / Supporterpolis (sp)	Säkerhets- ansvarig (sök)	Summa
Danmark (D)	1	2	2	5
England (E)	2	3	4	9
Norge (N)	1	2	2	5
Sverige (S)	4	10	8	22
Summa	8	17	16	41

Intervjudata har behandlats summariskt utifrån respondenternas funktioner och nationalitet och presenteras till största delen i löpande text. Anledningen till detta är att försöka ge en samlad, och mer övergripande, bild istället för att belysa specifika eller avvikande förhållanden. I detta arbete förekommer en del formuleringar ur intervjuerna, vilka på olika vis exemplifierar eller belyser särskilda företeelser. Samtliga av dessa är översatta till svenska och rekonstruerade utifrån de utskrivna intervjuerna, men är kanske inte ordagranna då det är svårt att med exakthet minnas varje formulering. Vid varje av dessa formuleringar i den löpande texten anges vilken funktion (se Tablå 1) som ligger bakom den återgivna ordalydelsen samt vilket land (D, E, N, S) vederbörande kommer ifrån.

2.4.1. Genomförande

Intervjuerna genomfördes periodvis från december 2005 till januari 2008. Några respondenter deltog vid ett par tillfällen, där den senare intervjun fungerade som ett avstämmande samtal. De intervjuer som varit avtalade, och baserade på det gjorda urvalet, har varit semi-strukturerade och under intervjuerna förde jag kontinuerliga anteckningar. Vid några tillfällen önskade respondenten att en kollega skulle vara med, då denne bedömdes bidra med initierade kunskaper. Även om jag helst gör intervjuer enskilt och i enrum accepterade jag detta, då jag såg det ur respondenternas perspektiv. Intervjuerna varierade i tid; från knappt en timme till närmare tre. De utvecklades emellanåt även olika beroende av respondenternas prioriteringar och emfas vid olika aspekter på det diskuterade fenomenet. I snar anslutning till intervjuens genomförande renskrev jag intervjuanteckningarna i essäform. Därefter läste jag igenom dessa essäer vid upprepade tillfällen i syfte att få en god minnesbild av svaren, som jag då även tolkat och analyserat. En del i detta arbete med intervjuernas innehåll har även avsett formuleringarna, vilka naturligtvis utgör grunden för de exemplifierande ordalydelserna i texten.

Några av de intervjuer som genomfördes i andra länder var inplanerade, medan andra skedde efter att jag genom min 'gate-keeper' sammanfördes med vissa personer. Utöver dessa samtalande jag ibland på stående fot, och under tidsbegränsade former, med olika personer jag träffade och fick då på ett mer ostrukturerat vis ställa frågor ur minnet. Jag väljer att omnämna dessa samtal, även om de är alltför korta och rapsodiska för att ingå i Tablå 1 och de är inte bearbetade för användande i texten. Detta avser särskilt England och under mina studiebesök och snarast är de därmed att betrakta som observationsmaterial. Endast i England var engelska intervjuer, för i Skandinavien genomfördes intervjuerna på "skandinaviska".

2.4.2. Intervjuetik

Särskilt vid metodval som innebär att man är i kontakt med människor väcks etiska frågor. Både Denscombe (1998:130) och Kvale (1997:106ff) uppmärksammar behovet av etiska riktlinjer och tar i samband med intervjuer bland annat upp perspektivet av informerat samtycke, som innebär att respondenterna i förväg verkligen vet vad det är för slags studie de medverkar i och hur materialet kommer att hanteras. Inför varje intervju förklarade jag att intervjumaterialet kommer att hanteras konfidentiellt och endast av mig, med löften om att de inte kommer att figurera med namn någonstans, vilket flera egentligen inte var främmande för. Samtliga respondenter godkände dessa förhållanden. I texten kan det vara möjligt att respondenterna

kan känna igen sig själva eller en kollega. Detta är svårt att helt eliminera, och det som framkommer kan vara omständigheter som redan är kända respondenterna emellan. Vid ett par tillfällen har supporterpoliserna bett mig att lägga ned pennan och inte anteckna vissa delar av samtalet, t.ex. gällande närmare detaljer i källhantering och underrättelsearbete. Detta kan kopplas till det som Kvale (1997:118) diskuterar om en förtroendefull relation mellan forskare och respondent. Ofrånkomligen kan man hamna i en situation där en avvägning måste göras, för informationen skulle kunna vara betydelsefull för resultaten. På det hela taget anser jag inte att diskussionen och resultaten i denna studie är påverkade av att jag utelämnar viss överskottsinformation, som heller inte är betydelsebärande för studiens frågeställningar. Sett ur ett större perspektiv är det viktigt att respektera överenskommelser. Inte minst då överträdelser kan skapa en misstro och ovilja mot forskning, som i sin förlängning kan omintetgöra för andra forskare att komma i kontakt med adekvata respondenter.

2.5. Observationer och studiebesök

I samband med påbörjandet av denna studie under senhösten 2005 medföljde jag två supporterpolisers arbete i Stockholm.¹⁰ Syftet var att öka min kunskap och identifiera frågeställningar på ett annat sätt än vad som går att enbart läsa sig till. Efter denna ökning av min förförståelse har jag på ett öppet vis följt och observerat olika aktörers arbete i samband med fem fotbollsmatcher. Som framgår nedan har inga upprepade observationer genomförts, utan det som avses är enstaka tillfällen på åtta olika arenor. Ett övergripande syfte med observationerna och studiebesöken var att ta del av hur förebyggande och åtgärdsarbete bedrivs i praktiken, där förhållandena inte skulle vara tillrättalagda utan vara så naturliga som möjligt. Vidare var en viktig och strategisk aspekt att jag som observatör inte styrde eller påverkade händelserna, vilket jag menar inte har utgjort något problem under observationerna.¹¹

Även om observationsförutsättningarna var olika skedde observationerna utifrån en roll som observatör-som-deltagare (Hughes, 1979:144). Observationspassen påbörjades några timmar före avspark och avslutades någon timme efter matchen var slutspelad, vilket inneburit att jag har tagit del av bland annat spaning, säkerhetssystemkontroller samt för- och eftermäten. Således har jag alltså följt såväl polisens som säkerhetspersonalens arbete, vilket i Tablå 2

---

¹⁰ Trots att matchen – Hammarby - FC Midtjylland – i stort saknade bortasupportrar blev det stökigt på hemmaläktaren. Supporterpoliserna använde bl.a. pepparspray i tumultet och två personer greps. Minst en ordningsvakt fick fysiska skador vid ingripandet.

¹¹ Se t.ex. Burgess (1984) för en närmare diskussion kring strategier och genomföranden av observationsstudier.

redovisas med P (Polis) eller S (Säkerhetspersonal). Vid tre tillfällen besöktes arenor utan matchsammanhang och då genomfördes guidade rundvandringar under vilka säkerhetssystem, t.ex. kameraövervakningen, förevisades samt arbetsrutiner beskrevs och förklarades.¹² Under observationerna och studiebesöken förde jag fältanteckningar, som jag renskrev i essäform i snar anslutning.

Tablå 2. Observationer och studiebesök.

Besökt arena	Match
Söderstadion, Sthlm P	Hammarby IF – FC Midtjylland (051206)
Bloomfield Road, Blackpool S	Blackpool FC – Huddersfield Town FC (060214)
Ewood Park, Blackburn P	Blackburn Rovers FC – Sunderland FC (060215)
Åråsen, Lillestrøm S	Lillestrøm SK – Brøndby IF (061207)
The Valley, Charlton P	Charlton Athletic FC – Stoke City FC (080129)
Villa Park, Birmingham	--
Old Trafford, Manchester	--
Parken, Köpenhamn	--

2.6. Metodreflektioner

Inledningsvis vill jag belysa studiens trovärdighet och giltighet. Fast i grunden är det egentligen en metodologisk fråga – leder valen av metoder till ett både trovärdigt och giltigt resultat? Detta tar alltså sin början i syftet och därefter urvalet. Utifrån dessa bör tillförlitligheten och trovärdigheten vara goda då jag vänt mig till de personer som i sitt dagliga arbete kommer i kontakt med huliganism och andra fotbollsrelaterade problem, vilka då beskrivit och diskuterat sina uppfattningar. Särskilt i Sverige var urvalet mer omfattande, noggrant och styrt medan i Danmark och Norge var det lite mer opportunistiskt. Urvalet i England var ju mer slumpmässigt, men jag menar jag att detta inte inverkat på datamaterialets tillförlitlighet. Detta syftar ju på om jag undersökt det som jag avsett att undersöka – hur huliganismen förstås och uppfattas och hur man arbetar för att motverka densamma. Att arbeta med intervjuer och observationer bedömer jag vara adekvata metoder för detta.

¹² På Charlton Athletic's arena - The Valley – genomfördes aldrig någon guidad rundvandring.

Genom litteraturen konfirmeras mångfalden av aspekter som finns på fotbollshuliganismen, och dess motkrafter. Det rör sig om å ena sidan huliganporrens starkt subjektiva ”gärningsmannaperspektiv” där den inhemska klubbblagsfotbollen fokuseras. Å andra sidan präglas litteraturen avseende exempelvis polisens arbete av utvärderingar av de ofta omfattande insatserna vid stora internationella evenemang. Således föreligger en litteraturpolarisering som skapar ett ”glapp” i kunskapsförbindelsen, för ofta fokuseras skilda perspektiv och kontexter (se t.ex. Stott & Pearson, 2007:48f). Avseende litteraturen är vissa sakfel jag funnit lite intressanta, då exempelvis Sverige beskrivs av författare från andra länder. Detta kan vara en spegling av bristen på mer objektiva kvantifierbara data, då insamlingen emellanåt bygger på uppgiftslämnare som gjort sina tolkningar, och till viss del – sina konstruktioner. Trots dessa möjliga oklarheter och emellanåt disparata tolkningar menar jag att litteraturstudien uppvisar tillräcklighet gällande omfattning och innehåll, och jag har medvetet lagt mig vinn om att inte tappa ett kritiskt perspektiv.

Ett ofta diskuterat problem vid observationsstudier är ’going native’, vilket står för att man som observatör påverkas så mycket av den miljö och de aktörer man följer att man allt mer övergår till att bli som dem och tappar sin egen observatörsroll (Burgess, 1984:82). I mitt fall har det dock funnits tydliga gränser, t.ex. avseende befogenheter i arbetet, mellan mig och de funktioner jag följt. En annan tydliggörande förutsättning är att engelska poliser arbetar uniformerat i samband med matcher. Däremot kan jag inte förneka att jag kan ha påverkats av de personer jag varit i kontakt med och diskuterat problem och åtgärder med, men dessa kontakter har till klart största delen endast skett vid enstaka tillfällen så det har inte varit någon längre process. Jag har sannolikt heller inte åsamkat det som bland annat Denscombe (1998:138ff) benämner intervjuareffekter, då man som intervjuare genom exempelvis kön, utseende/klädstil och attityd inverkar på respondenten så att dennes svar blir mer styrda av forskarens förväntningar, och hur frågor ställs, än vad vederbörande egentligen anser.

Fotbollshuliganism och dess åtgärder är såväl föränderliga som öppna för tolkningar, inklusive mina egna. Mitt mångåriga fotbollsintresse till trots har jag erhållit många nya lärdomar om fenomenet fotboll och, i synnerhet, ordnings- och våldsproblemen som är förknippade med det. Lärdomar som emellanåt förefallit motsägelsefulla, men detta är ju en del av att arbeta med kvalitativa metoder och utifrån ett konstruktivistiskt förhållningssätt (Denscombe, 1998:259ff). Avslutningsvis diskuterar Peitersen (2004) att forskning inom området kan vara besvärlig då huliganismen är föränderlig, parallellt med en definitionsproblematik och motsä-

gelsefulla förklaringar. Vidare kritiserar forskning inte minst ifrån huliganhåll med huvudargumentet att ingen utanförstående någonsin kan klarlägga den. Förklaringar avfärdas i regel, med en föraktfull ton, som föga sanningsenliga och att vederbörande saknar förståelse. I detta ser Waddington förutsättningar för utveckling av ett 'blame game'¹³, där skuld och okunskap alltid går att rikta mot någon annan. Detta är en följd av att flera olika aktörer ger sina tolkningar av skeendena som då är just tolkningar. Enligt Brimson (2001:198) baseras den största delen av all så kallad kunskap om fotbollshuliganism på tyckande, rykten och antaganden. Eller som en kombination av dessa tre. Även forskaren Armstrong (1998:21) uttrycker att huliganism aldrig till fullo förklaras, utan på sin höjd beskrivas eller utvärderas. Med alla aspekter beaktade konstaterar Armstrong (ibid:83) att forskning kring fotbollshuliganism alltid har den minsta gemensamma nämnaren "...the issue was always public morality and its control".

---

¹³ Presentation vid CEPOL-konferens 2006-09-12

SEKTION 2

3. PERSPEKTIV PÅ FOTBOLLEN OCH DESS PUBLIK

Brännberg (1993:32ff) och Frosdick & Marsh (2005:10ff) beskriver hur det redan under 1300-talet i England stiftades lagar, eller snarast förbud, mot en så kallad folkfotboll. Detta var en synnerligen hårdform av idrottsutövande, i vilken människomassor ur de lägre klasserna okontrollerat drog fram längs gator och torg utövande sin idrott. Spelet gick ut på att frakta en fylld djurblåsa till motståndarens mål som kunde ligga hundratals meter bort. Makt-havarna såg ett behov av att skapa ordning och utöva kontroll, men i regel utan att detta riktigt uppnåddes. Fotbollen levde sålunda vidare som ett skådespel i det offentliga rummet, uppbu-ren av en bred befolkning, där gränsen för deltagande inte var given. Försöken att stävja folk-fotbollen med fler förbud fortsatte genom århundradena. Det var först under 1800-talets sena-re del som fotbollen började anta dagens former då en nationell organisation för fotboll – Fo-tball Association (FA) – bildades 1863. Den ordning som utvecklades bäst var inom spelet, för utanför planen och på arenorna finns det en historik av våldsamma incidenter förknippade med fotbollsmatcher (Frosdick & Marsh, 2005:20f). I denna summariska historiska beskriv-ning från England gestaltas således ett fysiskt hårt spel som engagerar samhällets lägre klasser som stred för sin lokala grupp och dess värderingar.

3.1. En förnyad fotbollskultur

Foer (2004:95) konstaterar att under flera decennier betraktade samhällets sociala och kultu-rella elit med förakt fotbollen och dess publik som ”a slum sport played by slum people”. Rowe (2001:54) beskriver att hon emellanåt har setts som en intellektuellt lägre stående per-son då det framkommit att hon är en hängiven klubb supporter. Fotbollen har dock sedan 1990-talet givits en annan status och det ses inte ned på att engagera sig i fotboll, som även etablerat sig i ett slags kulturellt sammanhang. Johansen (2002:35) menar att fotbollen genom sitt breddade samhällsliga fundament och stora massmediala synlighet gått ifrån att vara ett arbetarklassspel till underhållning för medelklassen. Flera författare ser även i fotbollen ett slags nöjesindustri och en ökad ikonisering av de stora stjärnorna, vilket föranlett Blackshaw & Crabbe (2004:109) att likställa högsta serien i England – Premier League – med TV-programmet ’Big Brother’, där de individuella storspelarnas, och emellanåt även deras fruars, alla tänkbara förehavanden görs intresseväckande och kan skapa rubriker.

Bland andra Dahlén (2005) och Blackshaw & Crabbe (2004) diskuterar ingående hur personer med intresse för fotboll i det samtida samhället gått ifrån att vara publik till att i hög grad vara fotbollskonsumenter. Guilianotti (2002) gör uppdelningar i olika typer av supportrar¹⁴ och framhåller hur klubbidentitet idag mer skapas genom konsumtionsmönster och livsstilar än via klubbens lokala förankring. Klubben blir allt mer ett varumärke som konsumeras på en global marknad. En geografisk anknytning eller närhet till klubben med möjligheter att kontinuerligt på plats följa hemmamatcherna är således ingen förutsättning för ett supporterskap. Med omfattande TV-sändningar kan distansrelationer till klubbar skapas och upprätthållas, som kan vara nog så starka (Hognestad, 2004).

3.2. Ekonomisering och marknadsanpassning

Fotbollen har på flera vis förändrats där inte minst kommersialiseringen och professionaliseringen är tydliga markörer på en genomgripande modernisering. Samtidigt riktas det kritik mot att en traditionell ståplatspublik trängts undan i svallvågorna av storklubbarnas vinstdrivande fokusering, med intåget på börsen som en betydelsefull del. Bland andra Bodin et al (2005) menar att i dagens elitidrott har ekonomiska perspektiv ofta kommit att bli starkare än sportsliga. Foer (2004) anför att den internationella fotbollen med ett fåtal enormt stora toppklubbar bör ses som moderna oligarkier.¹⁵

Återkommande i litteraturen märks diskussioner om hur dagens kommersialiserade fotboll gestaltas av VIP-loger för sponsorer, som står i skarp kontrast till gårdagens fotbollspublik (t.ex. Bodin et al, 2005). Kritiska röster har höjts som kallar dessa fotbollsbesökare för ”räkmackseliten”, med en tydlig syftning på ett större intresse för VIP-logens buffé och minglande än för det som sker på gräsplanen (Peitersen, 2004:171).¹⁶ Näringslivets sponsring av klubbarna och de stora fotbollsevenemangen är utan tvekan viktig, vilket medfört att näringslivets representanter kommit att bli betydande aktörer inom fotbollen. Drivandet av en stor fotbollsklubb är liktydigt med företagsamhet på högsta nivå och klubbmärket blir följaktligen ett varumärke. Det handlar om långsiktig ekonomisk utveckling, präglade av enorma investeringar i exempelvis nya arenor eller moderniseringar av redan befintliga. Genomgående för nya

---

¹⁴ Guilianottis uppdelning består av supportere, followers, fans och flâneurs.

¹⁵ Detta exemplifieras med den italienske politikern och mediamagnaten Silvio Berlusconi som äger såväl AC Milan som ett flertal TV-stationer.

¹⁶ För att inte fastna i ett alltför onyanserat förhållningssätt i denna klassbaserade diskussion är det viktigt att påminna om att näringslivets representanter mycket väl kan vara fotbollsintresserade.

arenor är att de uteslutande består av sittplatser, vilket sägs borga för ökad säkerhet och kontrollmöjlighet, som är krav som UEFA¹⁷ också ställer. Säkerhetskraven måste vara uppfyllda för de klubbar med ambitioner att få spela i Champions League, den europeiska fotbollens finaste och mest prestigefyllda mästerskap. Att nå internationella framgångar är också liktydigt med stora ekonomiska intäkter, för kommande investeringar i såväl fotbollen som säkerhetsarbetet.

Dahlén (2005) diskuterar en annan ny aktör på fotbollsmarknaden – TV-bolagen. De betalar stora summor för matchrättigheterna, vilket bidragit till att spelomgångarna är uppdelade på flera olika dagar så att det blir fler TV-matcher. Detta i sin tur kan medföra att publikantalet på arenorna minskar, vilket även kan kopplas till att biljettpriserna ökat väsentligt som en effekt av klubbens investeringar. Klubbarnas förhållningssätt gentemot publiken kritiseras och Bodin et al (2005:49ff) menar att det endast handlar om "...making them pay, shut up and sit down". Författarna lyfter vidare fram hur ett sådant förhållningssätt cementerar distansen mellan publik och klubb och i detta gror riskerna för frustration och våldsamheter.

I denna fotbollens ekonomisering befinner sig spelarna på en världsomspännande och individualiserad marknad. Stjärnspelarna är ofantligt välbetalda och har kommit att bli moderna legionärer. Det är inte helt ovanligt att i storklubbarnas startelvor ingår undantagsvis inhemska spelare, vilket lett till diskussioner om en negativ inverkan på landslagsfotbollen.¹⁸ Den lokala prägel och stabiliteten, med långtgående klubblojalitet, gäller i stor utsträckning inte och klubbyten kan göras snabbt. Bodin et al (2005:112f) ser att den så kallade Bosmandomen, där de juridiska reglerna vid spelarövergångar förenklades till individens förmån, slutligen berövade fotbollen dess lokala och nationella förankring. Ur detta perspektiv kan spelarna som representerar klubben uppfattas som främmande, kortlivade och utbytbara. Inte minst är specifika spelare enormt mycket värda, med David Beckham som ett bra exempel på hur individualismen leder till att enskilda individer blir varumärken, vilket bland andra Bodin et al (2005:127) samt Blackshaw & Crabbe (2004:127ff) diskuterar. Hans övergång till en amerikansk klubb har kantats av diskussioner om ett omfattande ekonomiskt genomslag. Inte bara gällande försäljningen av Beckham-souvenirer, utan även hur ikonen Beckham, och hans popstjärnehustru Victoria, är investeringar som skall sälja fotbollen som idrott och underhållning

---

¹⁷ UEFA – Union of European Football Association – är den europeiska fotbollsfederation som bildades 1954 och har sitt huvudkontor i Schweiz.

¹⁸ En sådan diskussion uppkom i England som en följd av att England inte kvalificerade sig till EM 2008.

till en marknad med en enorm potential – den nordamerikanska. En intressant aspekt är just fotbollens svårighet att på allvar ta fäste på den nordamerikanska kontinenten, där den ständigt betraktas som en idrott för en övre medelklass och deras barn (Foer, 2004:239).

Under pågående finanskris hösten år 2008 uppmärksammade och ifrågasatte den engelske kulturministern Andy Burnham utifrån ett supporterperspektiv den alltför starka kommersialiseringen av den engelska fotbollen. Bland annat önskar han ökad insyn i klubbarnas ekonomi samt garantier, eller snarare regleringar, för att få fram fler inhemska spelare i ligan (DN, 2008-10-17). Supportrarna lyfts ofta fram som de mest långlivade och lojala aktörerna, som *är* laget i alla lägen. Men ofrånkomligen finns det ekonomiska perspektiv på detta också. De klär sig i klubbens färger, alltså med de plagg och andra souvenirer som går att köpa. Detta är en viktig inkomstkälla för klubbar eller arrangörer av stora turneringar och evenemang.

Kommersialiseringen parallellt med en internationalisering har lett till en tilltagande professionalisering och Rowe (2001:55) konkluderar att amatörismens dagar definitivt är förbi. Inte endast spelarna i sig är professionella utan även mycket av arbetet som bedrivs runt fotbollen är professionaliserat, vilket kan exemplifieras av säkerhetsarbetet. Arbetsuppgifterna handlar inte uteslutande om matchdagarna utan innefattar bland annat även säkrande av byggnader, datasäkerhet samt individers säkerhet. Sammanfattningsvis är dock säkerhetsarbetet kring fotbollen otvetydigt en effekt av de krav som sponsorerna ställer på klubbarna gällande att deras investeringar skall omsättas till god reklam, där de investerade pengarna bidrar till att utveckla säkerhetsarbetet. Skulle klubben misslyckas i sitt säkerhetsarbete har sponsorerna i regel rätt att avbryta samarbetet, vilket i klartext innebär indragande av ekonomiska resurser.

3.2.1 Marknadsanpassade fotbollsproblem

Den kommersialisering som fotbollen genomgått under senare år har inte gått fotbollens problembilder förbi och Bodin et al (2005:129ff) tar även upp korrupcion och mutor som emellanåt förekommit på fotbollens högsta nivåer. Från engelsk horisont nämns ofta 'ticket touting' – svartbörsmarknaden – bland de fotbollsanknutna problemen. Just biljettproblem samt utsålda arenor, eller endast rykten därom, har ofta bidragit till oroligheter och problem i samband med fotbollsmatcher (Stott & Pearson, 2007:32f). Till detta läggs även arrangörernas ekonomiska vinstsyften, då alltför många biljetter blir sålda i förhållande till bland annat säkerhetskraven.

Williams (2001:40) noterar att det under det sena 90-talet skrevs allt mindre om fotbollshuliganism i den engelska pressen, men han ifrågasatte om det verkligen stämde att problemen minskat. Med en konspiratorisk udd anför han istället att detta är direkt kopplat till mediemogulen Rupert Murdoch. Då Murdoch äger såväl en mängd dagstidningar som TV-kanalen SKY menar Williams att han ”förbjudit” de skrivande journalisterna att lyfta fram, eller konstruera, fotbollsproblemen. Ges de ett alltför stort utrymme påverkas sannolikt försäljningen av SKY-kabelabonnemang negativt.

Som nämnts finns en uppsjö av huliganlitteratur. Bland andra Foer (2004: 99ff) ställer sig påtagligt skeptisk till denna ekonomiska spekulation; att under långa perioder föra en hjälte-episk dagbok som bearbetas till en kommersiell produkt – huliganpornografi. Det har även producerats huliganfilmer baserade på böcker, t.ex. *Football factory* (2004) i vilken inte en enda sekvens fotbollsspel visas. En innovation som Brimson (2003:53) fann var att inför VM 2002 i Japan och Korea gick det tydligen att köpa huliganförsäkringar, som individuella tilläggförsäkringar för resande till ”riskområden”. Hur de var utformade, eller hur väl de sålde, förtäljes dock inte i källan. Sanna eller ej, så ger dessa exempel i alla fall en bild av hur marknadsanpassade både fotbollen och dess problembilder är, eller kan vara.

I Sverige gavs år 2007 exempel på hur det som uppfattas som ett fotbollsrelaterat problem omvandlades till reklam. I sin kampanj använde Canal+ olika former av rivalitet, eller snarast kränkningar och åsamkande av skador, som drivkraft för att öka försäljningen av kabelabonnemang. Med ett åberopande av att nu startar allsvenskan förevisades exempelvis hur en person med Hammarby-sympatier tryckte ned sina sopor i grannens brevlåda, som hade ett AIK-emblem. I radio kunde man höra hur en lågstadiesfröken nekade en elev att få svara på en fråga då han var gnagare (läs: AIK-are) samt hur en person inte gavs tandläkarbedövning eftersom han var GAIS-are.

3.3. Supporter – livets mening

”Each club has its own flavour, and this is created by the supporters, who last a lot longer than players, managers and chairmen.” King & Knight (1999:14)

Bland andra Foer (2004) och Joern (2006) ser likheter mellan fotboll och religion i bemärkelsen som tillflykt och som ett gestaltande av livets mening (se även Rowe, 2001:57). Fotbollen, eller klubben som dyrkas, skiljer sig på en väsentlig punkt från religionen – den lovar egentli-

gen inget och erbjuder inte svaren på de existentiella frågorna om skapelsen och livet efter döden. Men, som framhålls av Maffesoli (1996), en fotbollsklubb kan fungera som en gudom att förenas kring och det saknas heller inte ritualer som gestaltar och bekräftar hängivelsen. Inte endast på ett individuellt plan, utan grupptillhörigheten – sekten – kan vara minst lika viktig. Ur ett religiöst perspektiv ger fotbollen som företeelse således möjligheter till dyrkan och djupaste avsky, där matchresultaten mycket väl kan inverka på hela den kommande veckan. Tills dess det är dags för pånyttfödelsen – nästa veckas match – kan livet mycket väl ha varit en himmel eller ett helvete. Ett hängivet följande av en fotbollsklubb kan tillgodose detta. Eller varför inte dyrkandet av en individuell spelare, som ibland ges epitetet frälsare? I dessa religiösa funderingar finns även perspektivet av offer, som kan gestaltas av hur en engagerad publik inte sällan står med armarna utfällda från kroppen likt Jesus på korset. Kanske med en undran om varför gud har övergett deras lag?

Syftningen i begreppet fotbollssupporter avser fotbollen som en objektiv företeelse, men för det stora flertalet supportrar är det ett särskilt klubbtag som är subjektet. Day Poulsen (2004:24) tar, utöver lidelsen, upp perspektiven av ensidighet och intolerans som viktiga delar i förståelsen av en fanatisk hängivelse. Liknande resonemang förs av Brimson (2006) som betonar hur oproportionerligt stort utrymme av livet som *klubb*supporter emellanåt tar, till skillnad från livet som *fotboll*ssupporter. Som klubbssupporter övergår fotbollsupplevelsen – hängivelsen – till att bli en livsstil kantad av starka känsloupplevelser. Det finns dock inga hinder för att hängivelsen riktas mot ett landslag, och en viktig aspekt är att klubbssupportrar inte givet är landslagssupportrar. Perryman (2006) fokuserar engelska landslagssupportrar som han menar ideligen försvinner i svallvågorna av mer massmedialt gångbara huliganers framfart,¹⁹ som trots allt utgör ett fåtal i förhållande till den stora massan av fotbolls-, klubb eller landslagssupportrar.

Orsakerna till varför man blir fotbollssupporter till engelska lag har undersökts vid ett flertal tillfällen (Centre for the sociology of sports, 2002b). Genomgående präglas resultaten av traditioner via familjen och en lokal förankring. Det var det naturliga laget att följa, vilket även kan förklaras av att det var det första laget man såg spela live och då i sällskap med pappan (jfr. King & Knight, 1999). Bland orsakerna omnämns även dyrkan av särskilda spelare, hur laget spelar samt klubbens färger. Naturligtvis finns också perspektiven av framgångar med,

---

¹⁹ Engelsk huliganism har väldigt ofta berört landskampsspel (Frosdick & Marsh, 2005).

men det är inte lika avgörande för klubbvalet som lokal stolthet och närståendes påverkan. Möjligheterna att få slåss eller delta i upplopp togs inte upp bland orsakerna bakom klubbvalet. Porsfelt (2005) menar vidare att man blir supporter vid födseln, i regel utifrån föräldrarnas sympatier eller vilken stadsdel man bor i, och att det därmed inte egentligen handlar om ett fritt val. Resonemangen övergår också till att det är en livslång relation – eller snarast identitet – som innefattar mer än endast fotbollsspelet. Att bara se en match är dock ofta otillräcklig för att tillgodose engagemanget och passionen. Fotbollskulturens nerv och lockelse ligger i en stark och oreglerad utlevelse, som tangerar det lite förbjudna. Det får inte bli för rumsrent och läktarkulturens hängivna deltagare gör sällan heller anspråk på att vara några oantastliga moralens väktare (Aurstad, 2005 samt Andersson & Radmann, 1998). Brännberg (1993) understryker också att fotboll kan vara en karnevalsartad upplevelse och utlevelse som på flera vis sträcker sig förbi de 90 minuterna matcherna tar. En viktig del berör att få synas och höras i det offentliga rummet. Att, initialt med poliseskort, ”ta över” motståndarnas städer och därefter vinna läktarkampen med tifon²⁰ och sånger (Bundsgaard & Skov, 2007). Det handlar om att under gemensamma former gå till puben, och bortasupportrar anländer ofta ett par timmar före avspark så att denna viktiga uppladdning hinns med. Vid söndagsmatcher kan resan påbörjas någon dag tidigare så att hela helgen blir en fotbollsupplevelse. Estrada & Tryggvesson (2001) beskriver heldagsupplevelsen vid större matcher och evenemang, där ett kontinuerligt öl- och läskdrickande utgör en betydande del i denna företrädesvis manliga gemenskap, men att bli kraftigt berusad är inte ett mål i sig. Att fotboll och öl framlever i symbios kan exemplifieras med att det är vanligt förekommande att stora bryggerier sponsrar såväl enskilda klubbar som stora fotbollsevenemang. Denna företeelse kan ofrånkomligen diskuteras då alkoholkonsumtionen ofta nämns som en starkt bidragande orsak till de fotbollsrelaterade ordnings- och våldsproblemen (Frosdick & Marsh, 2005:127ff).

3.4. Rivalitet och hat eller bara ett gott skratt?

Bodin et al (2005:38) lyfter fram två förutsättningar för problemutveckling – ett starkt intresse för fotboll samt korta avstånd mellan klubbarnas hemvister. Med dessa båda delar uppfyllda stärks identiteten då rivaliteten blir påtaglig när man vardagligt och rent fysiskt kan möta sina utsedda fiender. Man har och bejaktar samma intresse med likartade förutsättningar, men bedriver en kamp om ett socialt utrymme för sin klubbs färger och stolthet. En långtgående riva-

---

²⁰ De visuella effekterna på läktarna vid matcherna, vilka både skapas och genomförs av supportrar. Från italienskans ’tifosi’ – fanatisk entusiasm (Jönsson & Kuick, 2005).

litet mellan vissa klubbar fungerar samtidigt ofta som en extra krydda och spänningshöjare inför matcherna. En anledning till att fotbollsproblemen vanligtvis är värre i de inhemska serierna kan vara att man vet att lagen kommer att mötas, frågan är bara när.²¹

Rivalitet baseras lika väl på vem man *inte* identifierar sig med, att man genom sin supporteridentitet också definierar fienderna. Är man fotbollsintresserad och bor i en stad med flera storklubbar måste man helt enkelt ”bekänna färg”. I den Internet-baserade supporterundersökning Havelund et al (2006) genomförde i Danmark svarade en majoritet att nidsånger och gestikulerande riktade *mot* motståndarna definitivt ingår i ett supporterskap (jfr. Back et al, 2001:227). Intressant är att aktiviteter och sånger *för* det egna laget gavs ett lägre värde. Avseende våldsamheter gav en majoritet uttryck för att de ovillkorligen bör bekämpas, medan drygt tio procent ansåg att det är antingen en exceptionell lojalitet som visas eller något som ibland är oundgängligt. Det är inte endast en fråga om de rent sportsliga resultaten, för tradition och prestige kan vara mer långtgående. Peitersen (2004:106) utvecklar diskussionen utifrån att det ofta föreligger en längre konflikthistorik med sociala klassdimensioner inblandade. I flera länder finns det regionala skillnader som också bidrar till att tydliggöra den avsky som visas; mellan det rika söder och det mindre välbärgade nord som gäller för England, där det exempelvis förekommit att supportrar från London-området ytterst provokativt på läktarplats eldar upp tjugopundsedlar vid matcher mot lag från norra England.

Då två av Englands storklubbar – Liverpool FC och Manchester United FC – möts, och där en gammal osämja råder, satsar publiken ofta på att med eftertryck förorätta och såra motståndarna. Liverpools publik faller ut armarna och ”leker flygplan” för att påminna om Manchester United’s flygkrasch 1958, då flera spelare omkom. Som svar pressar Manchester United’s publik händerna mot sina ansikten för att gestalta att det var Liverpools publik som klämdes ihjäl på Hillsborough 1989. Back et al (2001:227) menar att just kraftfulla förolämpningar kan vara en av förklaringarna till den rasism som återkommande förekommer på läktarna. Det bör inte tolkas som att publiken är extremt rasistisk, utan är ett medel som används i en situation av affektion.²² Att på mest smärtsamma sätt förnedra och förolämpa motståndaren, gällande både spelarna på planen och publiken. Inte minst märks förolämpningar, provokationer och

---

²¹ Landskamper beror i regel på lottning, t.ex. EM-kval eller slutspel, där långt ifrån alla matcher är riskmatcher.

²² Det finns (minst) två hemsidor som försöker motarbeta rasismen inom fotbollen i Europa; www.kickitout.org samt www.farenet.org (Football Against Racism in Europe).

vulgariteter i de sånger som sjungs om motståndarna eller på banderoller som sätts upp, som kan vara en balansakt mellan humor och kränkningar (Blackshaw & Crabbe, 2004:120).

Ett av de mest flagranta exemplen på en lokal rivalitet är taget från Glasgow mellan det katolska Celtic och det protestantiska Rangers, där således religion bidrar till det som emellanåt benämns hatkultur och som även lett till ett flertal dödsfall. Det finns också en annan mer övergripande religionspräglad konflikt. Det gäller ett ogillande av klubbar med judiska traditioner, varav Tottenham Hotspurs FC sannolikt fått utstå de värsta anti-semitiska förolämpningarna (Foer, 2004).²³ Ofrånkomligen går tankarna till tidigare skinheads och nynazistiska erfarenheter bland fotbollspubliken, som såväl skrämde som upprörde samhället. Ett exempel på en kraftig provokation i denna kontext är en huligangrupps besök vid det forna koncentrationslägret Auschwitz som av dem själva mest sågs som 'a laugh' (Back et al, 2001:240).

'Just having a laugh' nämns emellanåt som ett huvudsakligt syfte med oroligheterna i samband med fotbollsmatcher (se t.ex. Chester, 2003). Att få släppa loss, skapa upptåg och tänja på gränser. Det kanske inte alltid är så allvarligt menat eller utfört med ett tydligt uppsåt, men det kan mycket väl eskalera till olika överträdelser, innefattande såväl våld som ordningsproblem. Detta kan, utöver ett gott och rått skratt, ge en stark och berusande maktkänsla.

---

²³ Ironiskt nog är namnet på firman kopplad till Tottenham Hotspurs 'The Yid Army', som beroende på uttal kan uppfattas som antisemitiskt och nedsättande.

4. EN DEKONSTRUERAD HULIGANISM

”There is a wide range of behavioural and other variables involved in ‘football hooliganism’, ‘spectator violence’ (or whatever we choose to call it) and it is difficult to divorce the violence (whatever it is) from the wider social context in which it takes place.”
Frosdick & Marsh (2005:25)

Begreppet huliganism används ofta som ett samlingsbegrepp på oroligheter och våldsamheter som sker i samband med, framför allt, fotbollsmatcher. Det innefattar således en mängd beteenden av varierande art, varav flera är kriminaliserade (Haley & Johnston, 1998:5). Rent juridiskt finns inte huliganism definierat och formulerat i ett lagrum, vare sig i Sverige eller något annat land och man kan därmed inte lagföras eller vid domstol dömas för brottet huliganism. Även om det är ”vanliga brott” brukar den fotbollsrelaterade kontexten lyftas fram, vilket inte sällan ses som en försvårande omständighet som ofta föranleder strängare tolkningar och hårdare straff, vilket Stott & Pearson (2007:22) är entydigt kritiska till. Avseende de lagrum som används för att göra juridiska huliganismöversättningar är det främst Brottsbalkens (BrB) tredje kapitel med brott mot liv och hälsa (bl.a. misshandel) samt sextonde kapitlet med brott mot allmän ordning (bl.a. våldsamt upplopp). Även skadegörelsebrotten i BrB:s tolfte kapitel är emellanåt aktuella, men några juridiska begränsningar för huliganism föreligger inte.

De ordningsproblem och gängslagsmål som fotbollshuliganismen ofta förknippas med går tillbaka till studier massans psykologi, som bedrevs redan under senare delen av 1800-talet (Guvå, 2005). Individer ”stänger av” sin identitet och övergår till att vara ett med gruppen man identifierar sig med, vilket naturligt nog blir starkare då man under gemensamma former konfronterar en utsedd fiende. Ofta förstärks oroligheterna av ett slags kollektiv missuppfattning om motparten och anti-sociala egenskaper utvecklas med lätthet, särskilt om polisen närvaron är hög och ordningshållandet sker utifrån en nolltolerans. Däremot ställer sig Stott (2007²⁴) tämligen kritisk till detta, som han kallar ’mad mob theory’, då den största delen av folkmassan varken har våldsamma uppsåt eller stänger av sin egen identitet för att delta i upplopp. Dunning et al (2002) understryker också vikten av att inte se fotbollspubliken som en problematisk helhet, utan uppmärksamma det fåtal i den stora folkmassan som inte endast eller givet fokuserar matchen. Ursprungligen är termen huliganism heller inte kopplad till fotboll, även om den senare kommit att bli det (Larsen, 2004). Den uppkom i samband med gatuoroligheter i London under 1890-talet, vid vilka den inflyttade irländaren Padraic Houli-

---

²⁴ Presentation PHS, 2007-10-18

han och hans vildsinta anhang utmärkte sig. Enligt Frostdick & Marsh (2005) användes termen initialt synonymt med invektiven 'ruffian' eller 'street Arab' och det var först framåt 1960-talet som kopplingen till oregerliga fotbollsanhängare fick ett större genomslag.

Då det saknas enhetliga definitioner av huliganismen menar Andersson & Radmann (1998:128) att det ges möjligheter för olika intressenter att både konstruera och innehållsmässigt uttolka begreppet fotbollshuliganism. Dessa olika intressenter handlar i klartext om massmedia, och särskilt kvällspressen, men även polisen ges en betydande roll i dessa uttolkningar som vanligen blir problemförstärkande. Larsen (2004:10) lyfter fram att det som i en kontext ses som huliganism kanske i en annan endast ses som ett hängivelseuttryck. Detta leder vidare till att det kan vara en tunn linje mellan supporterskap och huliganism, där skillnaden kan ligga i att kunna balansera begreppen inlevelse och utlevelse, såväl före, under som efter matchen. Detta avser även de tolkningar – konstruktioner – som säkerhetspersonal och polis gör av beteendena, vilka följaktligen ligger som grund för hur dessa professionella aktörer agerar. O'Neill (2005) kompletterar detta genom att även framhålla politikerns roll och agerande i frågan. Armstrong (1998) ger en kritisk röst åt att myndigheterna, varav i synnerhet polisen, och media vidgade huliganismbegreppet då det började bli lugnare vid arenorna parallellt med att det oftare rörde sig om ordningsproblem än om våldsbrottslighet (jfr. även Christensen, 2006). Den kanske viktigaste frågan gäller avgränsningar; t.ex. hur långt ifrån en fotbollsmatch, i både tid och rum, en händelse kan äga rum för att räknas som fotbollshuliganism. Angående ordens innebörd och definitioner går det att sluta sig till det som Stott & Pearson (2007:55) konstaterar – huliganism är en samling antisociala aktiviteter som sker på fotbollskulturens arena. Och den som ägnar sig åt sådant är per definition en huligan. Tyvärr blir det ett cirkelresonemang där vare sig huliganism eller huligan ges någon tydliggörande förklaring, men där ändå beteendet är en förutsättning för definierandet av individerna. En riktigt intressant formulering ges av Brännberg (1993:16) som anför att fenomenet huliganism finns före huliganerna. Detta utvecklar han genom att likna det vid ett till viss del skrivet drama som utspelas i offentligheten, med en rollbesättning som sker successivt.

En svårighet i definitionsarbetet ligger alltså i relationen mellan företeelsen och individerna, eller snarast individernas beteenden. Huliganism är heller inte ett statiskt tillstånd, för individer kan gå på match utan tillhörande huliganaktiviteter och de individer som deltar i våldsamheter är inte alltid givet desamma. Andersson & Radmann (1998:138) berör denna problematik när de diskuterar uppdelningen i och definierandet av ABC-supportrar som genomfördes

under 1990-talet (se även du Rees Nordenstad, 1998). Definitionerna står för A=skötsam, B=i riskzonen samt C=kriminell. Det bör noteras att samtliga kategorier ses som "supportrar", vilket ger signaler om att det föreligger ett intresse för fotboll, eller åtminstone intresse för en klubb. Detta ligger i linje med en av de första studierna av det moderna fotbollsrelaterade våldet i England – Harringtonrapporten (1968) – i vilken det konstaterades att personer gripna i dessa sammanhang var fotbollsintresserade och hade goda kunskaper om "sin" klubb (Bodin et al, 2005:29). För att återknyta till Andersson & Radmann (1998) tar de upp nämnda problem med att individer kan uppvisa en mångfald av beteenden vid olika matchtillfällen. Exempelvis inträffar det att A-supportrar "i stridens hetta" vid derbyn eller andra betydelsefulla matcher övergår till C-kategorin (se även O'Neill, 2005:106).²⁵

4.1. Instrumentella eller symboliska handlingar

Bland annat av Schelin (1993:216ff) ser en naturlig koppling mellan äldre tiders revirbetingade byslagsmål och fotbollshuliganism; mäns behov av fysiska utlevelser under gemensamma och någorlunda ordnade former. En markant skillnad är att i dagens samhälle bygger inte identiteten och lojalitetsbanden givet på lokalsamhällets närhet och gemenskap. Samhället har blivit mer komplext, men Bodin et al (2005) ser hur idrott, i synnerhet fotboll, fungerar som ett substitut för samhälleligt våld och att matcher är tillfällen där det ges möjligheter att få ge uttryck för socialt missnöje. I synnerhet när stora, rivaliserande, människomassor samlas på en relativt liten yta, där det även konsumerats alkohol i olika grad, och där behov av eller krav på ordningshållning uppstår.

Utöver spänning, utlevelse och ett gott skratt kvarstår frågan om det finns något annat syfte med huliganismen. Är den ett mål i sig eller ett medel att uppnå något annat, högre mål? En svårighet med detta är att få klarhet i vem eller vilka handlingarna riktas mot; matchen, klubben, andra fientliga grupperingar, polisen, enskilda spelare etc. Oavsett vilket är en återkommande aspekt av huliganismen hur ett fåtal personers handlingar påverkar ett flertal. Många handlingar sker offentligt, eller ges offentlighet, vilka följaktligen fördöms massmedialt och ses som destruktiva och meningslösa. Men för de inblandade finns det kanske en mening – de har fått uppmärksamhet. Det är heller inte alltid det behövs en yttre motståndare, för osämja inom de egna leden kan föranleda interna läktarslagsmål, vilket ibland förekommer i Sverige.

---

²⁵ Dessa bokstavsdefinitioner har i det operativa arbetet numera till stor del ersatts med de dikotomiska begreppen; risksupporter och icke-risksupporter.

Om huliganismen är instrumentell riktas den företrädesvis mot den egna klubben, med attacker på klubbhus eller riktade mot enskilda spelare eller individer i ledningen. Om spelare inte visar rätt inställning på planen eller genom tveksamma medieuttalanden betraktas det som ett svek som kan motivera "tillrättavisning", genom angrepp på egendom eller hotelser. En infekterad företeelse kan vara spelarövergångar mellan klubbar vars rivalitet är långtgående.

En symbolisk huliganism är vanligen mer snävt eller hemligt adresserad. Alltså, att symbolhandlingar och ritualer riktas mot utsedda fiender som "kan tolka språket". En privat våldsuppgörelse eller bara att få motståndarna att ta till flykten kan ha ett starkt symbolvärde för de invigda, men knappast för en bredare fotbollspublik (se t.ex. Joern, 2006:78ff). Det handlar om ritualerna, där kulturkompetensen är viktig, för man skall definitivt inte angripa fel grupper och bland andra O'Neill (2005:20ff) framför vikten av det regelrätta och värdiga motståndet. I sin diskussion om kollektivt våld anför Tilly (2003:81ff) att en renodlad fotbollshuliganism genom sina ritualer och avgränsningar kräver god organisation och att alla parter följer gällande normer. Samtidigt kan våldsbenägna grupper, kanske i brist på andra motståndare, få utlopp för symbolvåld mot polis eller andra ordningshållare.

Brännberg (1997) tar sin utgångspunkt i den mångfald som finns inom fotbollshuliganismen. I följande beskrivningar går det, i viss utsträckning, att se en skillnad mellan instrumentella och symboliska handlingar, där de tre första går att hänföra till det instrumentella och de tre senare till det symboliska.

Asynkron huliganism innebär en kraftig publikreaktion vid normbrott på planen, vilket kan exemplifieras av osportsligt uppträdande eller alltför brutalt spel. Reaktionen blir därför att publiken visar sitt missnöje i syfte att försvara fotbollens rätta värden och normer.

Resultatorienterad huliganism är också en kraftig publikreaktion, men nu till följd av resultat. Det kan vara att ens klubb är på väg att åka ur serien eller, vilket Brännberg (ibid:16) exemplifierar med, att supportrarna önskar att matchen avbryts för att få till ett omspel, då det innevarande resultatet skulle innebära degradering.

Vanmaktshuliganism visar sig genom aggression som riktas mot den egna klubben och dess ledning, som bedöms handla fel. Känslor av svek och vanmakt sprider sig då ens möjligheter att påverka är tämligen begränsade då klubbledning och publik distanserats. Orsaker kan vara affärer, t.ex. försäljning av spelare, eller som ett uttryck för ett sportsligt misslyckande.

Revirhuliganism orsakas naturligtvis av rivaliteten, då identitet och grupptillhörighet även bidrar till att definiera fiender. Klubben, stadsdelen eller regionen, och dess historik, kan vara

denna stolthets grundval. Att få visa att man ”står upp för sin klubb” och inte tolererar vilka kränkningar och gränsöverskridanden som helst från andra grupper.

Frustrationshuliganism har sitt ursprung i den moraliska panik som kantat bilden av fotbollspubliken genom åren. Genom hård och brysk ordningshållning skapas aggression då, särskilt bortalagets, publik behandlas som överdrivet farlig. Det skapas ofrånkomligt ett spänt klimat som inte sällan leder till oroligheter riktade mot polisen.

Psykopathuliganism ser Brännberg som enskilda personers utförande av vanvettiga gärningar, som naturligtvis till sin art är oberäknliga och svåra att förutse.²⁶ Och, i vissa fall, att ens koppla ihop med fotbollen.

Larsen (2004:9) gör en förtjänstfull sammanställning av en rad beteenden som går att koppla till begreppet huliganism, eller huliganliknande aktiviteter som han väljer att benämna det, och understryker gruppens och folkmassans betydelse för huliganismen. Av dessa beteenden är det stora flertalet ändå kopplade till matchtillfället och arenan; läktarhån, planinvasion, angrepp på motståndarsupportrar, där den anonymiserade folkmassan eller publikhavet blir en förutsättning. Utlevelsebehoven, eller snarast aggressionen, kan även leda till skadegörelse, antingen mot objekt tillhörande en klubb eller offentliga objekt. Alltså kan även skadegörelse tolkas utifrån instrumentella och symboliska syften.

4.2. Huliganismens arenor

Genom Internet har det skapats en gränslös global arena, och Peitersen (2004:57) understryker dess stora betydelse. Inte minst läggs det ut mängder av ”matchreferat”, och andra skröneliknande återgivelser, samt inspelade uppgörelser.²⁷ En huligan är således ett barn av IT-åldern som skapar och förmedlar sin egen huliganism som ett kulturellt, men inte nödvändigtvis kriminellt, uttryck. Det verkar även finnas en norm angående att ”något huliganaktigt” helst alltid skall förmedlas, och ”sanningsgraden” i historieskrivningen på Internet granskas sällan (jfr. Tilly, 2003:100).

Ett problem med företeelsen huliganism är att det inte är samma individer som utför all slags huliganism, där vissa endast är aktiva på läktaren medan andra alltid väljer mer avskildhet och

---

²⁶ Cowens (2001) och Chester (2003) beskriver hur s.k. ’nutters’ emellanåt ingick i deras grupperingar. Dessa kännetecknades av oberäknlighet och total brist på hämningar och blev i längden svåra att ha med.

²⁷ Vissa filmer är belagda med åldersgräns på 18 år. Påfallande ofta märks filmer från de forna öststaterna.

slutna sällskap. Bland annat genom de filmer som läggs ut för allmänt beskådande på Internet går det att indela huliganismens skådeplatser i tre kategorier, om än något förenklade; arenan, krogen och skogen;

Arenan är symbolen för var allt egentligen började. Det finns dock en delning mellan inne på arenan, mestadels läktaren, och utanför. Utöver sprakande bengaler är det ofta sekvenser med större grupper i rörelse. Dessa skeenden kan vara svårkontrollerade för de närvarande kan dras med i dessa läktarstormningar eller tumultartade förflyttningar. Inte sällan filmas även polisens agerande.

Krogen handlar om publika stadsmiljöer där allmänheten kan komma att drabbas, även om attackerna är riktade mot givna individer eller grupper. Den offentliga miljön är inte helt slumpmässigt vald, för en krogas symbolvärde kan vara högt (se t.ex. Chester, 2003). Ändamålet kan sägas helga medlet, för det är förknippat med fler risker och allmänheten kan ju komma emellan.

Skogen står för renodlade och avskilda uppgörelser mellan två grupper under konsensusartade former, vilka regisseras av bredvidstående personer och där kontrahenterna emellanåt bär olikfärgade plagg. Vid skador eller andra incidenter bryter man för att regruppera sig, innan det startar om. Det handlar om en bra uppgörelse – utan en massa skadade – under ritualiserade former, och i ritualerna ingår ibland också ”tackande och applåder” riktade mot motparten.

Platsernas grad av offentlighet varierar och då även graden av kontroll och regi över skeendena. Detta bekräftar huliganismens mångfald; från eskalerande gatlopp runt arenorna, vid vilka behoven av medlöpare är betydande till uppgörelser i slutna, exklusiva sällskap.

4.3. England - från läktarvåld till casualkultur

Under efterkrigsåren ökade den engelska fotbollshuliganismen i omfattning och tog ytterligare fart på 1960-talet. En orsak var TV-sändningar från matcher där oroligheter även fångades av kamerateamen och gick ut på bästa sändningstid. Denna exponering sågs som bidragande till ett ökat intresse för att besöka fotbollsmatcher, fast i syfte att få delta i något häftigt och spännande. Ett viktigt inslag under dessa år var erövrandet av motståndarläktaren som en manifestation av kraftfullhet. Det var även under denna period man började skönja oroligheter som inte var så tydligt kopplade till det som skedde på planen eller resultaten. Det spontana våldet började så smått bli mer organiserat och skedde allt mer under ritualiserade former (Bodin et al, 2005:25f).

Avseende 1970-talet var det ofta stökigt parallellt med politiska extremhögervindar och skinheads (Bodin et al, 2005 samt Buford, 1991). Den uttalade nazistiska grupperingen Combat 18 nämns återkommande under dessa år och både National Front och British National Party hade organiserad verksamhet, spred propaganda och rekryterade medlemmar på läktarna (Lowles, 2001:110ff). King & Knight (1999:135) gör en kritisk anmärkning angående detta och framför att det stämmer att National Front sålde sin tidskrift 'Bulldog' vid arenorna, men även Socialist Workers Party var på plats och sålde tidskrifter, utan att det gjordes några större poänger av det. Även om fotbollshuliganism i sig inte är politiskt positionerad har fotbollsläktarna ofta förknippats med högerkrafter med tydliga inslag av rasism, vilket Garland & Rowe (1998:2) ser går tillbaka till 1930-talet. Lowles (2001:114) beskriver hur Birmingham och Sheffield, städer med minst två stora klubbar i varje, haft en "tradition" att en av de lokala firmorna i respektive stad är 'whites only' med rasistiska förtecken.²⁸ En intressant aspekt i sammanhanget är att andelen färgade fotbollsspelare i England är ganska hög, medan den färgade andelen av publiken fortfarande är låg (Perryman, 2001:32).

Sammantaget nämns ofta 1970- och 1980-talen som de värsta huliganismdecennierna. Matchtillfällena präglades ofta av tumult som inramades av såväl en förskräckt allmänhet som en välbeväpnad ordningsmakt. Med en tilltagande polisiär bevakning och kontroll avtog möjligheterna att kunna få slåss på och vid arenan, vilket kunde vara minst lika viktigt som att få se matchen. Huliganerna i England började därför lägga om sin strategi och försökte osynliggöra sig för att mer ostört kunna få slåss.

4.3.1. Casuals

Framväxten av casualrörelsen skedde som ett slags reaktion mot en tilltagande polisiär bevakning vid matcherna, och till viss del av att kameraövervakning (CCTV) började användas (Bodin et al, 2005:41). För detta ändamål skapades en ny "uniform", långt ifrån de tidigare självmarkerande plaggen och ett tillhörande bärsärkbeteende. Man ville vara 'casual', iförd plagg av exempelvis de erkänt kostsamma märkena Stone Island, Lacoste eller Burberry, vilket fått Brimson (2003:56) att benämna dessa nya huliganer 'The Burberry Brigade'. Denna bild ifrågasätts till viss del av Armstrong (1998:166) som menar att huliganer, om än propert klädda som casuals, har en blick och ett rörelsemönster som är självmarkerande, åtminstone för ett tränat polisöga. Och till stor del även för likasinnade rivaler.

---

²⁸ Klubbarna i fråga är Aston Villa FC samt Sheffield Wednesday FC.

Casualmodet såg sin begynnelse i samband med matcher i de europeiska cuperna där medföljande engelsk publik genomförde stöldräder mot fashionabla klädbutiker, och det rådde även inledningsvis en kutym att plaggen skulle stjälas. Eller så stimulerades till andra brott med ekonomisk vinning för att kunna finansiera klädkostnaderna. Begreppet 'the football casual' myntades år 1983 genom ett reportage i en mode- och trendtidning och stilen blev snabbt oundgänglig bland delar av fotbollspubliken (Joern, 2006:51ff).²⁹ En intressant aspekt är att även om dessa nya och välklädda huliganer hade arbetarklassbakgrund, skulle de alltså gestalta ett mer välbärgat liv. Peitersen (2004:23) formulerar det kärnfullt när han skriver att en casual är att betrakta som en borgerlig huligan, som personifierar rikedom och snobbism i ett överflödssamhälle. Stil och klass var de nya honnörsorden och det togs avstånd ifrån andra supportrar, deras klädstil och beteenden. Joern (2006:139) för i diskussionen in termen yuppie-huliganer, där huliganismen och dess attribut otvetydigt är konsumtionsvaror med inslag av exklusivitet. Då casualmodet slog igenom självdog i stort de högerextrema inslagen med skinheads, för det sågs allteftersom som otrendigt och löjligt. Kläderna hade blivit synnerligen viktiga och det kunde vara mer pinsamt att ställa upp med illa klädda slagskämpar än att förlora själva slagsmålet. "Gathered on Stoke station that morning was a firm of about 120 good lads and it looked like a fashion show." (Chester, 2003:325f) Ölkonsumtion ersattes av eller kompletterades med narkotika, främst det "snobbiga" och centralstimulerande kokainet, vars effekt även kom till nytta vid de planerade uppgörelserna. I detta sammanhang poängterar Armstrong (1998) att förekomst av droger i huligankretsar inte är liktydigt med att samtliga brukar, eller att det är ett långt gånget och förslavande missbruk.

Flera författare, bland andra Williams (2001) och Armstrong (1998), drar en parallell mellan det elitistiska och konservativa politiska tänkandet som präglade England under det tidiga 80-talet och framväxten av casualrörelsen. Ekonomisering och privatisering av offentlig verksamhet samt en beskuren social välfärd sågs som orsaker till ett hårdnande samhällsklimat. Huliganerna, särskilt de yngre, benämns av bland andra Chester (2003) för 'the Thatcher children' och de sågs som ett utslag och bärare av detta individualistiska och materialistiska nya England.

Efter två stökiga decennier infann sig några lugnare år i England under det tidiga 1990-talet. Till viss del nämns ökade ordningsinsatser och rekryteringsproblem, men det har framkommit

---

²⁹ På www.sverigesenen.com (2006-01-15) beskrivs gällande klädkrav och på chatsidor diskuteras inte sällan kläder.

en annan förklaring – rave-kulturen, där ihärdigt dansande och konsumtion av allehanda substanser medförde att ”luften gick ur” fotbollshuliganismen (Armstrong, 1998). Samtidigt ges en lika intressant som viktig information om huliganerna och firmorna; de består i hög utsträckning av urbaniserade och medvetna yngre män som deltar i ett musik- och uteliv.

4.3.2. Firmor

Direkt taget från engelskans ’firm’³⁰ används ordet firma i Sverige och i många andra länder som ett begrepp för konstellationer av hårdföra och våldsintresserade fotbollsklubbssupportrar. En firma fungerar som ett gruppnamn³¹ som kan leva sitt eget liv, med oklara avgränsningar för tillhörande individer, vilka inte heller är beständiga. Externa och organiserade rekryteringsinsatser eller rutiner för tillkommande firmamedlemmar förekommer vanligen inte. Däremot ställs krav på att man är av rätta virket och förstår och följer gällande normer, t.ex. att visa lojalitet mot gruppen och aldrig tjalla, inte ens på fienderna. Inom denna ’hooligan community’ är det självfallet att alla städer med självaktning har aktiva firmor och med bristande huliganism sprider man vanära över hela staden (Armstrong, 1998:212). Firmornas organisationsgrad är begränsad och mestadels ses de som lösliga nätverk, bestående av ett flertal mindre grupper med ömsesidigt förtroende. Armstrong (ibid:264) menar att bilden av att firmorna skulle vara strikt organiserade är ett utslag av att poliser arbetar i hierarkiska och strukturerade organisationer och följaktligen definierar sina arbetsområden utifrån organisationsmässiga förtecken.

”Any individual who can claim to know the exact date he ’joined’ a firm should be dismissed from credibility immediately. It’s not like you pay a subscription or receive a membership card. Nor is there any ritual to go through like other ’underground’ organisations such as the Freemasons or the Mafia. I, like many of hundreds of others, just drifted into the culture and from then on saw it evolve, grow and shrink for many different reasons.” Chester (2003:323)

Armstrong (1998:263) introducerar termen ’clique’ i beskrivningen av en firmas uppbyggnad. Parallellt med att det är en rent praktisk funktion handlar det om sökandet efter en grupp, eller ett sammanhang, där man konfirmerar gemensamma intressen och en identitet via normer och värderingar. Inte sällan är dessa baserade på den umgängeskrets man i övrigt har. Överlag finns det en överensstämmelse gällande att gruppen är blandad och består till största delen av ”någorlunda normala” individer, innebärande att vare sig samhällets ”högsta toppar eller bot-

---

³⁰ Denna direktöversättning är dubbelbottnad. Utöver översättningen som substantivet firma, som företag, fungerar ordet även som ett adjektiv med innebörder som hård, stark och orubblig.

³¹ Ordet casuals förekommer emellanåt i engelska firmors namn, men aldrig hooligans (Green, 2006:8).

tenskrap” ingår. Dock finns det ändå en upprepad bild av att typhuliganen är en yngre man av landets etniska härkomst med arbetarklassrötter (Armstrong, 1998 samt Back et al, 2001).

Det var under slutet av 1970-talet som firmor på allvar började märkas och de som vanligen omnämns som pionjärer och stilbildare är ICF – InterCity Firm – samt Bushwackers, med våldsamma anhängare till Londonklubbarna West Ham United FC respektive Millwall FC (Haley, 2001:6ff samt Jönsson & Kuick, 2005:26). Namnet ICF kommer ifrån att de numera välklädda huliganerna började åka tåg – InterCity – till bortamatcherna och lyckades inledningsvis hålla sig dolda för ordningsmaktens och allmänhetens uppmärksamhet. Davidsen et al (2006:6) gör en distinktion mellan gamla och nya huliganer, som handlar om att oroligheterna och bråken gått ifrån att vara slumpartade med en fri rollbesättning till att bli kontrollerade, välregisserade och med socialt kvalificerade deltagare som var värdiga att få slåss i firmans namn. Det skulle inte längre bara ”råka bli” våldsamt, utan våldet och umgänget i en given grupp gjordes till ett aktivt val för den särskilt utvalda urbana eliten (Armstrong, 1998:289 samt Comeron, 2002:11). Inte minst krävdes access till gruppen och vetskap om var och när uppgörelserna skulle ske. I ett tidevarv av thatcherism ser Armstrong (1998:198) hur även huliganismen genomgår ett slags privatisering, från att tidigare varit ett mer offentligt och tillgängligt drama. I matchupplevelsen konstruerades ett behov av överenskomna och kliniskt hållna våldsuppgörelser i det fördolda, utan att allmänhet eller andra supportrar skall bli indragna. Denna konsumtionskombination av fotboll och elitistiskt våld, parallellt med att spela ett strategiskt spel mot polisen, beskrivs som starkt beroendeframkallande (se t.ex. Chester, 2003 samt King & Knight, 1999). Trots kraven på överenskommelser beskriver Chester (2003) lite motsägelsefullt, glädjen i att lyckas med ett bakhåll. Dock var det casuals som ändå var ”förberedda på” bråk som utsattes för detta, för att angripa vem som helst är oförenligt med de oskrivna regler som finns. Liknande scenarios ges av King & Knight (1999:114) där det också framkommer att oförvitliga huliganer kunde överge matchen för att förbereda bakhåll på en tågstation längs motståndarnas hemreserutt. Författarna såg detta som en yttring av att en tilltagande polisinsats omkring arenorna ”framtvingat” detta slags rumsliga och tidsmässiga omfördelning och renodling av huliganismen.

5. MOT EN FÖRKLARAD HULIGANISM

5.1. Marxism

I en studie från det tidiga 1970-talet framlade Ian Taylor ett marxistiskt perspektiv på huliganismen (Frosdick & Marsh, 2005). Det handlade om hur de lokala, ideella och arbetarklassbaserade perspektiven på fotbollen formligen slukades av kapitalistiska intressen och en professionalisering som föranledde en alienation hos publiken. Ur ett mer strukturellt förklarande perspektiv ses konfliktbenägenheten som ett utslag av orättfärdighet med marxistiska förtecknen, där huliganism således är ett försök att återupprätta arbetarklassens värderingar och från läktarplats återta kontrollen över fotbollen. Young (1999) resonerar i liknande termer och menar att det samtida samhället, med förhärjande av konsumism och individualism, leder till exkluderande av stora grupper som måste skapa andra tillhörigheter för att få uppleva samhörighet – att få vara inkluderade. Resonemangen vidareutvecklas och ger kopplingar till Willis (1981) och hans bild av den starkt predestinerade och hjälplösa arbetarklassen. De vet att de är chanslösa och för all framtid exkluderade från det etablerade framgångssamhället och söker därför alla tillfällen till konflikt i syfte att få ”ge igen” på de högre klasserna. Willis anför att detta sociala exkluderande av de lägre sociala skikten tar sin början redan under skolåren och följer med in i vuxenlivet. De sitter tidigt fast i en social struktur som samhällets förlorare, vilket ofta går i arv. Därutöver blir deras lokala och högt älskade fotbollslag allt mer beroende av kapitalismens alienerande villkor. Konflikten stärks då den lokala stoltheten köps upp av utländska investerare och spelarna är utbytbara legionärer på en globaliserad marknad, med följderna att den trogna publiken upplever vanmakt. Andersson & Radmann (1998:16) diskuterar också detta som en reaktion mot en uppluckring av fotbollskulturens traditionella värderingar. Positionen som ekonomiskt kuvad och utsatt underklass i ett klassamhälle är grogrund för motreaktioner som kan ta sig kriminella uttryck, vilket kan tolkas som politiskt motiverade handlingar riktade mot de besuttna. Armstrong (1998:15) framför att tidigare marxistisk-teoretiskt styrd forskning om fotbollshuliganism dock lidit av ett problem genom att resultaten återkommande var ”...high on theory but always short on evidence”.

5.2. Leicester School

Avseende forskning kring fotbollshuliganism spelar University of Leicester en stor roll sedan 1970-talet (Frosdick & Marsh, 2005). Utgångspunkten för forskningen är Norbert Elias’ begrepp ”civiliseringsprocess i idrottssammanhang”; samhället har blivit mer civiliserat och den

moderna idrotten reglerad. Men vissa grupper i samhället har inte påverkats av detta, utan ses fortfarande som påfallande råbarkade och våldsbenägna (Back et al, 2001:25). Det som fokuseras är en lågutbildad vit arbetarklass och förklaringarna till oroligheterna och våldsamheterna kan spåras i de sociala strukturerna och den uppdämda frustration dessa arbetarklasshuliganer bär på (Joern, 2006:139 samt Bundsgaard & Skov, 2007:33). Beteckningen arbetarklass är dock lite förrädisk, då de här sociala skikten inte alltid givet är inne på en arbetsmarknad och har kanske heller aldrig varit det. De är sålunda, utöver ociviliserade, fast i en normaliserad social och ekonomisk hopplöshet, med starkt bidragsberoende.

Under flera decennier hade arbetarklasserna arbetstid fram till lunchdags på lördagen, varefter det var dags att bege sig till sin arena efter att först ha passerat puben, men samtidigt vill man inte se alkoholkonsumtion som den starkaste orsaken. Denna inrutade veckorytm styrde många liv, även de som stod utanför arbetsmarknaden, och genererade behov av spänning eller fysiska utlopp som en fotbollsmatch kunde uppfylla. I korthet ses problemen vara subkulturellt betingade. Vidare är resurserna för konfliktlösning begränsade, med våld ständigt närvarande, och den lokala stoltheten skall med alla medel försvaras. Fientligheten gentemot andra har också sina orsaker i den starka lojalitet som visas gentemot den egna gruppen. Det är sammanfattningsvis bristen på en civiliserad utveckling samt sociala och ekonomiska resurser i dessa påvra samhällsskikt som är huliganismens grundläggande orsak. Bodin et al (2005) invänder mot dessa resonemang genom att undra varför inte alla fotbollsintresserade ur samhällets lägre skikt i så fall blir huliganer. Dessa förhållanden tar sin utgångspunkt i England, men det framförs inom Leicester School att dessa våldsproblem går att finna flera länder och förklaringar kan spåras i samhälleliga klasstrukturer (Peitersen, 2004:125). Samtidigt som klasstänkandet till viss del finns kvar när det gäller att försöka förklara fotbollsproblemen, menar särskilt Frosdick & Marsh (2005) att de rigida engelska klasstrukturen är svåra att överföra till andra länder.

5.3. Maskulinitet och spänning

Fotboll ses ofta som en hård och tuff sport, som ofta är en viktig del i en manlig fostran med disciplinerande inslag. Likaledes, om inte mer, bedöms huliganism i regel vara ett helt manligt fenomen.³² I en analys av fotbollspubliken i England framförs att under 50-talet skrämdes

---

³² Det är därför intressant att O'Neill (2005) emellanåt skriver 'he or she' avseende huliganer. Bodin et al (2005:44) lyfter också fram en förekomst av kvinnliga huliganer, men de bedöms vara mindre våldsamma.

kvinnorna bort av en ökande fotbollshuliganism (Centre for the sociology of sports, 2004). Även om kvinnor besöker fotbollsmatcher och är intresserade av fotboll bedöms de inte sällan i relation till en man. O'Neill (2005) diskuterar detta utifrån polisernas perspektiv, där kvinnliga besökare antingen bedöms vara på arenan för att de följt med sin pojkvän eller för att "ragga upp" en kille. Dunning et al (2002:221) konstaterar att fotbollskulturen, inte bara huliganismen, domineras av maskulina, för att inte säga patriarkala värderingar. Ett flagrant exempel på detta är Boys Republic, som är en utbrytargrupp från Aalborgs officiella fanklubb. Inte bara fungerar gruppens namn som könsmässigt exkluderande – det råder ett faktiskt "kvinnoförbud" (Larsen, 2004:65).

I sin analys riktar Larsen (ibid:74ff) sin blick mot förändringen av familjen och dess traditionella roll och funktion. Utöver framväxt av andra former av vi-grupperingar genereras samtidigt behov av maskulina utlevelser. Detta tar sin början under den senare fasen av ungdomsåren och kan ses som en reaktion mot en alltför inrutad tillvaro samt mot de kvinnodominerade institutioner som präglat mångas uppväxtår. Det konstrueras ett utifrån genus baserat kompensationsbehov som tar sig uttryck genom en övertydlig och emellanåt aggressiv maskulinitet. Viktigt i detta sammanhang är att maskulinitet samtidigt speglas i vad det inte är; innebärande att vara kvinnlig, vek eller böig. Således blir det betydelsefullt att uttrycka sig kraftfullt och sexuellt nedsättande om motståndarna. Aurstad (2005:88ff) anför att publikens aversion och hets mot homosexuella går att likställa med de rasistiska problem fotbollen ofta drags med, som mer är manifestationer av kontextuella förolämpningar än ett grundmurat ställningstagande.

Carlsson (2005) tar maskulinitetsperspektivet som utgångspunkt i sin diskussion om supporterkultur och identitet. Jargongen är tydligt grabbig, med det som kallas för manliga markörer, t.ex. gruppgemenskap och att klara av ymnig alkoholkonsumtion. Detta slags förbrödring leder osökt in på kurage och starka lojalitetsband, och att verkligen stå upp för sina manliga ideal, som sanktionerar våld. Våldsbrott är till mycket stor del ett manligt fenomen, gällande såväl gärningsmän som offer, och vidare finns ofta ett samband mellan alkoholkonsumtion. Fotbollsmatcher, pubbesök, resor till bortamatcher och fysiska kraftmätningar ger en bild med maskulina förtecken (Armstrong, 1998:169). Kopplingen mellan maskulinitet och våld leder diskussionen vidare till risk- och spänningssökande som maskulina markörer, där matchupplevelsen även skapar en utlevelse med beroendeframkallande ilningar. Det kan handla om den uppmärksamhet polisen ger dem parallellt med ovissheten om det går att få till en vålds-

görelse. Inom denna s.k. 'reversal theory' understryks att dessa individuella utlevelsebehov spänner över alla samhällsklasser och skall inte uteslutande förankras i samhällets lägre klasser (Bundsgaard & Skov, 2007:37ff). Johansson (2004) tar 'reversal theory' som utgångspunkt i sin studie av kända fotbollshuliganer i Stockholm, där en slutsats dock är att de överlag är kriminella, främst gällande våldsbrott. Det bör noteras att hon sammantaget bedömer att de till stor del tillhör lägre samhällsklasser (jfr. Campbell & Dawson, 2001:70).

5.4. Cultural studies

'Cultural studies' hamnade, enligt Andersson & Radmann (1998:15f), i ett slags motsatsförhållande till Leicester-skolans analys av fotbollshuliganismen. Skillnaden handlar om synen på publiken. Leicester-skolan såg alltså publiken som obestridligt våldsbenägen, brutal och opåverkbar av samhällets utveckling. Inom 'cultural studies' utgick man istället från den, möjligen något nostalgiska, symbios mellan arbetarklassen och de lokala fotbollsklubbarna och har genom det ett slags vänsterorientering. Huliganismen har således ur detta perspektiv sina rötter i läktarkulturens kamp för att få äga sin fotboll och där de enskilda individerna inte består av ett aggressivt patrisk, utan av engagerade supportrar som med stolthet kämpar för sin subkultur. I denna forskningstradition måste Armstrong (1998) nämnas, som har bidragit med sin etnografiska, mycket omfattande, studie av huligangrupperingen Blades som är anhängare till Sheffield United FC. Budskapet är också tydligt – huliganism måste ses ur samhällliga perspektiv och handlar om så mycket mer än våldet (jfr. Larsen, 2004). Istället lyfts aspekten fram att fotbollshuliganism är ett försök att återskapa en arbetarklassgemenskap på läktarna och inom supporterulturen, men som alltför ofta överdramatiseras och leder till massiva repressiva insatser. Även Brännberg (1993;1997) samt Giulianotti (2001;2002) utgår i sina studier från läktar- och supporterulturen och lyfter fram dess mångfald. 'Cultural studies', med sitt bejakande av olika supporterkulturer och läktarutlevelser, hade initialt svårt att vinna terräng gentemot det traditionella vålds- och förödelsefokus som vanligen förmedlas. Inte minst försvårades dess genomslag av några av 1980-talets uppmärksammade läktartragedier, t.ex. Heysel-stadion 1985 och Hillsborough 1989 (Andersson & Radmann, 1998:16).

5.5. Postmodernism, neotribalism eller bara ungdomlighet?

Framväxten av det moderna samhället präglades enligt Young (1999:2) av att vara ett samhälle för alla, med ett kollektivt tänkande och goda ekonomiska förutsättningar. Dock följdes detta under 1970-talet av en samhällsförändring; med en ökande individualism och pluralism

samt ifrågasättande av tidigare självklara värderingar. I korthet gick samhället från att vara tryggt, förutsägbart och inkluderande till att ge olika uttryck för otrygghet, oförutsägbarhet och exkluderande med inslag av elitism. En central del är möjligheterna att själv skapa mening och innehåll i det nya, och allt mer internationaliserade, mångfaldssamhället.

Fotbollshängivelse under gemensamma former kan enligt bland andra Dahlén (2005) och Joern (2006) ses som ett uttryck för detta konsumtionsinriktade och postmoderna samhälle, där ett viktigt inslag är individens eget sökande och skapande av gemenskaper vilka inte längre har lokalsamhället som sin givna plattform. Trots nya, mer individualiserade, samhällliga värderingar ser ändå Maffesoli (1996:139) att behoven av gemenskaper fortfarande är betydande, men de tar sig således annorlunda uttrycksformer. Diskussionen vidareutvecklas och Maffesoli beskriver hur grupptillhörigheten formas och utvecklas av individerna själva i något som benämnes neotribalism. Dessa nya grupptillhörigheter bygger mer på fiktiv och självvald samhörighet än på tidigare generationers geografiska, religiösa och sociala begränsningar för tillhörighet, vilka också var mer statiska. Detta perspektiv av neotribalism åskådliggör samtidigt det symboliska inslaget av grupptillhörigheten, där även fienden egentligen är fiktiv men som samtidigt fyller en viktig funktion som *den andre*, motståndaren som ständigt kan kläs i starkt negativa termer. Vissa av dessa grupperingar – neotribes – är välorganiserade och mer beständiga medan andra kan vara kortvariga och under ständig omformering. Armstrong (1998:278) bekräftar detta gällande huligangrupper där individens deltagande inte är givet och där varje individ heller inte alltid deltar (jfr. Peitersen, 2004).

Individer som tillhör olika huligangrupperingar kan sonika vara arbetskamrater, som i sammanhanget blir en traditionell 'tribe', för att under matchdagar bli bittra fiender då de går in i var sin neotribe. Armstrong (1998:221) och Joern (2006:77) diskuterar hur vissa individer hos den hatade motståndaren kunde respekteras, mot vilka det kunde bli svårt att slåss då man genom åren kommit att utveckla ett slags kamratskap med inslag av ömsesidig respekt. Naturligtvis finns våldet alltid i fokus, vilket Armstrong (1998) har invändningar emot. Rent tidsmässigt utgör våldet dock en liten del av den tid man tillbringar tillsammans. Armstrong (ibid) samt Bodin et al (2005:27) utvecklar detta och menar att om man kan få motståndaren att fly utan våld är det nästan bättre, samt att en bra uppgörelse inte leder till skadade eller gripna. Det är mer manifestationer och ritualer som är väsentliga, där makt, respekt och styrka ändå är givna ingredienser. Även Back et al (2001:228f) framhåller en ungdomlig umgängesform som central med skapande av gemensamma minnen. Peitersen (2004:7) ser inledningsvis entusi-

asmen kring fotboll som exempel på en aktiv och kreativ ungdomskultur, där matchen i sig sällan räcker för att tillgodose behovet av gemensamma upplevelser. Larsen (2004) ser vidare en glidande skala av supportrar som väljer att organisera sig bortom officiella supporterföreningar. Han inför även begreppet huliganliknande fangrupperingar, vilka han ser växa fram som en reaktion mot att supporterföreningarna är för korrekta och institutionaliserade och är kritisk till att de som inte är med i dessa omgående betraktas som huliganer. Vidare framhålls att det är viktigt att notera att det finns undergrupper av pacifistiska casuals med intresse för klädstilen och umgängesformen kring fotbollen. För att knyta an till Young (1999:10f) är det en konsumtionsinriktad livsstil i ett postmodernt samhälle, präglad av mångfald som starkt bidragande till dessa subkulturer av och för, främst, unga män. Och en väsentlig aspekt, som Larsen (ibid) framhåller, är att inte ideligen lägga till epitetet kriminell.

5.6. Massmedieförstärkning och moralisk panik

"The press began to devote more coverage to the superhooligan activities than they did to the actual play of the teams involved." Haley (2001:5)

Fotbollshuliganism brukar kunna väcka en skräckblandad fascination, konstaterar Hognestad (2004:43). Litteraturen är också fylld av exempel på hur media genom åren excellerat i kraftfulla rubriker under temat fotbollshuliganism, vilket inte sällan skett inför matcherna (se t.ex. Stott & Reicher, 1999 samt Back et al, 2001). Inglis (2001:87) anlägger en kritisk ton då han menar att huliganism sällan märks, eller påverkar en bred fotbollsintresserad publik, förrän det överrapporteras i media.³³ Peitersen (2004:152f) pekar på tre steg i rapporteringen av fotbollens problembilder. Inledningsvis gäller det att överdriva, följt av att förenkla för att slutligen förorda hårda tag, som alltid framställs som en given problemlösande åtgärd. Även Pollack (2001) ser att rapporteringen inte sällan präglas av budskap om moraliskt förfall parallellt med behov av mer lag och ordning, vilket ofta efterfrågas av tittarna eller läsarna. Genom detta kan konstateras att fotbollshuliganism ofrånkomligen är medieanpassat. Särskilt är det som företeelse fotbollshuliganismen gör avtryck i media och i stort samtliga författare understryker medias betydelse för dess fortlevnad. Det handlar sällan om individer, vare sig gärningsmän eller offer, utan det är företeelsen och en tillhörande oberäknelig otrygghet som är rapporterandets säljande substans. I sin diskussion om trygghet lyfter Heber (2005) fram hur den medierapporterade kriminaliteten inte avspeglar den anmälda kriminaliteten, utan fokus

---

³³ Jönsson & Kuick (2005) gör liknande reflektioner.

ligger i regel på det avvikande, som gärna skall vara både våldsamt och spännande. Just svårigheten att vinna klarhet i vilka huliganerna egentligen är stärker problembilden och fascinationen i samklang med att fotbollshuliganism ses som obegriplig av det etablerade samhället (Foer, 2004:102). En försvårande aspekt på massmediebevakningen av fotbollsmatcher eller större evenemang är det som Brännberg (1993) benämner karnevalen som bygger på en visuell, festlig och gärna ohämmad utlevelse. Det är följaktligen en balansgång för media att, med både text och bild, förmedla en positiv karnevalsstämning utan att stimulera till oordning eller olagligheter.³⁴

Huliganismen lockar samtidigt till voyeurism och sedan 1960-talet har det gjorts reportage inför fotbollsmatcher och huligandrabbningar, som otvetydigt bygger upp förväntningar på upplopp, skadegörelse och våldsamma uppgörelser (Frosdick & Marsh, 2005:113). De noterar lite kritiskt att även huliganer, som samhällsmedborgare, tar del av massmedias reportage och ”förbereder sig” utifrån gestaltade hotbilder. I litteraturen återkommer emellanåt att en hungrande press i olika sammanhang betalat huliganer för att ”begå huliganism” och förevisa dramatik och en moralisk kollaps. I denna kontext diskuterar Rasmussen & Havelund (2007:54) även skillnaden mellan nyhetsrapporterande och nyhetsskapande, och menar att gränsdragningen dem emellan kan vara oklar. Som en del av detta kritiska perspektiv undrar Peitersen (2004:156) hur rimligt det egentligen är att tolv(!)amerateam kan vara på plats mitt i natten där en huligansammandrabbning sker.

Inte sällan har tidningsrubriker varit allegorier på krigsföreteelser. Bland de kraftfulla rubriker som Back et al (2001:242) lyfter fram är nog den mest övertydliga från The Times (960512) – månaden före EM 1996 i England påbörjades – där polisen förväntade sig ett tredje världskrig på läktarna (se även Haley, 2001:6).³⁵ Poulton (2001:133) beskriver hur journalister som skulle arbeta under EM 2000 i Belgien och Holland skickades på träning för krigszonsarbete samt hur gasmasker delades ut inför reportagen. För att nyansera detta anför bland andra Frosdick & Marsh (2005) och Rasmussen & Havelund (2007) att media i sig inte skapar problemen, men bidrar till ett starkt överdramatiserande och ett budskap om en oberäknelig otrygghet.

---

³⁴ Noterbart är att det ofta förekommer bilder i en stor del av huliganislitteraturen, som inte sällan är färgsprakande, häftiga och en aning action-betonade.

³⁵ I synnerhet när Tyskland är inblandat sätts ofta rubriker i engelsk press som otvetydigt för tankarna till världskriget (Frosdick & Marsh, 2005:118).

Bilden av massmedias dramatiserande av fotbollshuliganism knyter an till Cohen's (1972) klassiska studie om medierapporteringen av oroligheterna mellan mods och rockers i engelska badorter under det tidiga 60-talet, i vilken begreppet 'moral panic' myntades. Det står för allmänhetens starka reaktion och indignation över hur en otyglad ungdom betar sig helt utan gränser och utmanar hela det etablerade och fungerande samhället. Stott & Pearson (2007:16f) anför att fotbollshuliganism genom åren inte endast utmanat utan setts som något sjukligt, likt ett cancerangrepp, på ett i övrigt friskt och civiliserat samhälle. Cohen (1972:134) anför att huliganismen fungerar särdeles bra i media, som ett modernt moral drama med en tydlig rollbesättning av onda och goda. Likheten mellan det tidiga 60-talets oroligheter i England och fotbollshuliganismen är tydlig på ett par punkter – båda fördöms kraftfullt i media och av den breda allmänheten och har föranlett olika former av lagstiftningsarbete och polisiära kraftsamlingar mot dessa samhällets fiender, vilka Cohen benämner 'modern folk devils'. Under samma era, 1960-talet, fördes en upprörd diskussion i engelsk massmedia om att den stundande VM-turneringen i England år 1966 skulle komma att präglas och saboteras av en tilltagande skara huliganer (Frosdick & Marsh, 2005:115). Cohen (1972:134) betonar ryktenas betydelse för skeendena, eller snarare hur tolkningar av dem inverkar på vad som *kan* komma att ske. Nilsson (1993) lyfter fram flera exempel på massmedias förstärkta hotbilder vid sin granskning av dagspressartiklar inför och i samband med EM i Sverige 1992. Ofta accentueras att rättsväsendet, mestadels polisen, behöver ytterligare resurser för att kunna stävja framtida problem. Inte minst appellerar hårda tag till ett allmänt rättsmedvetande och ifrågasätts sällan, vilket får O'Neill (2005:36) att se att huliganer, och i viss mån all fotbollspublik, betraktas som rättslösa i massmediebevakningen.

Pollack (2001:94) förändrar diskussionen en aning genom att introducera begreppet mediepanik och menar att det till stor del är medias panik det handlar om samt dess överförande av starka känslor och ett påföljande moraliskt ställningstagande. Dock visar sig ofta stor uppmärksamhet parallellt med fördömande vara kontraproduktivt. Som en konklusion av massmediediskussionen uppmanar Frosdick & Marsh (2005:150) salomoniskt media att återskapa de idrottsliga perspektiven på idrotten. Avslutningsvis vill jag framhålla en finurlighet jag fann i Carlsson et al's (2005) uppsats. Titeln '*Ibland kan jag bli så fruktansvärd arg på dem...*' är ett citat gällande en ilska riktad mot hur journalister skriver om supportrar och inte gällande hur huliganer förstör för fotbollen, vilket jag omgående tog för givet.

5.7. Huliganism med kriminologiska förtecken

Huliganism har, mig veterligt, aldrig figurerat inom kriminologisk teori. Men under arbetets gång har jag upplevt att det finns beröringspunkter med en del klassiska teorier om kriminalitetens orsaker, och det är dessa jag tar upp i detta kapitel. Genom en konstruktivistisk ansats blir inledningsvis stämplingsperspektivet relevant på ett övergripande plan (se t.ex. Becker, 1963). I detta läggs fokus på omgivningens reaktioner mot vissa företeelser och beteenden samt ett, ofta på förhand, utpekande av avvikare. Det är således reaktionen – fördömandet – som bidrar till att skapa problemet och definiera individer som avvikare, eller snarast kriminella, och får genom det förvärrande konsekvenser. I sin förlängning leder detta till förväntningar på problem som blir en självuppfyllande profetia, för bemöts och behandlas man ständigt som problematisk och kriminellt farlig kan man lika gärna leva upp till förväntningarna (se även Brännberg, 1997). Eftersom jag i denna studie fokuserat aktörernas syn på problem, och åtgärder, ligger följaktligen bilder av och definitioner av problem i linje med stämplings-teorins konstruktivistiska grunder.

Jag menar vidare att några andra teorier är applicerbara på individens aktiva och rationella val att "bli huligan". Detta knyter an till begreppet drift som Matza (1964) lanserade, där individer söker sig till kriminaliteten men lever samtidigt till stor del i ett konventionellt och fungerande samhälle. Identiteten, eller rollen, som huligan anammas alltså endast vid utvalda tillfällen i ett givet umgänge, där en uppenbar vilja att söka konflikter råder. Vidare är benägenheten att uppfatta kränkningar hög, för att kunna få utlopp för sitt beteende, där småsaker övertolkas och leder till sanktionerade våldsamma utlevelser. Våldet till trots är det dock inte givet att huliganer ser sig själva eller sina aktiviteter som kriminella.

Teorierna i detta kapitel presenteras i ett slags successionstänkande. 'Focal concerns' illustrerar hur man förhåller sig till lockelsen, då man väl kommit in i dess inre kretsar och fått såväl den fysiska som psykiska utlevelsen. Genom skuldneutralisering diskuteras ett intellektualiserande, sökandet efter syften som kan ske både före och under aktiviteten eller då individens eller gruppens beteende ifrågasätts. Avslutningsvis kommer också sociala band att beröras, gällande vad som kan påverka orsakerna att sluta. I denna uppsats slutkapitel kommer jag återknyta till dessa teorier, i syfte att diskutera i vilken utsträckning huliganismens orsaker kan ses i en kriminologisk belysning, som inte endast fokuserar reaktioner mot den.

5.7.1. Focal concerns

Avseende identiteter och roller förs tankarna till ett teoretiskt perspektiv som avsåg att förklara kriminalitet bland amerikanska yngre män ur lägre socialklasser. Miller (1958) använde termen 'focal concerns' i sina analyser av detta subkulturella underklassperspektiv. Honnörsorden för beteendena och i förhållande till samhället var bland andra spänningssökande, smartheit och tuffhet. När tillfällena uppstår, eller skapas på egen hand, gäller det att utmana ödet i en annars inrutad och predestinerad tillvaro. Det finns samtidigt en strävan efter autonomi, att få visa sitt oberoende och sin makt över den egna situationen. De kriminella beteendena, utlevelsen, var till stor del en reaktion mot den underlägsna position de befann sig i och har också beskrivits som negativistiska, nyttobefriade och direkt ondskefulla. Syftet är främst att ställa till besvär utan någon egentlig vinning, utöver ett slags status eller en stärkt maskulin självkänsla för både individen och gruppen. Otvetydigt finns ett behov av uppmärksamhet i detta perspektiv, där syftena med problemskapandet övergår till att vara ett självändamål.

Omsatt till fotbollshuliganism handlar detta således om utlevelser, som emellanåt bara ses som 'having a laugh', vilka dock kan bestå av kriminella handlingar. Egentligen krävs ingen fysisk motståndare, för utlevelsen och skratten kan innefatta en mängd olika företeelser. Det viktiga är att något egeninitierat, spännande och minnesvärt sker, t.ex. att lyckas tjuvåka på tåget till bortamatchen eller att kunna lura polisen i ett slags strategisk "katt-och-råtta-lek". Om man lyckas kollra bort polisen och det blir en våldsutlevelse i form av slagsmål är tuffhet viktig och statusgivande. Det görs en medveten, omvänd klassresa till ett Millerskt underklassperspektiv som en del av matchupplevelsen. Härmed förefaller huliganismen vara ett rollspel, och en flykt, som ger möjligheter att få fysisk utlevelse i en kanske i övrigt välordnad tillvaro där s.k. medelklassmål (karriär, ordnat boende, familj etc.) redan är uppfyllda.

5.7.2. Skuldneutralisering

Ett perspektiv på hängivna supportrar och huliganer är att de ser sig som de som egentligen *är* klubben och varandes de personer som ger klubben dess särprägel och unikheter (se t.ex. Larsen, 2004). Ofrånkomligen baseras detta på den starka övertygelse och identitet flera känner med sin klubb. Med ett sådant förhållningssätt rättfärdigas därför beteendena då man ser sig som agerande för klubbens bästa. Detta gäller kanske särskilt huliganer som understundom nästan bedriver olika former av "moraliskt sanktionerat korståg" som kan innefatta angrepp på den egna klubben; spelare eller representanter för ledningen, vilka på olika vis bedöms

agera på ett sätt som inte gagnar klubben. Att verka för ett högre syfte, där ändamålen helgar medlen, finns även som en kriminologisk förklaring genom Sykes & Matza's (1957) skuldneutraliseringsteori. Gärningarna motiveras genom att man förnekar någon egentlig skada eller att de som blev utsatta förtjänade det, och som äkta huligan angriper man endast dem som anammat huliganismen och dess markörer. Även Armstrong (1998:258) knyter an till skuldneutraliseringsteorin som syftar till den starka normen angående att aldrig skvallra eller dra in polisen samt att deltagandet innebär en acceptans av regler och möjliga följder. Därutöver är en väsentlig aspekt att de som ifrågasätter och fördömer ens gärningar också bör fördömas.³⁶ Ifrågasättanden och fördömanden kan ofta stärka övertygelsen. Inte sällan framhålls att polisen jämt slår först och är mest våldsam och Brimson (2006:107) ger näring åt ett sådant perspektiv då han menar att polisen har Englands "bästa mobb". Vidare återopas i regel högre lojaliteter, t.ex. att den egna gruppen utsattes och man därmed tveklöst måste "stå upp" visa sina lojalitetsband. Inom det här perspektivet finns också inslaget av 'blame game', där orsakerna till problemen alltid skylls på andra.

5.7.3. Sociala band

En frågeställning som sällan belysts är vad som gör att man upphör med huliganismen. Chester (2003) ger ett intressant "lagomperspektiv" – får man aldrig slåss tråkas man ut och alla pengar och all tid som läggs på "huliganspelet" blir bortkastade. Får man slåss ofta blir det för farligt, gällande både fysiska skador och en ökad risk att bli gripen. Utifrån dessa resonemang går tankarna till Hirschi's (1971) teori om sociala band. Teorin fokuserar hur människor uppfattar sin livssituation och de investeringar de har gjort i ett fungerande och ofta konventionellt, liv. Starka sociala band och olika åtaganden framhålls som kriminalitetsavhållande, där exempelvis särskilt förlust av ett etablerat liv med familj och arbete nämns. Inte bara sveket, utan även de ekonomiska följderna av rättsliga påföljder uppfattas som allt mer kännbara. En följd av stigande ålder är att man, i brist på tid och ork, möjligtvis endast deltar vid de verkligt betydelsefulla och högmotiverande hatmatcherna. Fast utifrån ett kontrollteoretiskt synsätt börjar det sannolikt glesna mellan dessa. Armstrong (1998:266f) avhandlar också aspekterna av att trappa ner sin huliganaktivitet, där flickvänners påverkan särskilt omnämns som ett godtagbart skäl, vilket i förlängningen även handlar om familjebildande. I den vidare diskussionen anförs även åldersperspektivet, inte utan bekymmersamma undertoner, då det lätt blir

---

³⁶ Dalgaard & Hesselager (1994) är inne på samma tema och har titulerat sin artikel om ej officiella Brøndby-anhängare "Vi er de værste – men alle er skyldige...".

lite ensamt och penibelt att fortsätta med en massa yngre killar när alla ens jämnåriga stadgat sig. I korthet finns det något slags självreglerande inslag inom fotbollshuliganismen, utan att några intervenerande åtgärder vidtagits av t.ex. rättsväsendet. Andra intressen eller åtaganden konkurrerar helt enkelt ut det slitsamma och riskfyllda liv som huliganismen innebär. Man växer helt enkelt ifrån det och att finna en enstaka orsak är ofta svårt

Foer (2004:89ff) tar särskilt upp sentimentalitet och nostalgi över en hederligare, men svunnen, tid som orsaker till varför vissa ändå klamrar sig fast vid huliganismen. Chester (2003:380) beskriver olika huliganers comeback efter några års frånvaro, efter att ha levt ordnade familjeliv. Det som framhålls är att det "beroendeframkallande gift" som en våldskantad fotbollsmatch är har visat sig svårt att få ur kroppen. Särskilt vid livsförändringar, t.ex. en skilsmässa, söker sig personerna bakåt i tiden, till en gemenskap med nostalgiska förtecken. Eller som Hirschi (1971) troligen skulle se det – de kontrollerande och kriminalitetsavhållande funktionerna är inte längre verksamma.

SEKTION 3

6. UTVECKLINGEN I SKANDINAVIEN

“Hooliganism in Sweden, Norway or even France is barely heard of.”

Chaudhary (2001:80)

Redan år 1969 började det visas engelsk ligafotboll i dansk, norsk och svensk TV och det engelska inflytandet går inte att ta miste på. Jönsson & Kuick (2005) menar att supporterklackarna, som började ta form i Sverige under 1970-talets slut, oftast bestod av personer som vuxit upp med och inspirerats av Tipsextra och engelsk läktarkultur. Samtidigt är det inte endast läktarkulturen som gått på skandinavisk export, för det gäller likaväl för fotbollshuliganismen, vilken Peitersen (2004:131) definierar som Englands ”bästa exportvara”.

Under 1990-talets inledande år började det även att sändas italiensk ligafotboll på söndagseftermiddagarna. De engelska influenserna på den skandinaviska läktarkulturen har genom åren kommit att kompletterats med inslag bördiga från Italien, varav särskilt de visuella effekterna, s.k. tifos, med läktaren som den givna skådeplatsen. Utvecklingen av en italiensk läktarkultur under 1970-talet var initialt präglad av vänsterkrafter och supportrarna förknippade med detta benämndes ultras. Dessa tog ställning mot ökande kommersialisering och alltför dyra biljetter som försvårade för en traditionell arbetarklass att gå på match (Bundsgaard & Skov, 2007:17). Genom detta antikapitalistiska ställningstagande bar incidenterna tecken på klasskonflikt med polisen som en naturlig motståndare, som de rika klassernas verktyg (Joern, 2006:45ff). Sedan det sena 1980-talet har högerorienterade och neofascistiska grupperingar trängt undan vänsterorienteringen i Italien, men termen ultras används fortfarande. Företeelsen med ultras har följaktligen även tagit fäste på de skandinaviska läktarna, och kännetecknas bland annat av ständiga konflikter med de ”egna” klubbarna och andra ”auktoriteter”.

6.1. Sverige

Incidenter vid fotbollsmatcher i Sverige kan dateras tillbaka till 1910-talet och sedan dess har sporadiska händelser rapporterats (Frosdick & Marsh, 2005:22). Genombrottet för en svensk huliganism skedde annars under 1980-talet. Problemen var till övervägande del kopplade till arenorna och i synnerhet läktarna, och läktarvåld var det begrepp som användes. BRÅ:s (1986) utredning är betitlad just ’Läktarvåld’, men det framhålls samtidigt att det saknas en

enhetlig definition av begreppet. Med läktarna i fokus riktades även åtgärderna dit, t.ex. genom att ståplatssektioner byggdes om till stålbursinhägnader samt att poliser utplacerades på särskilda ”utkikstribuner”. Bortasupportrar möttes emellanåt av kravallutrustade poliser med gläfsande hundar bara de steg av tågen, för att eskorteras till arenan med polisen tätt intill.

Lite förenklat består den svenska utvecklingen av två delar – Stockholm och därefter övriga landet. De tre supporterföreningarna Black Army, Bajen Fans och Blue Saints³⁷ grundades år 1981, utan formella bindningar till ”sina” klubbar; AIK, Hammarby IF och Djurgårdens IF. De blev supporterföreningar åt sig själva, för att citera en säkerhetsansvarig, där klackens match ibland blev viktigare än det som skedde på gräsplanen. Även ishockeyn kantades av samma problem, men det har ständigt setts, och ses än idag, som ett fotbollsproblem.³⁸

Under denna period var skinheads ett märkbart inslag på läktarna. Den gemensamma uppfattningen bland respondenterna var emellertid att svenska läktare aldrig var, och nog aldrig kommer att bli, starka politiska fästen. Samtliga medlemmar i supporterföreningarna var heller inte tumultbenägna våldsverkare. Däremot reste och umgicks man ofta i supporterföreningens något oordnade verksamhet och samtliga kunde utsättas för påhopp av andra grupper, då alla var lovliga byten. Dock var det ofta vissa lite mer hårdföra individer som fungerade som sköldar och agerade som gruppens beskyddare. Det här ”riddarperspektivet” tas bland annat upp av Höglund (2005)³⁹ som framför att de blivit utan ett ’Tack!’ för att de agerade och därmed räddade sina kamrater. Bland dessa ”riddare” fanns stommen till en firmautveckling.

En viktig förändring i Sverige var att supporterföreningarna började ”rensa upp” i sina led under den senare delen av 1990-talet. Eldsjälar i supporterföreningarna skapade ordning och struktur genom stadgar och regler för dem som ville vara medlemmar och medfölja vid arrangerade resor till bortamatcher. De våldsamma och kaosartade fotbollsmatcherna, kantade av fylleri, skadegörelse och allmänhetens aversion skulle nu vara över. Att fullständigt eliminera öldricken kan nog ses som en ogörlig uppgift, men respondenterna menade unisont att fylleriet ändå avtagit. Skulle några 80-talstendenser märkas, vanligtvis gällande yngre och beru-

---

³⁷ Blue Saints upphörde 1997 då Järnkaminerna grundades, som idag är Djurgårdens IF:s officiella supporterförening. I sammanhanget bör det nämnas att IFK Göteborgs supporterförening – Änglarna – bildades 1973.

³⁸ Ett större bråk på en krog i Stockholm efter en ishockeymatch mellan AIK-Hammarby definierades i en tidningsartikel som ett ”fotbollsbråk” (SvD 2006-10-19).

³⁹ Detta framhålls även av Chester (2003).

sade supportrar, tillrättavisas de omgående av de äldre med inslag av 'self-policing'. Dock lever bilden av 80-talshuliganer fortfarande kvar, där vissa supporterföreningar fortfarande ses som våldsamma och problematiska, vilket leder till kraftfulla polisinsatser.

Lite förenklat blev det ett vägskafl mellan "organiserad supporter" eller "utanförstående huli-gan" och överlag skedde dessa skilsmässor under konsensus. Inte minst är valet av kläder av-görande om man väljer att klä sig som casual eller som "julgran", innebärande att man pyntat sig i klubbens färger. Flera respondenter såg valet av tillhörighet som dikotomiskt – antingen är man det ena eller det andra. Vanligen träffas man ändå i samband med matcherna och delar inte sällan en läktarhistoria, med fotbollsintresse och kärlek till en klubb som fundament. Supporterföreningarna tar trots allt ofta ställning mot våld. Förändringarna kan även ses i ske-net av att säkerhetsarbetet inom stockholmsklubbarna började utvecklas under 1990-talet. Allt fler klubbar har följt detta och även tvingats följa genom ökade säkerhetskrav inom fotbol-len.⁴⁰ Av aktiviteterna bortom läktarna och matchtillfällena kan nämnas förekomst av instru-mentella handlingar, genom angrepp på klubbyggnader och mot enskilda spelare eller perso-ner i klubbarnas ledning, med den följden att drabbade personer tvingats till skyddad identitet.

Gällande casual- och firmakulturen märktes den först i Stockholm under det tidiga 1990-talet. Först framåt år 2000 började fenomenet märkas på allvar i Göteborg och därefter i Skåne, och då särskilt i Helsingborg och Malmö. Överlag är det att betrakta som ett storstadsfenomen även om några respondenter nämnde att casuals går att finna över hela landet. "*Även om man försöker kraftsamla i de mindre orterna är de ju chanslösa mot elitfirmorna.*" (Säk, S)

Från de spontana, okontrollerade och tumultartade bråken på och vid arenorna började huliga-nismen att distanseras mer från fotbollen till att vara slutna och kontrollerade tillställningar. En genomgående uppfattning bland såväl säkerhetsansvariga som supporterpolis var att då våldsuppgörelserna sker på andra ställen blir det lugnare vid arenan. Med en lätt ironisk röst undrade en supporterpolis om man rent av kanske skulle tacka huliganerna och firmorna för detta. Genom mobiltelefonernas utbredning har firmornas verksamhet revolutionerats och det har blivit enklare att planera uppgörelser i samråd med motståndarna. Och, om så behövs, för att kunna initiera alternativplaner. "*Helt klart ringer man varandra före fighterna för att lik-som kolla läget och om nytt är på gång. Ja, och då såklart om polisen är i närheten.*" (Sp, S)

---

⁴⁰ I Elitfotbollsmanual - som ges ut av SvFF och SEF (Förening Svensk Elitfotboll) finns de regler och krav för vad som gäller vid elitfotbollsmatcher, som även ligger i linje med UEFA:s krav.

Supporterpoliserna beskrev att det finns regler, eller snarast normer, för uppgörelserna, men att dessa förefaller vara tånjbara. Särskilt kan reglerna hamna i skymundan om deltagarna är narkotikapåverkade och ”överladdade” med adrenalinet rusande i kroppen. I juli 2002 avled en person efter en firmauppgörelse i centrala Stockholm, vilket naturligtvis fortfarande är ihågkommet och som även uppmärksammats utanför Sverige (se t.ex. Brimson, 2003). Några respondenter uppfattade att händelsen medförde viss eftertänksamhet och avmattning, men att det har gått över. Även om flera bär kroppsskydd; benskydd, suspensoar, tandskydd, ansåg några att det i längden är ofrånkomligt med allvarliga incidenter. *”Det blir säkerligen fler dödsfall framöver. En kille fick bröstkorgen insparkad, men han verkar inte direkt ha fått sig en tankeställare för det. Det är mest tursamt att det inte varit fler allvarliga skador”.* (Sp, S)

Både supporterpoliser och säkerhetsansvariga menade att än så länge är den etniska homogeniteten – ”svenskheten” – tydlig, särskilt bland de lite äldre och oklanderligt klädda huliganerna. Dock beskrevs de oftast som en relativt heterogen grupp. Gemensamt för flertalet av dessa är att de ”passerat fotbollen” och varit synliga på läktarna innan de kommit att förknippas med en firma. En del av utvecklingen är de trappsteg som finns i vissa firmakretsar, med ”baby-ligor” som fungerar som avstamp och rekryteringsgrund till ”elitfirmorna”, vilka man verkligen skall ha förtjänat att få umgås med och representera. Processen med att komma in i de verkliga kärntrupperna framställdes som en lång och förtroendekrävande resa. En faktor som bidragit till att skapa olika firmanivåer är att de yngre inte kommer in på pubarna. Poliserna anförde i regel att ”deras” mest aktiva huliganer är i dryga tjugooårsåldern; ”på väg upp” och har passerat baby-nivån, men är inte helt mogna för deltagande och acceptans i elitfirman.

Av polisen kända huliganer rapporteras då och då vara synliga vid demonstrationer och har emellanåt även deltagit aktivt. Det rör sig främst vid Reclaim the streets-aktioner där fientliga huligangrupper även slutit sig samman och setts strida gemensamt *mot* demonstranterna, vilket enligt några supporterpoliser gällde att visa vem som verkligen ”äger gatorna”. Även det motsatta har förekommit där huliganer syns med extremvänstern, t.ex. AntiFascistiskAktion (AFA). Den polisiära tolkningen var att det rör sig om de enskilda individernas preferenser, inte firmornas.

Det har under senare år förekommit flera större firmauppgörelser på matchfria dagar, vilket har en försvårande inverkan på begreppet fotbollsrelaterat. Eller kanske är det förenklande, för det påvisar att huliganism inte är beroende av fotbollen i sig. Ett exempel på en sådan di-

stansering i både tid och rum är den större uppgörelsen utanför Helsingborg i oktober år 2007 mellan helsingborgare och stockholmare. Deras klubbar spelade inte mot varandra denna helg och vidare deltog även ett större antal, av polisen kända, danska huliganer.

6.2. Danmark

”Fotbollshuliganismen görs större och mer intressant än vad det egentligen är. Samtidigt är det ju heller inte bara ett fotbollsproblem.” (Sp, D)

Den första danska erfarenheten av fotbollsrelaterade oroligheter dateras till senhösten 1968 då demonstranter försökte stoppa en pågående cupmatch mellan köpenhamnsklubben Akademisk Boldklub (AB) och AEK Aten, som en reaktion mot den grekiska militärjuntan (Peitersen, 2004:72). Efter en del tumult spelades matchen färdigt, som AEK Aten vann med 2-0.

Avseende dansk fotbollspublik och läktarkultur är det annars 1980-talets danska landslags-supportrar – roliganerna – som gjort det starkaste intrycket, vilket medfört att då det skrivs om Danmark är det ofta med referens till dessa (se t.ex. Frostdick & Marsh, 2005). Det var särskilt vid VM i Mexiko 1986 som roliganerna uppmärksammades, vilket inte minst berodde på att de avfärdade en myt – bara för att det dricks mycket öl behöver det inte bli våldsamer eller ordningsproblem (Day Poulsen, 2004 samt Davidsen et al, 2006). Organiserad klubbupporterverksamhet började emellertid ta form i Danmark i samband med att Superligaen, den högsta danska serien, grundades 1991 och gjorde dansk fotboll mer professionell. År 1992 slogs klubbarna B1903 och KB ihop och bildade storklubben FCK (FC Köpenhamn) och blev en verklig utmanare till Brøndby IF från södra Stor-Köpenhamn. Joern (2006:42) menar att då dansk supporterkultur utvecklades senare är de italienska influenserna, med exempelvis ultras och visuella läktarspel (tifos), mer tydliga än de traditionella engelska. En intressant aspekt som togs upp av ett par danska respondenter var den polistaktiska utvecklingen i Danmark under det tidiga 1990-talet, som möjligen kan ha fördröjt framväxten av fotbollshuliganismen, eller åtminstone ordningsproblemen.⁴¹

Den danska utvecklingen dateras således uppskattningsvis drygt tio år efter den svenska och kan även kopplas i tid till att den danska klubb fotbollen började nå internationella framgångar, t.ex. genom att Brøndby IF nådde semifinal i Europacupen 1991. Dessa framgångar har

---

⁴¹ Danmark utvecklade sin polistaktik för ordningshållning vid stora demonstrationer och publika sammankomster som en följd av omfattande oroligheter i stadsdelen Nørrebro i centrala Köpenhamn under tidigt 1990-tal.

hållit i sig och då påverkat fotbollsintresserade danskar i stort. *”Tidigare var det landslaget som hade fankultur med rooligans. Det har alltså skett ett viktigt skifte av fankultur till klubb-lagen som säkerligen beror på Brøndbys framgångar.”* (Cepo, D) I sammanhanget bör det nämnas att området Brøndby är förknippat med en socialt och ekonomiskt svagare befolkning, medan det centrala Köpenhamn – FCK:s geografiska hemvist – förknippas med en resursstarkare befolkning. Dessa aspekter märks inte minst i nidsångerna om motparten (Joern, 2006:85f). I denna tidiga danska historia var det en fredag i september 1994 – den svarta fredagen – som sågs som bekräftelsen på att fotbollshuliganism var ett faktum i Danmark. En match mellan FCK och Brøndby IF på Parken i centrala Köpenhamn ledde till omfattande kravaller på arenan, som sedan fortsatte utanför. Dessa derbyn framhålls fortfarande som de största riskmatcherna och där särskilt lokala tågstationer varit skådeplatser för uppgörelser. Enligt de danska supporterpoliserna är problemen knutna till matchdagarna, för det fanns inga erfarenheter av mer i tid distanserade uppgörelser. Både säkerhetsansvariga och supporterpoliser nämnde att ”deras” huliganer sällan innebär några problem på hemmaarenan, men att de tar igen detta vid bortamatcher då de tror att de inte känns igen. Anledningen bedömdes vara att risken för avstängning – karantän – på hemmaarenan har en stark inverkan.

En annan signifikant händelse i Danmark skedde i maj år 2000 då finalen i UEFA-cupen skulle spelas i Köpenhamn mellan engelska Arsenal FC och turkiska Galatasaray. I april samma år hade två engelska supportrar blivit knivdödade i Turkiet i samband med att Leeds United FC skulle spela där. Ingen av dem var kända från huligankretsar (Brimson, 2003:267). Följaktligen låg en fientlig stämning i luften och före matchen var det omfattande våldsamheter i centrala Köpenhamn och polisen tvingades göra akuta personalförstärkningar. Detta fotbollsproblem kan kanske anses vara importerat, men bland de drygt 60 gripna var ungefär hälften danska medborgare, varav en del av turkisk härkomst (Rasmussen & Havelund, 2007:6). En supporterpolis menade att detta tillfälle blev en ”väckarklocka” för dem gällande hur rörliga de europeiska fotbollsproblemen kan vara. Vidare framhöll han att, trots förväntningarna, var det inte engelsmännen som var värst vid detta tillfälle.

Dansk fotbollshuliganism har utvecklats ganska fort och i skuggan av roliganerna. Även om rivaliteten mellan Brøndby IF och FCK endast pågått sedan 1990-talet åberopas ”traditionen” som betydelsefull (Havelund et al, 2006). I Danmark präglas litteraturen och debatten av mångfald parallellt med hur ett åtgärdsarbete skall utvecklas. Huliganismen är vidare ojämnt utvecklad över landet och återkommande menade respondenterna att det är viktigt att inte

överdramatisera fenomenet. *”Vi har väl en riktig huligan. Resten är bara medlöpare. Ofta ganska vanliga män som blir knäppa på matchdagen.”* (Säk, D) I Danmark finns dock även erfarenheter av angrepp mot spelare och deras egendomar. Det är alltså inte givet att dansk huliganism riktas mot mänskliga motparter, vilket en supporterpolis konstaterade: *”Egentligen behövs ju inga direkta motståndare för sönderslagna tåg eller pölsevagnar verkar också fungera för dem.”*

Genomgående nämndes att det finns högerpolitiska yttringar inom dansk huliganism. I Köpenhamn gjorde de två stora firmorna gemensam sak och slogs mot dem som demonstrerade för Ungdomens Hus under senvintern 2007, vilket i sammanhanget innebar ”på polisens sida”. Polisen uppfattade att detta var firmornas ställningstagande i frågan, vilket även var fallet då dessa grupper demonstrerade för yttrandefriheten i samband med de uppmärksammade Muhammed-bilderna som publicerats i Jyllands-Posten. *”I de här heldanska kretsarna märks klara högerinfluenser. Se bara på White Pride från Aarhus.”* (Cepo, D)⁴²

För danskt vidkommande handlar huliganism och firmor dock inte bara om Köpenhamn, för företeelsen återfinns också bland annat i Odense, Aalborg och Aarhus. På det hela taget är också supporterföreningarna i Danmark unga och ganska stora. Enligt respondenterna finns en skiljelinje mellan supporterskap och huliganism i Danmark, för huliganer är inte så ofta sprungna ur supporterkulturen. På frågan om huliganers fotbollsintresse präglades respondenternas svar av en påfallande mångfald. En supporterpolis framhöll vikten av professionalism och att hitta balansen mellan att varken demonisera eller idiotförklara dem. Samtidigt berättade att han, då han har kontakt med dem, aldrig ens kommit på tanken att prata om fotboll.

6.3 Norge

”Vi har ju helt klart större problem med lördagsfylleri.” (Sp, N)

Likt Danmark är det genom åren främst på det norska landslaget som publikfokus legat. Landslagets hemmamatcher beskrivs som tillställningar med mycket publik, som till iögonfallande stor del består av familjer. Hognestad (2004) framhåller även den starka nationalismen som råder i Norge, där kraften uteslutande är *för* Norge och inte *mot* andra nationer. Vidare

---

⁴² White Pride är en utbrytargruppering som öppet erkänner sin koppling till nynazismen (Larsen, 2004:19, se även Rigspolitiet 2005:11ff).

diskuterar Hognestad att norsk supporterkultur bygger på en norm av att även "älska motståndaren", vilket nog kan uppfattas som lite annorlunda. Avseende fotboll på klubbnivå ges engelsk fotboll stor betydelse då norska fotbollssupportrar via Tippekampen skapade starka relationer till sina engelska klubblag, som 'long distance supporter' (ibid:33).

Fotbollsrelaterade problem i Norge är i stort ett begränsat fenomen. Överlag går det att söka förklaringen till de mindre omfattande problemen i Norge i den låga urbaniseringsgraden, då det ofta krävs en anonymiserad miljö för att huliganism skall kunna utvecklas. "*Det går liksom inte att göra en delning mellan supportrar och huliganer i den här lilla staden.*" (Säk, N) Sett över en längre period framhålls även de mindre orternas betydelse inom norsk fotboll och en historisk motsättning mellan "stadsbor och bönder" (Hognestad, 2004:47). Enligt de norska respondenterna är det matcherna mellan Oslo-laget Vålerenga IF och Bergen-laget SK Brann som är de veritabla riskmatcherna, som en uppgörelse mellan Norges två största städer. Vissa derbyn i Oslo-området bedömdes också kunna vara av riskkaraktär. Johansen (2002:64) tar upp att i Oslo-området är Vålerengas värsta fiende av hävd Lyn, som representerar det välbärgade västra Oslo och Vålerenga de socioekonomiskt svagare östra delarna. Då lagen under flera år spelade i olika divisioner bedarrade rivaliteten. Följden blev att istället riktades Vålerenga IF:s rivalitet mer mot Lillestrøm SK, som ligger strax utanför Oslo.

Trots att norska klubbar under det senaste decenniet nått vissa framgångar i Europa, likt de danska, har inte en europeisk huliganism smittat av sig i Norge. De norska respondenterna var eniga gällande att de fotbollsrelaterade problemen är småskaliga och att en casualinspirerad huliganism har som högst existerat sedan år 2003, trots ett långvarigt engelskt fotbollsinflytande. Aurstad (2005) konstaterar inom norsk casualkultur är det viktiga ofta inte våldet i sig utan mer att gestalta makt och en bättre klass och stil än motståndarna (jfr. Armstrong, 1998). Av de individer som definieras som casuals i Norge är den etniskt norska homogeniteten i stort hundraprocentig.

Norsk fotbollshuliganism är sammantaget av mindre omfattning och mindre allvarlig än både den danska och den svenska, vilket även fastslås av Aurstad (2005:115ff). Exempelvis finns inga erfarenheter av angrepp eller attacker på spelare eller klubbar. Vidare är händelserna än så länge koncentrerade till matchdagarna, och skulle det ske på andra tider hade skrytet utan tvekan synts på Internet, konkluderande en respondent. "*Skulle det hända något på matchfria dagar är det viktigt att hålla det avskilt från fotbollen.*" (Cepo, N)

Men, framhåller Aurstad (ibid) vidare, de skandinaviska grannländernas utveckling bör ses som indikatorer på en möjlig problemutveckling för Norges vidkommande. Enstaka svenska huliganer, vanligen från Stockholm, sades emellanåt vara verksamma i Norge. En norsk supporterpolis bedömde att skillnaden i fotbollsrelaterade problem mellan Norge och Sverige går att jämföra med skillnaden mellan Sverige och Italien. Det nämndes att inhemska huligan-grupper på resa emellanåt ändå hamnar i slagsmål mot lokala, ej fotbollsklubbsanknutna grupperingar. Detta påminner mer om helgernas krogbråk med berusade och konfliktbenägna unga män, konstaterade några respondenter, och naturligtvis diskuterades fotbollsrelevansen när bara ena parten är en firma.

Avseende fotbollsrelaterade problem i Norge är det oftast inte ett omfattande och organiserat våld som diskuteras. Istället omnämns högerextremism och rasism, vilket även innefattat incidenter mellan spelare på planen. I Norge stängdes en kvinna, som tidigare haft en förtroendepost i en supporterförening, av från sin hemmaarena efter att ha spottat på en spelare i motståndarlaget. Händelsen blev massmedialt uppmärksammas då spelaren i fråga är färgad och ärendet gavs en rasistisk vinkel (Aurstad, 2005:98ff). Tidigare drev Vålerenga IF ett projekt mot rasism och under 1997 bar matchdräkten budskapet '*Vålerenga mot rasisme*' (Berglund, 1998:25). Detta är extra intressant då stadsdelen Vålerenga, i det mindre välbärgade östra delarna av Oslo, är präglad av multikulturalism. Såväl Berglund (ibid) som Johansen (2002) framhåller också supporterföreningen Klanens aktiva deltagande i detta anti-rasistiska arbete. De norska respondenterna menade överlag att rasistiska problem förekommit och att det tas på allvar, men att de inte bör ges alltför stora proportioner. Breines (2002) gör ett försök att jämföra Vålerenga IF:s supporterförening Klanen med motorcykelgäng och nynazister med utgångspunkten att samtliga tre grupperingar utmanar och upprör det etablerade samhället och är uttryck för ett självvalt utanförskap. Detta har sannolikt sin historik i att de första erfarenheterna av fotbollsoroligheter i Oslo var sammanhängande med en individ med kopplingar till såväl motorcykelsfären som högerextremismen. Flera respondenter ansåg att dessa minnesbilder fortfarande sitter kvar. Sammanfattningsvis finner Breines (ibid) att det inte fungerar att "sätta likhetstecken" mellan dessa olika grupperingar. I sammanhanget bör det nämnas att Klanen, som bildades 1991, har cirka 14 000 registrerade medlemmar med 49 olika nationaliteter representerade. I Norge gavs återkommande supporterföreningarna goda vitsord. De har ett nära samarbete med sina moderklubbar, och ligger inte i strid med dem, vilket sades med en syftning mot Sverige.

6.4. En skandinavisk jämförande summering

Att göra jämförelser mellan Skandinavien och England tillför sannolikt inte så mycket vid ett beaktande av de påtagliga historiska och omfattningsmässiga skillnaderna. Istället görs här en skandinavisk jämförelse. Intressant nog bedöms Skandinavien ofta som en helhet, men skillnader föreligger, vilket även Frosdick & Marsh (2005:65ff) poängterar (se även Green, 2008).

Genom såväl litteratur som intervjuer bedöms svensk fotbollshuliganism vara mest omfattande och våldsam, bland annat som en följd av att dess historik sträcker sig längst tillbaka. Mest påtagligt är det i Stockholm, som än idag är att betrakta som ”huvudstad” för en skandinavisk fotbollshuliganism. Den svenska historiken avviker genom läktarvåldet där hela ”klackar” kunde vara aktiva, som också präglade ishockeyn under föregående decennier. Dessa tidiga huliganer var aktiva både på läktarna och i supporterföreningarna, vilka tidigare förknippades med våld, fylleri och allmän förödelse. Klubbarna i Stockholm är också gamla med etablerad rivalitet och traditioner som även förts vidare mellan generationer. Det kanske närmar sig att de svenska huliganpionjärernas söner snart börjar göra sig bemärkta i dagens huligankretsar? I de senare utvecklingarna i Danmark och Norge nämndes till största delen ingen gemensam läktarhistoria, utan en från början distinktare delning mellan huligan eller supporter. Ur ett historiskt perspektiv har också det stora publika intresset i dessa båda länder varit riktat mot respektive landslag, för att allteftersom mer övergå till klubblagen. För svenskt vidkommande har det snarast varit det motsatta; från klubb- till landslagsfotboll. Anmärkningsvärt i sammanhanget är att danska och norska supporterföreningar ofta är märkbart större än de svenska. Baserat på såväl intervjuer som litteratur går det vid jämförelser att konstatera olika ingångar till respektive lands problem. Avseende Danmark är det uppenbart att huliganhistoriken över-skuggat utvecklingen, både gällande supporterkultur och huliganism (se t.ex. Frosdick & Marsh, 2005 samt Brimson, 2003). Vid intervjuerna i Norge hänvisades vid upprepade tillfällen till just supporterföreningarna avseende kunskaper om historik, gällande både supporterkultur och huliganism. Planerade våldsuppgörelser på matchfria dagar förefaller än så länge endast förekomma i Sverige, med ett kraftmanifesterande syfte som emellanåt förefaller vara adresserat till polisen. Men i både Danmark och Norge var man medveten om möjliga skandinaviska smittoeffekter. Intressant är att i både Danmark och Norge användes begreppet casuals mer vardagligt, medan i Sverige är fortfarande begreppet huligan rådande. Ett annat huliganismförknippat problemområde är rasism. I detta sammanhang framstår Sverige som det

land med minst förekommande rasism⁴³, för det diskuterades märkbart oftare vid intervjuerna i Danmark och Norge. Detta kan också ses i skenet av att den etniska homogeniteten i hulgankretsarna i dessa länder sågs som total, vilket inte gäller Sverige i samma utsträckning.

Ur ett skandinaviskt och jämförande perspektiv ges sammanfattningsvis tre olika bilder; svensk huliganism är främst våldsorienterad, med traditionellt engelsk framtoning. I Danmark framkom oftare en pluralistisk ungdomskultur, där de politiska inslagen också var mer märkbara, vilket är en trolig följd av mer italienska influenser. Gällande Norge föreföll supporterkultur dominera och huliganism förblir ett mer marginellt fenomen, trots det långvariga och starka engelska inflytandet. Från norskt håll uppmärksammas ändå utvecklingen i grannländerna, men den låga norska urbaniseringsgraden motverkar sannolikt en omfattande utveckling. Ur ett norskt problemperspektiv nämndes ofta våld i samband med helgfylleri som ett värre problem än fotbollshuliganism.

För att återknyta till Bodin et al (2005:38) så gror och utvecklas ju huliganism där det finns ett betydande fotbollsintresse samt korta avstånd mellan rivalerna, vilket kan exemplifieras med det huvudstadsfokus som präglar de skandinaviska ländernas huliganism. Men det finns också en annan intressant skandinavisk företeelse. I Öresundsregionen samverkar firmorna som är anhängare till FCK och Helsingborgs IF, med en förskjutning österut – det är fler danskar i Sverige än svenskar i Danmark. I registret över lokala huliganer hos polisen i Helsingborg fanns drygt tio danskar medan man inom Köpenhamns polis endast nämnde någon enstaka svensk. Både svenska och danska respondenter menade att det rör sig om att den svenska huliganismen är tuffare samtidigt som både dansk polis och lagstiftning uppfattas som mer hårdför. På frågan om lokalkonkurrenterna vid Öresund; Brøndby IF och Malmö FF, lierat sig gavs överlag nekande svar, fast det fanns en medvetenhet om denna risk. En dansk supporterpolis menade att ”klassiska svenska firmor” fortfarande är överlägsna de danska motparterna. Mestadels är huliganism inhemska angelägenheter, men detta dansk-svenska undantag kanske följs av fler i ett allt mer internationaliserat samhälle.

Det finns en likhet mellan de tre skandinaviska länderna - huliganismen skapar med jämna mellanrum stora tidningsrubriker. Med inslag av såväl upprördhet, fördömanden och krav på kraftfulla åtgärder går det att konstatera Skandinavien inte heller varit förutan inslag av mora-

---

⁴³ Brimson (2003:191) ger den svenska polisen en eloge för sitt arbete mot de rasistiska problemen.

lisk panik (Cohen, 1972). Respondenterna gav ändå uttryck för att massmedia kanske inte helt skall sluta rapportera om huliganismen, för censur kan mycket väl leda till ett ökat intresse. Överlag efterfrågades mer sans i rapporteringen och att artiklar publiceras som lokala eller inrikes nyheter och inte på sportsidorna. I samtliga länder diskuterades om det till fullo går att bli av med fotbollshuliganismen. Det stora flertalet var tämligen tveksamma till en sådan framtidsbild, men menade att problemen går att motverka. En gemensam uppfattning var dock att inte begränsa huliganismens förklaringar och skuldbeläggande till fotbollen. Våld under gemensamma och organiserade former är ett samhällsfenomen med lång tradition och vidare är det föränderligt, vilket fick en svensk supporterpolis att lakoniskt konstatera: *”Det här verkar vara ett manligt flockbeteende som är outplånligt. Det handlar om fiktiva grupper, eller revir; skolan, stadsdelen, klubblaget. Strunt samma, egentligen. Bara det skapas något att slåss för.”*

SEKTION 4

7. ORDNING OCH SÄKERHET I ENGLAND

7.1. I sökandet efter åtgärder

”As it was with folk-football in the Middle Ages, most social policy in this area has been negative and focused on repression and suppression rather than prevention or cure.” Frosdick & Marsh (2005:153)

I maj 1985 omkom 39 personer vid Europacupfinalen mellan Juventus FC och Liverpool FC på Heysel-stadion i Bryssel efter att omfattande tumult och masslagsmål utbrutit. Polisens strategi var att släppa in publiken på arenan i god tid för att undvika oroligheter i staden, vilket istället ledde till en koncentration av supportrar mellan vilka konflikten eskalerade under lång tid. Vidare befann sig de engelska och italienska grupperna alltför nära varandra inne på arenan med otillräckliga skyddsbarriärer. Engelsmännen utpekades som skyldiga och en följd blev, utöver ett kraftfullt fördömande, att samtliga engelska klubblag blev avstängda från spel i de europeiska cuperna under de fem följande åren. Även i England blev reaktionerna starka. Engelska politiker, med premiärministern Margaret Thatcher i spetsen, ”förklarade krig” mot fotbollshuliganismen under 1980-talet, och huliganer beskrevs just av Thatcher som the ’enemy within’⁴⁴ (Foer, 2004:95). Denna formulering ger signaler om en mer svårdefinierad fiende och att det inte endast går att betrakta som ett problem i de lägre samhällsklasserna. Incidenter och olyckor på fotbollsarenor tolkas vanligen initialt i termer av en stökig och okontrollerad publik bestående av huliganer med onda uppsåt. Bland andra Frosdick & Marsh (2005:23) anser att det är ett uppenbart misstag att göra så enkla konklusioner. Bodin et al (2005:70) menar också att man inte bör rikta sin kritik mot publiken utan ser att orsakerna ofta istället går att spåra i undermålig organisation parallellt med bristfällig kompetens för uppdraget. Ytterligare en orsak bakom en del svåra olyckor har varit brister i byggkonstruktioner då läktare rasat, vilket skett i Glasgow vid två tillfällen; 1902 och 1971. I Bradford 1985 började det brinna under en gammal träläktare, vilken mycket snabbt övertändes och 56 personer omkom.⁴⁵

---

⁴⁴ Notera att detta begrepp idag ofta används avseende terrorister med kopplingar till al-Qaida boende i England, vilka initialt bedömts vara ”ganska vanliga” personer.

⁴⁵ Se Centre for the sociology of sports (2002a) för en historisk genomgång av arena-/läktarincidenter.

För Englands del har fotbollsproblemen till stor del annars handlat om landskampsspel. På ett sällsamt vis förenar sig engelsmännen som en enad front då de lämnar hemlandet. Antagonism mellan olika klubbar och deras anhängare förefaller bli förbisedd, för väl utomlands råder patriotism under den rödvita St George-flaggan. Back et al (2001:224ff) ser att engelsmän tvingas att hålla sams och liera sig utomlands då de är så illa sedda och ofta utmanas av andra grupper och lokala polismyndigheter. Vid några av de stora evenemangen i Europa har engelsmän dock utmärkt sig, skapat omfattande rubriker samt åsamkat en nationell skam. Dock anför bland andra Stott & Reicher (1999) att engelsmän alltför ofta på förhand och oförskyllt utpekats och behandlas så bryskt utomlands att det är en fråga om överträdelse av de mänskliga rättigheterna.

7.2. Polisen och huliganmatchen

O'Neill (2005) lyfter fram att polisen ofta missats när det skrivits om huliganism, men de bör absolut betraktas som medaktörer, i samspel med de grupper de är avsedda att kontrollera.⁴⁶ Med en blick bakåt i tiden, till det engelska 80-talet, går det att konstatera att kommunikationen mellan polis och publik var obefintlig och ordningshållningen kring matcherna liknades vid militärexercis. Utformningen av arenornas läktare var fängelseaktiga, med höga stängsel och ett stort antal poliser som snarast kunde beskrivas som fångvaktare, stående på tribuner på läktarna med blicken ut över publikhavet (Centre for the sociology of sports, 2002a). 'Show of force' präglade de polisiära insatserna och oroligheterna kring helgernas fotbollsmatcher har nog aldrig varit så omfattande som då, när varje match sågs som ett slag för polisen att vinna och alla matchbesökare betraktades som motiverade huliganer. Problemen och lösningarna kretsade kring arenan och en åtgärd var att man började använda buffertzoner mellan olika läktarsektioner samt hålla kvar bortasupportrarna minst en halvtimme efter matchslut, i syfte att undvika konfrontationer i närområdet och på vägen till tågstationen. Bramall Lane i Sheffield blev den första arenan med en egen polisstation, som också hade arrestceller (Armstrong, 1998:178f). O'Neill (2005:108) understryker den allmänna folkvilja angående att ta krafttag mot huliganismen, för det väcker sällan debatt om polisiärt övervåld på samma sätt som om det hade skett vid strejker eller politiska demonstrationer.⁴⁷ Huliganer blir 'police property', innebärande att polisen äger rätten att behandla dem efter eget gottfinnande. Det har genom åren vidtagits olika åtgärder mot huliganer och huliganism, vilka O'Neill (ibid:37)

---

⁴⁶ Jfr. Guvå (2005) samt Oskarsson (2005) som studerat polisarbete i samband med demonstrationer.

⁴⁷ Jfr. även Zsiga (2006).

förhåller sig en aning kritisk till och menar att de präglats av overkill. Exempel på åtgärder är försök till infiltration i huligangrupper samt hembesök av polis hos åskådare vars språkbruk på arenorna bedömts vara oanständigt eller brutalt. Två klubbar; Leeds United FC och Manchester United FC, inrättade "tjallarlinjer" till vilka man kunde ringa och anonymt ange personer som burit sig illa åt eller använt ett ovårdat språk. Även införande av id-kort för supportrar prövades, vilka skulle fungera som den enda tillåtna möjligheten att få tag i biljetter, men effekten av åtgärden var oklar (Armstrong, 1998:125ff). En följd var däremot att "utanförstående och verkliga supportrar" till stor del stärktes i sitt utanförskap och fann andra sätt att fortsätta följa sina klubbar, och utmana polisen. Armstrong (ibid:95) beskriver hur det även på ett lokalt plan "förklarades krig" mot huliganismen under devisen 'stamp out this terror once and for all'. Under 1980-talets tidigare del tog sig detta till exempel uttryck genom polis-infiltration i huligankretsar, vilket även ledde till s.k. 'dawn raids'. På matchdagar i arla morgonstund bröt sig polisen in hos de personer som ansågs vara ledarna, grep dem och fick dem åtalade. Utöver ett spänt klimat följde flera uppmärksammade rättegångar med utdömande av upp till tioåriga fängelsestraff, som ledde till att dessa individer betraktades som martyrer i huligankretsar. Inte minst bör man, enligt Frostdick & Marsh (2005:157f), beakta att bevisningen emellanåt var tveksam och att det riktats kritik mot polisens metoder parallellt med att långt ifrån alla ärenden ledde till fällande domar.

En viktig aspekt på polisens roll i samband med fotbollsmatcher är att se de olika polisiära rollerna, vilket O'Neill (2005) fokuserar i sin studie. De huvudsakliga rollerna, eller funktionerna, vid fotbollsmatcherna är 'spotters' och 'uniformed police constables', vilket översatt till svenska handlar om supporterpoliser och de ordningspoliser som ingår i kommenderingen. En skillnad mellan dessa två polisiära grupper som belyses är att 'spotters' i regel beskriver huliganerna som rätt ofarliga och mänskliga, vilket är en följd av att det byggts upp en form av relation dem mellan. Ordningspoliser förstärker gärna farlighetsbeskrivningarna och en laddad stämning byggs upp i arbetslaget inför deras "match mot huliganlaget". Avseende olika bilder noterar Armstrong (1998:132) att "egna" huliganer och supportrar ofta omskrivs i lite förmildrande ordalag, där de i regel bedöms kunna hantera alkohol bättre än motståndarlagens dito. I sin förlängning leder detta till att bortasupportrar alltid bedöms vara mer stökiga och utsätts följaktligen för hårdare ordningshållning och striktare alkoholregleringar på arenorna. O'Neill (ibid:108) är inne på liknande resonemang och anför samtidigt att som 'spotter' är det förnuftigt att hålla en juste linje mot de "egna" grupperna. Då är det lättare att få fram information och egentligen är de inte så farliga, resonerar det. Detta praktiserades av de

'spotters' jag följde vid matchen Charlton Athletic FC – Stoke City FC, där tämligen lång tid lades på småsnack med ett par välkända huliganer vid en pub intill arenan.⁴⁸ All polispersonal vid fotbollsmatcher i England arbetar alltid uniformerat. Det framhölls att uniformen fungerar skyddande, dels för att det för de flesta är lite "svårare" att slå på poliser och dels för att kollegor ser att de är poliser, om det blir våldsamt.

I litteraturen⁴⁹ ges exempel på att problem skapats då stora publikmassor känt sig kränkta av en alltför brysk och oresonlig ordningsmakt. Genom lugn och sansad kommunikation med folkmassan samt det som Stott & Pearson (2007:242) benämner polisiär proportionalitet kan man uppnå den legitimitet för polisens närvaro som är väsentlig för att motverka ett spänt klimat. Även Reicher et al (2004) betonar att den i särklass bästa ordningshållande taktiken är avvaktande, utan påtagen kravallutrustning. En god och fungerande ordningshållning vid fotbollsmatcher ses samtidigt som en bra reklampelare för polisens verksamhet, som ofta även får gestalta bilden av ett fungerande rättssamhälle (O'Neill, 2005). Den tumregel som i regel nämns för framgångsrik ordningshållning vid fotbollsmatcher är 'friendly-but-firm'. Alltså, att med tydlighet visa vad som gäller och förmedla detta budskap under vänliga former.⁵⁰

7.3. Taylor-rapporten

"Vi har gått ifrån poliskontroll till arenakontroll." (Säk, E)

På arenan Hillsborough i Sheffield omkom 96 fotbollssupportrar i samband med en cupmatch mellan Liverpool FC och Nottingham Forest FC i april 1989. Detta ses ofta, och återigen, som ett flagrant exempel på hur en polisiär felbedömning fick förödande effekter (Centre for the sociology of sports, 2002a). I syfte att upprätthålla ordning och inte förorsaka upplopp utanför arenan brast säkerheten då alltför många besökare okontrollerat släpptes in på en läktarsektion. Publik i de främre leden klämdes ihjäl och evakueringsgrindarna in mot planen var låsta på grund av risk för planinvasioner. En orsak ansågs vara att de förändrade och mer restriktiva alkoholreglerna på arenorna medförde att publiken anlände sent till matchen – efter att först ha tagit en extra öl på en pub en bit ifrån arenan (Bodin et al, 2005:69).

---

⁴⁸ Både Armstrong (1998) och King & Knight (1999) beskriver att i huligankretsar sågs polisen, trots allt, som legitim. De gör ändå sitt jobb och ingår som en av huliganismens förutsättningar.

⁴⁹ Den största delen av den polistaktiska litteraturen inom området berör stora evenemang; EM och VM.

⁵⁰ Bland annat var detta den operativa devisen vid fotbolls-VM i Tyskland år 2006, vars strategiska motto var "Time to make friends" (Stott & Pearson, 2007:296).

Genom denna händelse klarlades med tydlighet hur ordning inte är detsamma som säkerhet. Efter tragedin i Sheffield genomfördes en omfattande utredning, benämnd Taylor-rapporten efter dess författare – Lord Justice Peter Taylor, som starkt inverkat på säkerhetsarbetets utveckling även utanför England (Home Office, 1990). O'Neill (2005:19) menar att gällande såväl problem som åtgärder i Storbritannien kan de, något förenklat, indelas i före och efter Taylor-rapporten. I rapporten riktas även kritik mot den massmediala attityden, där anhöriga till offren tog illa vid sig av en okänslig medieexponering (Centre for the sociology of sports, 2002a). Bland de 76 åtgärds punkterna i rapporten fanns krav på utsedda säkerhetsansvariga inom klubbarna och utbildade stewards, restriktiv alkoholförsäljning (t.ex. får inte alkohol konsumeras på en plats där man har möjlighet att se planen), modernisering av arenorna med endast sittplatser och demonterande av höga stängsel samt fler övervakningskameror – CCTV. En omfattande användning av CCTV, med hög bildkvalitet, framhölls ideligen av de engelska respondenterna som den i särklass viktigaste åtgärden för att arenaproblemen avtog. Villa Park, som tar in cirka 42 000 åskådare, har 112 aktiva kameror i samband med en match och 10-12 personer i kontrollrummet. Den polisiära kommenderingschefen, som sitter i arenans kontrollrum, har även en 'tactical adviser' med i kontrollrummet. I hög utsträckning är de säkerhetsansvariga inom klubbarna före detta poliser som i sina tidigare tjänster arbetat fotbollsinriktat, vanligen som 'spotters', vilket borgar för en samsyn på problemen.

Då arenornas utformning och säkerhet hamnade i fokus försköts ansvaret från polisen till klubbarnas säkerhetsorganisation. I Taylor-rapporten framkom att flera arenor som var i bruk omkring år 1990 var byggda under tidigt 1900-tal. Följaktligen har det skett en enorm förnyelse i England under senare år med cirka 30 helt nya arenor och uppemot 200 som i olika utsträckning renoverats eller byggts om, vilket naturligtvis krävt stora ekonomiska resurser. Bodin et al (2005:53) diskuterar också detta och menar att säkerhet och ordningshållning på arenorna kommit att bli styrda av ekonomiska förutsättningar.

Genomgående ville man avdramatisera polisinramningen, i enlighet med rekommendationen 'lower profile policing and higher profile stewarding' (Home Office, 1990). De engelska respondenterna menade unisont att fotbollsmatcherna framstår som vänligare med klubbens egen personal, s.k. stewards som är ett slags fusion av publikvärd och ordningspersonal. Huvudsakligen skall stewards verka förebyggande och serviceinriktat, och inte agera "polisiärt och repressivt", vilket några säkerhetsansvariga nämnde att de ibland behövt tydliggöra. För att bli steward skall man genomgå olika utbildningar, ofta vid college, och arbetet är betalt.

En viktig del i utvecklingen var att klubbarnas kostnader för polisinsatser på arenorna hade börjat bli höga. Med egna stewards blir det inte lika kostsamt.

Rekommendationerna i Taylor-rapporten, eller snarast kraven, avsåg alla 92 klubbar i de fyra professionella divisionerna. Av dessa hade fem klubbar säkerhetsansvariga omkring år 1990, medan år 2000 var kraven uppfyllda och antalet avlönade stewards nationellt sett var då ungefär 14 000 (Inglis, 2001⁵¹). Sannolikt har denna siffra ökat under senare år, för exempelvis hade bara Manchester United FC över 1 100 stewards i tjänst vid en match mot Liverpool FC under senvintern år 2006. Williams (2001) fann att antalet gripna nästan halverades under perioden 1985–2000, trots ökad publiktillströmning, men ser det i ljuset av att avvisande från arenan ersatt polisiära gripanden. Polisen är dock inte helt frånvarande. Inför varje säsong kommer klubb och polis överens om det polisiära behovet vid varje match, till en i förväg given kostnad. Skulle det akut krävas ökade polisinsatser sker detta efter en överenskommelse, där klubbens säkerhetsansvarige skriftligen överlämnar det ordningshållande mandatet – Statement of Intent – åt polisens kommanderingschef. Fram till och med utgången av säsongen 2007/2008 har detta dokument dock aldrig behövt användas.

7.4. Lagstiftning

En betydelsefull del i arbetet är den riktade fotbollslagstiftning som tillkommit i England, vilket ses som en följd av ett åtgärdsvänligt politiskt klimat. Den första riktade idrottslagen – Safety of Sports Grounds Act – tillkom år 1975. Sporting Events (Control of Alcohol etc) Act stiftades år 1985 och avsåg sålunda ökad kontroll och reglering av alkohol. Därefter har ett flertal riktade och allt strängare lagar tillkommit.⁵² Nämnvärt i sammanhanget är att i England avser lagstiftningen individerna, inte klubbarna. Armstrong (1998:205) har dock funnit ett exempel på hur publikproblem påverkat den utsatta klubben. Sheffield Wednesday FC fick inte ta med egna supportrar till en bortamatch, som en följd av tidigare oroligheter, men tvingades samtidigt att ersätta hemmaklubben för de uteblivna publikintäkterna.

Genom den senaste och strängaste lagen; The Football (Disorder) Act 2000, gavs möjligheten att med emfas stänga av individer från såväl nationella som internationella matcher enligt en

---

⁵¹ Inglis är dock mycket kritisk och påpekar att det är betydligt säkrare på en fotbollsarena än i en grundskola.

⁵² Se t.ex. O'Neill (2005) samt Rasmussen & Havelund (2007) för genomgång av lagstiftningsutvecklingen.

s.k. 'Football banning order'. Egentligen fungerar det som ett varningssystem, för brottet begås först då man bryter mot avstängningen, men det bör noteras att avstängningen avser besök på alla fotbollsarenor i England där det spelas professionell fotboll. Avstängningarna kan vara mellan tre och tio år⁵³, men där praxis vanligen inte överstiger sex år. Denna lag är applicerbar 48 timmar såväl före som efter matchen, om några gärningar bedöms vara matchrelaterade. Vidare görs en domstolsprövning senast 96 timmar efter det att polisen anmält ärendet. Vanligen räknas förbudsområdet för en 'banning order' med en radie om en engelsk 'mile' (=1,65 km) från arenan. Utöver domstolsbeslutade 'banning orders' har klubbarna också möjligheter att ge individer arenaförbud gällande den egna arenan.

Vid internationella matcher skall personer med beslutad 'banning order' lämna in sina pass i god tid så att de definitivt inte skall kunna lämna landet. Därutöver åläggs man en anmälningsplikt hos polisen, vilken skall vara vid en tidpunkt som omöjliggör närvaro vid matcharenan. Inför VM i Tyskland, som hade ett interimistiskt passtväng under VM-perioden, var det ungefär 3 500 personer som tvingades lämna in sina pass. Efter VM konstaterades att av de fotbollsrelaterade gripandena i Tyskland var tio procent engelsmän (cirka 800 personer), vilket sågs som en rätt bra siffra vid ett beaktande av tidigare erfarenheter samt att, enligt engelsk polis, över 200 000 engelsmän besökte VM. Avseende personer med 'banning order' hade två, så vitt engelsk polis kände till, varit synliga under VM, dock utan bråk. Överlag menas att lagen fungerar och att det råder stor kännedom om straffsatserna. Att inte få se fotboll under flera år kan av hängivna matchbesökare sannolikt uppfattas som ett hårdare straff än att "bara" sitta i fängelse några månader. En summarisk bild av England är således att de har låga stängsel och sträng lagstiftning, för att citera en respondent.

Arbetet mot de fotbollsrelaterade problemen i England har skett under lite olika former genom åren. Sedan april år 2006 finns en nationell enhet inom polisen, med cirka 25 anställda, med fullständig inriktning mot de fotbollsrelaterade problemen; UK Football Policing Unit (UKFPU) som finansieras av Home Office. Trots att det är en polisiär enhet har man direktkontakt med regeringen och man menade att orsakerna bakom att deras arbete bedöms fungera är samsynen på problem och åtgärder samt att "regeringen lyssnar". Vid UKFPU administreras 'banning orders', som i slutet av januari år 2008 uppgick till drygt 3 000 personer, varav drygt 90 procent gällde kriminella gärningar och resterande baserade på indicier.

---

⁵³ Minimitiden för avstängning var inledningsvis två år, men har således höjts till tre år.

7.5. Engelska betraktelser

Mina besök i England var givande och det är bara att konstatera att nivån på och omfattningen av engelsk fotboll klart överstiger Skandinavien på alla vis. Utöver fotbollens stora samhällsliga betydelse och dess enorma ekonomiska omsättning var ett bestående intryck den noggranna kontroll som utövas över publiken. Minnena från både Bradford år 1985 och Hillsborough år 1989 kvarstår och ordnings- och säkerhetsarbetet tas utan tvekan på allvar.

7.5.1. Förebyggande arbete i praktiken

Professionalismen märktes även vid en match i tredje divisionen mellan Blackpool FC – Huddersfield Town FC. Arenan - Bloomfield Road - var under ombyggnad för att leva upp till säkerhetskraven, t.ex. med endast sittplatser. Detta var ett krav från engelska FA (Football Association), vars påtryckningsmedel är ett indragande av licensen för professionellt fotbollsspel. I det stora kontrollrummet var det välbefolkat under ledning av säkerhetsansvarige, som tidigare arbetade som polis. Ungefär 100 stewards arbetade denna kväll, då publiken uppgick till 6 000. I stort förblev matchen ganska lugn, trots bortalagets seger. En nämnbar incident är att en av motståndarsupportrarnas bussar fick en ruta krossad på vägen ut från Blackpool.

En aspekt som bland annat tas upp av Williams (2001) är att klubbar i Englands lägre divisioner fått huliganproblem, som en effekt av att ordningshållandet och säkerhetsarbetet kring matcherna i den högsta divisionen omöjliggjort huliganism där. Överlag menade respondenter att det är i den engelska andradivisionen – The Championship – som det är oroligast och störst problemen. Som skäl angavs inte endast att säkerhetsarbetet befinner sig på en något lägre nivå och polisinsatserna är mindre omfattande. Det som även nämndes var den frustration som publiken till tidigare storlag upplever när deras klubbar underpresterar och tvingas spela i lägre divisioner. Längtan tillbaka till ”svunna tider” kan således indikera problem och oroligheter hos en krävande publik vars fotbollsstolthet kommit på skam.

Även om ordningshållningen på arenorna tagits över av de allt mer professionella klubbarna kvarstår ändå en polisiär närvaro. Inför Blackburn Rovers FC – Sunderland FC (19 000 åskådare) hölls polisens förmöte inne på arenan Ewood Park. I dess inre finns också en arrestavdelning med tre celler, som polisen bemannar under matcherna, där de som mest kan ta in 25 personer. Främst är det berusade besökare som hamnar där och dessa omhändertaganden sker överlag vid insläppet. (Bötesbeloppet för berusning är £60.) Utanför arenan befann sig ett

stort antal ridande poliser och det fanns även tillgång till en polishelikopter. Båda dessa inslag verkade ske av gammal vana, för matchen i sig var lågriskklassad och förblev i stort incidentfri. Poliserna som tjänstgjorde hade en ”inplastad kortlek” med namn och foto på personer som löd under ’banning order’, men menade att dessa personer sällan visade sig där och att lagen därmed fungerar väl. På den följande matchrapporten nedtecknades endast lite fylleri, en insparkad dörr samt ett internt slagsmål på motståndarnas läktare. En tämligen lugn afton, vilket hemmalagets förväntade vinst också bidrog till. Oväntade resultat sågs ofta som en riskfaktor för oroligheter, både på arenan och utanför efter matchen.

Vid matchen Charlton Athletic FC – Stoke City FC (22 000 åskådare), användes ridande poliser vid tågstationen och vid bortalagets läktarinsläpp, vilket var en vanlig rutin och framhölls som en god resurs att ha tillgång till om det skulle bli oroligt. Utöver att ’spotters’ är uniformerade har de just texten ’SPOTTER’ väl synlig på sina knallgula uniformsjackor. Motståndarlagets båda ’spotters’ arbetade tillsammans med hemmalagets genom hela matchkommenteringen, vilket sades vara en gängse rutin. Arenan The Valley har inga arrester, men under matchen stod en polisvan – en s.k. ’Hoolievan’ – uppställd vid bortasupportrarnas insläpp, med plats för 2-3 gripna eller omhändertagna. Under matchen avvisades några personer från arenan, samtliga yngre män, vilka blev fotograferade samt fick lämna namnuppgifter. Där emot hamnade ingen i polisens van och matchen förblev ganska lugn. Polisen anade att båda klubbarnas firmor samlade kraft inför mer laddade derbymatcher i den kommande spelomgången. Ytterligare en aspekt är att matchen spelades en tisdagskväll med begränsade möjligheter för en återresa med tåg till Stoke samma kväll. Dock var några av hemmalagets kända casuals synliga, fast de var på puben några kvarter ifrån arenan.

7.5.2. Publiken – tillgång eller kostnad?

Att spontant besöka en match i högsta serien – Premier League – ges det inte alltid utrymme för. Vid ett beaktande av de höga biljettpriserna kanske vissa inte tar sig eller har råd, för en ganska normal matchbiljett kan mycket väl kosta 500 kronor. Om det ens finns biljetter att tillgå då omfattande årskortsförsäljning är en uttalad kontrollstrategi. Klubbar i lägre divisioner försöker locka yngre besökare med ’kids for a quid’, i syfte att göra matcherna tillgängliga för kommande generationer och för att läktarna inte skall vara dåligt fyllda. Några engelska poliser uttryckte viss oro för framtiden om fotboll görs alltför exklusivt och på flera sätt otillgängligt för en bredare publik. Men än så länge finns en efterfrågan. Aston Villa FC önskade

att snarast få sin arena helt utsåld i förväg genom årskort.⁵⁴ Klubbens säkerhetsansvarige menade att det egentligen är först då man kan ha full kontroll på publiken och därmed agera ännu tydligare i ordningsfrågorna, för hotet om ett indraget årskort bedömdes ha en förebyggande effekt. Man framhöll redan sitt fastlagda straffsystem för regelbrytande på arenan, där exempelvis rökande på läktaren ovillkorligen innebär tre matchers avstängning.

En annan följd kan bli att publiken kan välja andra vägar. Bland andra Manchester United FC har erfårit detta som en reaktion mot att klubben för några år sedan köptes av en amerikansk företagare och att biljettpriserna blivit alltför höga. En ny klubb – FC United of Manchester – har bildats bestående av personer som vänt den ursprungliga, och enligt deras förmenande genomkommersialiserade, klubben ryggen. Även om den nya klubben spelar i en lägre amatördivision drar de med sig tusentals anhängare, även vid bortamatcher. Samtidigt är det fortfarande i regel slutsålt på hemmaarenan Old Trafford, som efter senaste reoveringen 2006 tar in 76 000 åskådare och är Englands största arena för klubbfofboll.

Men långt ifrån samtliga klubbar har sådana arenor och enorma ekonomiska resurser. Dyra ombyggnationer ledde ofta till att publikkapaciteten minskade och biljettpriserna behövde höjas, vilket visat sig vara omtvistat. Respondenterna i England menade överlag att klubbarna mest ser till att arenorna blir fullsatta, och inte så mycket till vilka som kommer. Publiken har således visat sig vara utbytbar, på bekostnad av en högljudd och engagerande läktarkultur. Bland de engelska storklubbarna börjar det höras kritiska röster avseende att det blivit alltför tyst och stämningsfritt på arenornas läktare.⁵⁵

7.5.3. Reflektioner

Mina diskussioner i England har i stort aldrig berört rekrytering till fofbollshuliganismen. Det förefaller som att ingen egentlig kraft läggs på att minska inflödet av nya individer, utan mer på att minska skadeverkningarna. Jag tolkar detta som ett utslag av att man vet att genom det djupt rotade fofbollsintresset kommer det alltid att komma ny publik till matcherna och bland dessa finns den nya generationens huliganer. Att i förväg verka för att förhindra detta skulle vara alltför omfattande och resurskrävande. Åtminstone ur polisiär synvinkel. Det ses sålunda

---

⁵⁴ Arenan Villa Park tar in 42 000 och under säsongen 2007/08 var antalet sålda årskort cirka 38 000.

⁵⁵ Lite anekdotiskt kallades Arsenal FC:s förra arena för "Highbury - library", med en syftning på en allt mer märkbar tystnad då den traditionella och ljudliga publiken försvunnit. (Sedan 2006 spelar Arsenal FC på en nybyggd arena – Emirates Stadium.)

som mer resurseffektivt att rikta de förebyggande åtgärderna mot matchtillfället, vilket kan exemplifieras med att alla derbyn inom Birmingham alltid skall spelas på söndagar 12.30.⁵⁶ En annan, minst lika viktig, del i detta är att årskorten förblir eftertraktade och arenorna utsålda, för då är det lättare att hålla huliganismen och huliganerna på distans.

En viktig infallsvinkel är relationen mellan klubbar och supportrar i England. Supporterföreningar ses sällan som betydande aktörer och det föreföll råda en tydlig distans mellan publiken och klubbarna. Även om hängivna supportrar och huliganer säger sig *vara* klubben har de ingen direkt kontakt med densamma, men respekten för klubben och spelarna är stor. Trots besvikelser angriper man vare sig klubbar eller spelare i England, och respondenterna kunde inte erinra sig sådana angrepp på klubbnivå. I England märktes ett särskilt starkt engagemang mot rasism och man framhöll ofta att man under senare tid fått bukt med problemen. Denna information blev i stort tillintetgjord då jag träffade polisen i Birmingham som under hösten 2007 utredde ett ärende med en far och son (c:a 55 o 30 år) som, stående på Villa Parks familjesektion, upprepat excellerat i rasistiska glåpord mot motståndarspelarna. Bevisen, i form av en CCTV-inspelning, var klagörande och brotten har erkänts. Utgången av ärendet bedömdes vara av nationellt intresse, som vägledande och kanske prejudicerande för framtiden.⁵⁷

Det är inte bara genom exemplet ovan jag menar att det finns motsägelser mellan de engelska problemen och åtgärderna. De engelska klubbarnas säkerhetsansvariga berörde inte casuals direkt gällande sina arbeten, då dessa inte utgör något problem. Särskilt tydligt blev detta då en engelsk säkerhetsansvarig och en 'spotter' som arbetade med samma klubb beskrev helt olika grupper på frågan om vilka "deras" problematiska individer – huliganer – var. Säkerhetsansvarige beskrev ett yrkeskriminellt anhang, medan 'spottern' sade att de är hyggligt välordnade personer som lever ett dubbelliv. Detta ser jag som en fingervisning om att de som är stökiga på arenan inte är samma individer som ingår i firmor, vilka då mer fokuseras av polisen och ute i samhället. Vidare menar Stott & Pearson (2007) att erfarenheterna från internationella evenemang visar att flertalet gripna utomlands inte är kända för huliganaktiviteter på hemmaplan. En konklusion blir att det också råder skillnad mellan evenemangshuliganism och en regelbunden, inhemsk vardagshuliganism avseende deltagande individer. Då kontexterna, evenemang eller inhemsk seriefotboll, är olika får åtgärderna även olika betydelse (se

---

⁵⁶ Denna policy följes dock inte till fullo, då några derbyn under senare säsonger spelats på lördagar kl. 15.00.

⁵⁷ Back et al (2001:106) lyfter fram rasistiska problem både inom och runt engelsk fotboll, där ett exempel avsåg hur en färgad spelare utsattes för grava hotelser om han skulle representera England i en landskamp.

även Bodin et al, 2005:43f). Ett starkt intresse för ett klubbslag innebär inte per automatik ett lika starkt intresse för landslaget.

Frosdick & Marsh (2005:153) uttrycker sig dock en aning skeptiskt och menar att åtgärdsarbetet ständigt leder till utvecklande av tekniska kontroller samt ökad repression. England framhålls trots allt ofta som ett föredöme i åtgärdsarbetet, baserad på enhetlighet och tydlig rollfördelning. Dock märkte jag vid mitt senaste besök i England (januari 2008) att det finns olikheter i arbetet inom England. Inte minst nämndes att rättspraxis är problematisk och att man i praktiken inte har nått en nationell enhetlighet. Domstolarnas sätt att tolka Football (Disorder) Act 2000 varierar, där vissa domstolar beslutar om 'banning orders' oftare än andra och att reseförbudet vid internationella matcher inte är absolut. Med en varierande praxis och toleransnivåer riskerar vissa arenor att bli falskt utpekande som "problematiske och otrygga". Utöver oklar praxis menar kritiker att lagen i sig är drakonisk. Stott & Pearson (2007) undrar om det egentligen är rimligt att ideligen se fotbollssammanhanget som en försvårande omständighet vid en bedömning av brott. En person fick beslut om en 'banning order' efter utgivandet av sina huliganpornografiska bekännelser, där flera våldsamma episoder beskrevs alltför välinitierat (Brimson, 2006:88). Vidare har bråkighet på pubar där det visas fotboll på en storbilds-TV visat sig vara tillräckligt för beslut om en 'banning order'. Frågan kvarstår också för engelsmännen vad som skall ingå i huliganismen och vilka rumsliga avgränsningar som skall göras, även om man har gjort vissa definitioner. Gällande arenorna och områdena kring dem är de så CCTV-kontrollerade och har en så hög personaltäthet att riskerna för oroligheter minimerats parallellt med en lagstiftning som fokuserar ett annat straff – att inte få gå på match under lång tid. Åtminstone har detta givit effekt i den högsta serien – Premier League – där slutsålda arenor, eftertraktade och dyra biljetter bedöms bidra till en mer eftertänksam och städad publik. Återkommande framhölls att problemen är mer märkbara i lägre divisioner. Nedanstående formulering från en polis vid UKFPU får avsluta detta kapitel, då det summerar det ganska väl. *"Vi kan inte helt eliminera problemen kring fotbollspubliken. Målet får istället vara att hålla problemen i schack."*

8. AKTÖRER OCH ÅTGÄRDER I SKANDINAVIEN

8.1. Polisen

Det polisiära arbetet kring fotbollsmatcher har genom åren uppvisat variationer, vilket är en följd av att polismyndigheter organiserat och utformat det olika. Det finns för övrigt inom EU en manual att följa avseende hur polisens arbete skall genomföras vid internationella matcher, vilken i en förlängning skall verka för en ökad enhetlighet inom EU genom exempelvis, och på sikt, gemensamma utbildningar (Europeiska gemenskapernas officiella tidning, 2002).

8.1.1. Svensk polis

”Överlag är det polisen som lägger ribban för trivseln vid arenorna.” (Cepo, S)

Inledningsvis framhöll några respondenter den rättighet allmänheten har att få gå på match utan att utsättas för brott eller ordningsproblem parallellt med att det upplevs som tryggt. Men detta kräver genomtänkta strategier och taktiskt utförande och flera menade att ett drakoniskt bemötande med sköldar, dragna batonger och gläfsande hundar vanligen leder till våldsamheter. Att arbeta efter en nolltoleransstrategi sågs som direkt kontraproduktivt. Några supporterpoliser gav med skratt exempel på kravallträningen de genomgick inför EM 1992 i Sverige⁵⁸ samt hur de tilldelades ny och stryktålig utrustning, men sade att det var dåtidens tro på problemlösning. En följd av EM 1992 var att supporterpolisverksamheten började utvecklas.

BRÅ (1986:60) formulerar att kostnaderna för polisinsatserna vid idrottsevenemang bör stanna på statsverket då behållningen från matcherna anses gå till ideella verksamheter. För drygt tio år sedan framhöll däremot Stjernkvist (1997:93) det orimliga i att skattemedel skall bekosta dessa omfattande polisinsatser, då en vinstdrivande och privat förening borde betala för sin ordningshållning. Fortfarande diskuteras poliskostnaderna i samband med fotbollsmatcher, vilket med jämna mellanrum märks åtminstone på den politiska agendan i Stockholm. Inom svensk polis har taktik, varav i synnerhet vid stora folksamlingar, givits stort utrymme under senare år, med Danmark som förebild. Fokuserade begrepp är kommunikation och dialog samt ett defensivt förhållningssätt för att inte onödigtvis skapa en hätsk stämning. Generellt i Sverige är poliskommenderingar vid fotbollsmatcher lika många idag, om inte fler, som under 1990-talet. Däremot är antalet deltagande poliser färre, vilket ses som en följd av ett bättre

---

⁵⁸ Matcherna spelades i Göteborg, Malmö, Norrköping och Stockholm.

underrättelsearbete samt utvecklingen av klubbarnas säkerhetsarbete, som idag bedrivs i de större klubbarna där de ansvarar för ordning och säkerhet inne på arenan.

8.1.1.1. Organisation och arbetsinnehåll

Inom svensk polis fokuseras underrättelsebaserat arbete, vilket passar väl in på supporterpolisverksamheten. Detta framhålls även av du Rees Nordenstad (1998:63ff) som en betydande del i polisens brottsförebyggande funktion. Supporterpoliserna pratade om att deras arbete består av att söka information, lägga pussel och att hela tiden ”hålla örat mot marken”. Och det går att få fram nyttiga uppgifter, som ibland kan komma från ”oväntade håll”, vilket sannolikt är en följd av ett kontinuerligt arbete. Underrättelsearbetet utgör sedan grunden för de hot- och riskbedömningar som sammanställs inför varje match, vilka även påverkar storleken på kommenderingarna.⁵⁹ Samtliga underströk vikten av ett gott och gediget underrättelsearbete och som supporterpolis är det oundvikligt att inte ha något slags kontakt med motparten. Samtidigt är det viktigt att hålla en professionell distans i sitt arbete, gällande samtliga aktörer man har kontakt med i sin yrkesroll. Vanligen är supporterpoliser intresserade av fotboll och har även i olika utsträckning sympatier för de klubbar de samarbetar med, vilket bör beaktas. *”Vi har liksom blivit en del av föreningen.”*(Sp, S)

Till sin hjälp har supporterpoliser också, av Datainspektionen godkända, sammanställningar med aktuella namn och ansikten.⁶⁰ Överlag fick jag en känsla av att supporterpoliserna har god kännedom om vilka som ingår i de ”egna” konstellationerna, vilket är en uppfattning som även Pettersson (2002:53) delar. Skapandet av ett nationellt huliganregister har diskuterats, där åter frågan om definitionskriterierna väckts samt vilka gallringskrav som skall gälla.

Det finns en noterbar skillnad över landet, som även du Rees Nordenstad (1998) lyfter fram. I Stockholm arbetar supporterpoliserna i civila kläder medan i övriga landet arbetar de uniformerat. Att arbeta civilt sågs av de senare som meningslöst eftersom de redan är alltför välkända samt att synligheten är av godo som en brottsförebyggande funktion. Skillnaden ligger i att man i Stockholm arbetar mer utifrån en spaningsinriktning, medan man i övriga landet arbetar mer ordningshållande och nära de olika publikgrupperna, inte sällan mitt ibland dem. Vid en

---

⁵⁹ Det görs en övergripande bedömning inför hela säsongen samt därefter enskilda bedömningar inför varje match. Graderingen är 1-4, med stigande riskbedömning.

⁶⁰ Särskild UtredningsRutin (SUR), ett polisiärt verktyg som kan användas för att t.ex. genomföra begränsade och specifika kartläggningar.

jämförelse verkar det överlag råda en mer ”familjär” stämning mellan supporterpoliser och supportrar, och huliganer, i övriga landet än i Stockholm. Hur supporterpolisen är organiserad skiljer sig också mellan de berörda polismyndigheterna; exempelvis tillhör de närpolisen i Helsingborg och i Stockholm tillhör de Länskriminalpolisen. Vidare är det endast i Stockholm som supporterpoliserna utreder brott. I Stockholm har varje supporterpolis ”sin” klubb att fokusera, men man arbetar överlappande vid behov och kan alltså även arbeta vid andra klubbars matcher. I Göteborg arbetar supporterpoliserna med samtliga klubbar på elitnivå utan närmare klubbdelning. I Malmö och Helsingborg, som tillhör samma polismyndighet, har man delat ansvaret genom att supporterpoliserna befinner sig i respektive stad.

Olikheterna över landet diskuterades vid alla intervjuer. Parallellt med detta nämndes ett behov av att polisen i städer med nytillkommande elitklubbar omgående ges resurser och adekvat utbildning inom området. Flera respondenter framhöll att kulturkunskaper, t.ex. avseende skillnaden mellan supporterföreningar och firmor, är ytterst viktiga att förmedla runt om i landet. Trots att kunskapsnivåer och rutiner alltså är ojämna uppfattades det som att det är på rätt väg. I syfte att skapa tydligare kravprofiler och arbetsbeskrivningar för svenska supporterpoliser har det genomförts en förstudie vid Rikspolisstyrelsen (2007) om supporterpolisers arbete, och på sikt kommer enhetliga och nationella utbildningar för supporterpoliser att genomföras. Dock är det viktigt att lägga nivån rätt. En respondent menade att lösningen inte ligger i att inrätta hela Sverige efter Stockholms problemliv, för det är lätt att konstruera mer omfattande problem än vad som egentligen är fallet. En viktig del berör relationen mellan supporterpolisers ofta långsiktiga och underrättelsebaserade arbete samt den operativa kommanderingen under matchdagarna. *”Ett problem är att supporterpoliser kan hamna bredvid kommanderingen. Därför är det viktigt att kommanderingscheferna får god kunskap om supporterpolisens arbete.”* (Cepo, S)

8.1.1.2. Supporterpoliser och dess motparter

”Trots min uniform kan jag gå in på en pub och snacka med dem. Även med casuals. Jag är ju deras polis också. Vi har en dialog och ibland sägs det något matnyttigt. Visst har jag fått några hot, men det var nog mest på skoj.” (Sp, S)

Supporterpoliser i de större städerna blir en aktör i ett ”offentligt drama”⁶¹, genom att de ofta tar emot anländande supporterbussar vid motorvägsinfarterna och eskorterar dem till den för-

---

⁶¹ Termen är lånad från Brännberg (1993).

beställda puben. Samtidigt uppfattar supportrar i regel detta bemötande – att få inta en annan stad med poliseskort – som en kul grej och att de ses som betydelsefulla. Då jag undrade om de som poliser inte överdramatiserar dessa anläggande bortasupportrars betydelse anfördes i regel att det handlar om kontroll, då man upprättat en kontakt med dem och vet var de befinner sig. Relationerna med de egna supporterföreningarna uppfattades oftast som goda och att det överlag spelas med öppna kort, exempelvis gällande hur många bussar som går iväg till bortamatcherna och vilken pub som är abonnerad. Kontakten med supporterföreningarna handlar i korthet om logistik, menades unisont.

Genomgående märktes att supporterpoliserna var mycket angelägna om att hålla koll på sina grupper, och i synnerhet på nyrekryteringen. Särskilt i Stockholm, och till viss del Göteborg, nämndes att vid arenorna har det under senare tid börjat märkas allt yngre personer (13-14 år), ofta med invandrarbakgrund. Dessa bedöms inte vara särskilt intresserade av matcherna, utan dras till de platser där något häftigt och spännande kan gå av stapeln. En respondent såg genom detta ett slags förskjutning i socialgruppstillhörighet bland dessa nytillskott; från tidigare vanligtvis socialgrupp 1-2 förefaller det nu mer vara från socialgrupp 2-3. *”En ny grupp som börjar hänga vid arenorna är förortsungdomar, som inte har biljetter till matcherna. Den tidigare så tydliga svenskheten börjar avta genom detta. De här är inte casuals, utan mer ungdomar som vill ha lite spänning och action.”* (Cepo, S)

En metod som främst Malmös supporterpoliser använt är hembesök utan förvarning hos personer under 18 år som på olika vis utmärkt sig i samband med fotbollsrelaterade bråk.⁶² Tidigare skickades brev, men dessa föreföll ”försvinna” påfallande ofta. Dessa hembesök, inte sällan i Malmös mer välbärgade områden, har haft en tydlig effekt. Inte minst genom överrumplandet då oförstående föräldrar blir medvetna om sönerns förhållanden. I regel tackar föräldrarna för detta och tämligen ofta upphör pojknarns aktivitet (jfr. du Rees Nordenstad, 1998:65). I Stockholm har detta till viss del också använts, men här sägs föräldrareaktionerna vara mer blandade och sönerna försvinner inte från oroligheterna i samma utsträckning.

Vid intervjuerna gavs uttryck för att huliganer som enskilda individer kan vara ”normala och ganska vettiga”, men att så knappast är fallet då de samlas i grupp. Ett mönster från intervjuerna är att supporterpoliser allteftersom skapar relationer med ”sina” huliganer. Eller risksup-

---

⁶² Önskemål fanns också om att få göra hembesök hos personer upp till 20 år, förutsatt att de bor hos föräldrarna.

portrarna som de företrädesvis benämner dem, för de ses som till största delen intresserade av fotboll eller åtminstone sin klubb. I viss utsträckning har de säsongsbiljett och kan gå på matcher utan att skapa oroligheter eller delta i planerade slagsmål. Supporterpoliserna och huliganer är sammantaget inte fiender, utan tar sig an en uppgift från två vitt skilda håll i ett slags katt-och-råtta-lek, där de blivit varandras förutsättningar (jfr. Eriksson et al, 2005). En supporterpolis citerade träffande en av "sina" huliganer som konkluderade att det rör sig om "*Ert jobb – vår hobby!*" Vidare anförde denne att de ju ses lite överallt i Sverige eftersom de följer en gemensam resrut. En annan supporterpolis sade sig vara lite "imponerad av den uppfinningsrikedom" som det kunde råda i dessa kretsar, gällande såväl våldsamheter som skämsamheter.⁶³ Om det är det ena eller andra ligger i betraktarens öga, men oavsett vilket så handlar det mycket om en symbolisk kommunikation i ett slags strategiskt spel. Återkommande nämndes att huliganer förefaller vilja ha polisen i närheten, för om de verkligen vill slåss helt avskilt skulle de kunna ordna det (jfr. O'Neill, 2005:105). Polisen fungerar inte bara som en strategisk motpart, utan även som en räddande funktion om uppörelsen urartar. Vidare går det alltid att skylla på polisen om de lyckas avstyra uppörelsen, men detta skuldbeläggande sade sig supporterpoliserna kunna stå ut med. Vid några intervjuer framkom också att supporterpoliserna understundom fått hjälp från "sina" huliganer med att förmedla budskap vid exempelvis ordningsproblem i de egna publikleden, vilka på något vis verkar måna om "sina" poliser.

Supporterpoliserna pratade om ett behov av att få fler lagförda för brott. Vanligen avses våldsbrott, men vid ett beaktande av narkotikabruket i huligankretsar skulle insatser mot narkotikabrott kunna vara ett alternativ för att nå ökad lagföring (Rudolfsson, 2008). Ökade repressiva åtgärder sågs överlag inte som den enkla lösningen, men vid intervjuerna gavs exempel på att hårdhandskar använts, som möjligen även fått effekt. "*Vi gick ut hårt och grep 125 personer och alla topsades*"⁶⁴. *Den här tidiga markeringen verkar ha skrämt en del.*" (Sp, S)

Beträffande våldsbrotten finns det två försvårande omständigheter. Den första är att det näst intill aldrig görs några anmälningar, då att göra en anmälan vore att bryta mot en stark norm i paritet med tjallande. Deltagandet i uppörelserna sker av fri vilja och rättsväsendet skall hållas utanför, även om det leder till fysiska skador. Att som polis driva en utredning med helt ovilliga parter ses oftast som svårarbetat, även om brottens art kräver det. Det framfördes också att åtgärder som syftar till att bestraffa eller utestänga de här individerna kan ha en motsatt

---

⁶³ Exempelvis driver en f.d. huligan numera en krog med namnet PL13, som syftar på 13§ i Polislagen.

⁶⁴ Topsning innebär att ett DNA-prov med saliv blir taget med en bomullstopps.

effekt – man hjälper snarare till att skapa martyrer. I januari 2008 dömdes 27 personer, av 32 åtalade, med AIK-sympatier för flera olika brott; misshandel, narkotikabrott, våldsamt upplopp i samband med matcher, varav den första spelades hösten 2004 (Solna Tingsrätt, 2563-05).⁶⁵ Intressant i sammanhanget är att de flesta gärningarna begicks inne på arenorna. Domarna bestod av allt ifrån böter till fängelsestraff och flertalet av dem var även tidigare dömda för brott. Den andra försvårande omständigheten är att poliser har ett uppdrag att förhindra brott. Vid upptäckten av kända grupperingar timmarna före en match tar supporterpoliser på något sätt kontakt med dem och visar att de är in på dem.⁶⁶ På min retoriska fråga om de inte kan låta dem slåss, för att möjligen kunna gripa och därefter lagföra någon, gavs vanligen svaret att förhindrandet av att personer utsätts för brott är viktigare och sitter i den polisiära ryggraden. Särskilt framhölls att flera är alltför unga, ibland minderåriga, och oreflekterande inför riskerna med vad de gett sig in i.

8.1.2. Dansk polis

”Ju tydligare klubben är i sitt arbete, desto defensivare och osynligare kan polisen vara.” (Sp, D)

Danska polismyndigheter – politikredsar – beslutar själva, liksom svenska polismyndigheter, hur de skall bedriva sin verksamhet. Klubbarna som ingår i denna studie är båda hemmahörande i Köpenhamnsområdet, men tillhör olika politikredsar. Inne i centrala Köpenhamn (FCK) arbetar man efter låg polisiär synlighet, med polisen närvarande i ett slags vänteläge. I de södra förorterna - Brøndby IF:s hemvist – är strategin att ha en hög polisiär och uniformerad synlighet. Båda strategierna syftar till att upprätthålla ordning och skapa trygghet, men uppfattas naturligtvis som motsägelsefulla. Inte helt oväntat diskuterades behovet av att på ett nationellt plan tydliggöra och precisera hur polisen skall arbeta vid fotbollskommenderingar. I linje med det nyss nämnda kan även nämnas att supporterpoliser i Brøndby arbetar uniformerat och i centrala Köpenhamn i civila kläder, där man även utreder brotten. Beskrivningen av arbetet från centrala Köpenhamn föreföll ganska lik Stockholm, där civilspaning och ”katt-och-råtta-liknande jakt” dominerade, precis som några andra aspekter. *”Det gäller att inse att som polis är man en del av underhållet. Men jag är rätt kritisk till vad vi egentligen vill. Skall vi förebygga eller låta dem slåss och få dem lagförda?” (Sp, D)*

---

⁶⁵ Supporterpolisen i Stockholm utredde ärendena samlat, vilka inledningsvis innefattade cirka 55 misstänkta personer. Förundersökningen slutredovisades i juni 2006 och åklagaren väckte åtal i december samma år.

⁶⁶ Särskilt supporterpoliserna i Stockholm framhöll den ”triumfatoriska” känslan av att avslöja huligansamlingar genom att bara gå in på puben där de sitter och säga ”Hej!”.

Polisiära hembesök hos yngre huliganer används också i Köpenhamn där man, likt Malmö, ofta hamnar i stadens mer välbärgade områden. Vid flera intervjuer diskuterades också aspekterna av att det inte går att endast se huliganismen som ett fotbollsproblem. *”Vi har arenan och polisen är utanför. De största problemen sker bortom arenorna och det visar ju att fotboll i sig inte är en förutsättning för de här problemen.”* (Säk, D)

Under år 2007 bildades en särskild enhet vid Rigspolitiet i syfte att försöka göra polisarbetet mer resurseffektivt och nationellt enhetligt. Ingående diskussioner har förts om att skapa ett nationellt register över kända huliganer (Rigspolitiet, 2005), men respondenterna gav samtidigt uttryck för vikten av att ett sådant register hanteras omsorgsfullt. Utöver rättssäkerhetsaspekterna framfördes risken för inflation, innebärande att alltför många registreras på tveksamma grunder. Det måste vara ytterst strikta förhållningsregler för ett sådant register, med tydliga regler för gallringar och uppdateringar, var flera noggranna med att understryka.

8.1.3. Norsk polis

En förklaring till att problemen inte är så omfattande i Norge kan vara polisens fridsamma framtoning (Aurstad, 2005:115). Polisen är alltid obeväpnad och arbetar utan kravallutrustning, vilket kan kontrasteras mot den svenska polisens strategier genom åren (BRÅ, 1986 samt Torstensson, 1993).

I Norge har problembilden genomgående visat sig vara mindre utvecklad och detta gäller även ordnings- och säkerhetsarbetet kring fotbollen. Inom polisen finns ingen nationell organisation med supporterpoliser, likt Sverige och Danmark. Inför år 2007 bildades en enhet centralt inom Oslo-polisen i syfte att mer fokuserat ägna sig åt organiserad kriminalitet, varav en arbetsinriktning är 'fotballpøbler'.⁶⁷ Enheten skall fungera som en nationell resurs och skall verka för ett tydligare supporterpolisarbete i Norge och som i sin förlängning även skall fungera som en samarbetspartner med exempelvis Norges FotballForbund (NFF). Annars är en vanlig praxis att poliser som ett extraknäck är verksamma som säkerhetsansvariga inom klubbarna. Respondenterna framhöll enigt att detta inte är ett bra system då det kan leda till rollkonflikter, vilket gör att det kommer att bli nödvändigt med en reglering.

---

⁶⁷ Inför detta genomfördes en nulägesanalys där flera firmor identifierades. Uppfattningen om antalet firmor var definitivt inte unison bland respondenterna, och ledde följaktligen till en debatt som även kantades av moralisk panik. En norsk polis undrade cyniskt om uppförstora hotbilder är enda vägen till ekonomiska medel?

Vid förmötet inför Royal League-matchen Lillestrøm SK – Brøndby IF deltog en polis först efter ett tag, men säkerhetsfrågor var i stort frånvarande vid mötet. Istället ägnades största delen av mötestiden åt hur TV-sändningen skulle genomföras. Matchen, som var lågriskklassad, förblev också helt fri från incidenter och polisen jag hade kontakt bedrev mest ett slags allmän övervakning från TV-hytten. Polisiära hembesök, likt Danmark och Sverige, hos yngre huliganer nämndes inte. Avseende sådana kontakter är det mer klubbarna som initierar dessa, och då i syfte att diskutera ett dåligt uppförande på läktaren och en kommande avstängning.

8.2. Klubbarnas säkerhetsarbete

Klubbarna skall följa UEFA:s gällande krav och regler för säkerhetsarbete och det finns samtidigt i varje land manualer för hur matcher skall genomföras (se t.ex. Svenska Fotbollförbundet och Föreningen Svensk Elitfotboll, 2005). Alltså, det finns yttre ramverk vilka samtidigt påverkas av samarbetet med polisen när det gäller utformandet av rutiner.

8.2.1. Sverige

”Mycket av arbetet riktas ju mot huliganerna. Och krasst sett – utan dem hade knappast min tjänst funnits.” (Säk, S)

Det som av flera bedömts vara det verkliga startskottet för säkerhetsarbete inom svensk fotboll skedde 1995 då domaren attackerades inne på planen av en yngre person ur publiken under pågående match. Matcharrangören – Djurgårdens IF – fick utstå mycket stark kritik och effekten var ekonomiskt synnerligen kostsam då sponsorer avbröt samarbetet på grund incidenten och den efterföljande negativa publiciteten. Det ställdes härmed krav från näringslivet att deras varumärken aldrig skall bli sammankopplade med huliganism, vilket även innefattar klubben som varumärke. I korthet handlar alltså säkerhetsarbetet även om att trygga varumärken och att visa prov på fungerande säkerhetsarbete, i syfte att få investerare att bli välvilliga och känna sig bekväma och trygga med ett klubbsamarbete. De säkerhetsansvariga framförde dock med emfas att det är hela evenemangets säkerhet som är viktig. Det berör inte endast våldsamheter på läktarna, utan också brandrisk, evakuering, sjukvård m.m. Under de kommande åren planeras det i Sverige för ett flertal nya fotbollsarenor samt ombyggnationer av befintliga arenor. De säkerhetsansvariga poängterade med eftertryck vikten av att de måste få vara med vid förberedelserna och diskutera utformning utifrån säkerhetsperspektiven.

De tre Stockholmsklubbarna var först med att utveckla detta genom att tillsätta säkerhetsansvariga, som varit aktiva i supporterföreningarna även under de lite stökigare åren.⁶⁸ Övriga klubbar är eniga om dessas framträdande roll och vänder blickarna mot Stockholm gällande utvecklingen. En förklaring till att säkerhetsarbetet inom en del klubbar inte utvecklas kan vara att polisen i vissa fall fortfarande sköter en betydande del av ordningshållningen inne på arenan. De senare årens utveckling pekar på att nya arenor blir privatägda, vilket kan ha till följd att ansvarsfördelningen framöver klargörs. Alltså, att gränsdragningen mellan privat och offentlig blir skarpare, och med klubbarnas ägande av arenorna medföljer även ansvaret för ordningshållningen. En säkerhetsansvarig menade att säkerhetsarbetet ofta kan vara tämligen otacksamt, men man har inte råd att vara utan. *”Det måste bara funka. Kravet från sponsorererna är att deras produkt aldrig får synas i negativa sammanhang. Språket heter pengar.”*

År 2007 skedde en förändring innebärande att flera länsstyrelser gav ansökande klubbar rätt att ta del av CCTV-filmerna från arenorna, från att de tidigare enkom varit polisens ägo. Polisen är dock fortfarande tillståndsgivare till alla arrangemang i Sveriges två högsta serier – Allsvenskan och Superettan. I tillståndet anges miniminivån för antalet ordningsvakter och publikvärdar, och vanligen engageras fler än kravet för miniminivån. Jönsson & Kuick (2005:11) problematiserar detta och poängterar att ett för stort antal ordningsvakter kan upplevas som repressivt. Antalet personer som arbetar är möjligen inte det avgörande, utan mer hur denna personal löser sitt arbete. Några säkerhetsansvariga menade att de haft en del problem med att deras personal blir alltför polisiär i sin framtoning och har även ”gått in i” slagsmålen, vilket pekar på ett professionaliseringsbehov samt en god selektivitet vid rekryteringen. Utbildningen av publikvärdar, som ofta kommer från supporterleden, sker också mer inom klubbarnas verksamhet och att de får ersättning blir vanligare. En säkerhetsansvarig såg en effekt i att hans personal blivit mer vaksam och professionell. Han menade vidare att det är nödvändigt då samtliga av hans klubbs matcher är riskmatcher. Vid intervjuerna nämndes upprepat att problem och konflikter ofta orsakas av skillnader i arbetsmetoder och rutiner på olika arenor, parallellt med en mycket ojämn erfarenhetsnivå. *”Ordningsvakterna som mestadels jobbar i den lokala folkparken får det tufft när det kommer elitklubbar.”* (Cepo, S) Behoven av enhetlighet i sättet att arbeta och utforma samt tolka regler sågs som en viktig uppgift, och att arbetet utförs med konsekvens. Föreningen Svensk Elitfotboll (SEF) bedriver en nationell treveckorsutbildning för klubbarnas säkerhetspersonal, där avklarad kurs kommer att

---

⁶⁸ Det finns även säkerhetsansvariga i Sverige med polisbakgrund.

vara ett krav för att få, eller behålla, elitlicensen från och med år 2010. En betydelsefull del är, utöver professionaliseringen, samarbetet mellan polis och klubbar, vilket ansågs ha utvecklats och är överlag fungerande. Några säkerhetsansvariga delgav ändå erfarenheter då det funnits olika viljor och uppfattningar mellan poliser och ordningsvakter. Återigen kretsar det kring tydlighet i rollfördelning och arbetsuppgifter, som samtidigt berör lagstiftningen inom området. ”*Jag skulle vilja ge ordningsvakterna mer makt. Fast förresten, ordet makt kändes inte så bra. OK, lite friare händer och ett starkare mandat.*” (Säk, S)

En del som efterlystes i utvecklingsarbetet var att de klubbar som avancerar i seriesystemen, och därmed ställs inför ökade säkerhetskrav, omgående måste få hjälp med säkerhetsfrågorna på samma sätt som erfarna polismyndigheter skulle kunna hjälpa de mindre erfarna. Gällande beteendena inne på arenorna diskuterade några säkerhetsansvariga vikten av att ”skola in” ny publik så att den lär sig att det exempelvis inte är OK att röka på läktarna eller kasta mynt på spelare eller linjedomare. En mycket brännbar fråga under senare säsonger gäller pyroteknik, som samtliga säkerhetsansvariga såg som problematiskt. Avseende bengaler råder nolltolerans och då säkerhetspersonalen skall ingripa sprids lätt en rädsla på läktaren där det brinner, och detta menar bengaleldarna skapar riskfyllda situationer, vilket blir ett exempel på ett ’blame game’. Samtidigt menade respondenterna att bengaliska eldar skapar en häftig och färgsprakande inramning och en säkerhetsansvarig beskrev hur hans klubb, dock utan framgång, försökte hitta en medelväg. ”*Vi ordnade tillstånd för bengaler vid en match, men det sågs som riktigt pinsamt. Kicken ligger väl i det förbjudna.*” Under senare år har inkastande av pyroteknik på planen medfört att matcher avbrutits, men återupptagits och färdigspelats, vilket lett till omfattande säkerhetsdiskussioner samt monterande av skyddsnät in mot planen inför högriskmatcher. Trots vissa incidenter och en del ordningsproblem menade de säkerhetsansvariga att, sett över ett par decennier, har det blivit lugnare på läktarna. De nämnde att ultras oftare är de mest oroliga och problematiska inne på arenorna. Ortodoxa casuals slåss ju mot likasinnade bortom matchtillfället och besöker arenan för att se matchen, ganska ofta utan att påkalla säkerhetspersonalens uppmärksamhet eller insatser. ”*Firmorna sköter sitt bortom arenan. B-supportrar är nog mer arbetskrävande utifrån min horisont.*” (Säk, S)

En fråga av nationellt intresse som återkommande berörts vid intervjuerna är vem som skall betala för ordningshållningen på bortasupportrarnas sektioner. ”*Det borde bli mer som enligt UEFA, klubbarna tar tydligt arenaansvaret, särskilt som de äger den. Notera annars att vid*

en bortamatch får hemmalaget intäkterna från våra 2 000 supportrar, men vi får stå för ordningskostnaderna. Nej, det är inte rätt.” (Säk, S)

8.2.2. Danmark och Norge

De danska respondenterna var tydliga med att framhålla att gränsdragningen mellan arenan och samhället fungerar väl, men det är noterbart att båda deltagande klubbar äger sina arenor. I Danmark tillåts även klubbarna att ta del av CCTV-materialet. Polisen fungerar initialt som tillståndsgivare för arrangemangen och man har sina inarbetade rutiner för polisens och klubbarnas ansvarsområden. På frågan om klubbarna skall ersätta polisen ekonomiskt för insatsen vid matcherna framhölls med eftertryck att det inte går att köpslå med polisens uppdrag och insatser. Sett över landet ansåg flertalet att utvecklingen av säkerhetsarbetet är påfallande ojämn och att arbetsrutinerna ofta är oklara. *”Man måste ha ett tydligt och enhetligt upplägg. Samma saker skall gälla, vare sig vi spelar mot Barcelona eller Viborg.” (Säk, D)*

Klubbarna kan själva också besluta om arenaavstängning, s.k. karantän, som en säkerhetsansvarig kallade för ;”...ett pedagogiskt instrument som ger individen tid att tänka över det hela”. Avstängningsperioden kan variera, men man betonade att ge chanser till bot och bättring, vilket en säkerhetsansvarig formulerade som: *”Vi utdelar upp till livstids avstängning. Men det kan omprövas.”* Inom Brøndby IF försöker man verka reintegrerande för dem som fått karantän genom att tidigare huliganer numera är verksamma som goda exempel på hur man faktiskt kan gå på fotboll som supportrar, utan att det måste kantas av våldsamheter eller andra asociala beteenden.

Det finns på det hela taget stora likheter med Sverige, men ingen regel utan undantag. Vid en arena jag besökte stod en öltankbil med slangar in i arenan, och på förekommen anledning frågade jag den säkerhetsansvarige om ölstriktioner diskuterades. Utan betänketid gavs jag svaret att en sådan diskussion är obefintlig i Danmark.

Inom norsk fotboll börjar så smått en professionalisering av säkerhetsarbetet att märkas. CCTV förekommer och i Norge är filmerna i klubbens ägo. Avseende utvecklingen anställde exempelvis Lillestrøm SK en arrangemangsansvarig i januari 2007, som under nio år innan dess arbetat ideellt och dessförinnan varit aktiv inom klubbens supporterförening. Just supporterföreningarna nämndes ofta som en betydande aktör i Norge. Om man idag misskött sig i

samband med Vålerenga IF:s matcher ges man möjlighet att åter besöka matcher under en provotid med ett slags handledning av en medlem från supporterföreningen Klanen. Inom denna har man även arbetat med att förtydliga att man bedriver en ordnad verksamhet, efter att i media kallats Apberget⁶⁹ och förknippats med fylleri och ordningsproblem. *”Ett norskt kännetecken är stora supporterföreningar. Medlemmarna i Klanen är ganska gamla och de skolar liksom in nya supportrar. Det råder en god inre justis och de använder det som kallas self-policing. Casuals kastas ut och tvingas stå för sig själva på läktarna.”* (Cepo, N)

8.3. Svensk lagstiftning

Sedan den 1 juli 2005 finns i Sverige en lag om tillträdesförbud (SFS 2005:321), med fängelse i sex månader i straffskalan, vilken lite vanvördigt emellanåt kallas för ”huliganlagen”. Den fungerar likt ett besöksförbud, där brottet begås först när förbudet inte efterlevs. En översyn av denna lag blev klar i mars 2008 (Justitiedepartementet, Ds 2008:20). Förändringarna inriktas främst mot en förstärkning av den redan gällande lagen, exempelvis genom att polisen, och inte endast berörd klubb, kan söka ett tillträdesförbud samt att interimistiska tillträdesförbud kan utfärdas av åklagare. Detta bör vara förenklande, inte minst beroende på polisens närmare samarbete med åklagaren som är förundersökningsledare och beslutsfattande i utredningarna. Vidare föreslås en straffskärpning gällande särskilt pyroteknik med upp till sex månaders fängelse i straffskalan. Denna förändrade lag trädde i kraft den 1 april 2009, för att vara i bruk direkt vid den allsvenska starten. Överlag sågs lagen som ett steg i rätt riktning, men bedöms vara omständlig och en aning tandlös för att verkligen utgöra ett effektivt verktyg mot huliganismen, som ofta ändå inte sker inne på arenorna. Vid ett par intervjuer diskuteras även möjligheterna att vidga begreppet arenaområdet, för att personer med tillträdesförbud inte skall kunna sitta på en näraliggande pub och alltjämt vara delaktiga. De svenska respondenterna ansåg genomgående att man inte bör ha någon övertro på ny lagstiftning, för det handlar om ett mer djupgående problem än så. Till viss del bedömdes lagen ändå haft viss återhållande inverkan, men alla var överens om dess begränsningar. *”Tillträdesförbudet är ingen mirakelmedicin. Särskilt om individerna inte ens bryr sig om matchen.”* (Cepo, S)

I Polislagen (SFS 1984:387) finns det reglerat i §13 att polisen har rätt att avvisa eller avlägsna personer från platser. Möjlighet ges även för omhändertagande, i syfte att avvärja straffbe-

---

⁶⁹ Namnet är taget efter den läktarsektion på Johanneshov där Djurgårdens supportrar höll till under 1980-talet. Johansen (2002:10) anför att det var media som skapade och använde detta tillmäle.

lagd handling. Dessa omhändertagandebeslut prövas individuellt, och kan inte användas för grupper. I 13c§ finns möjligheter att avlägsna folksamling som bedöms störa allmän ordning, med tillägget att det är brådskande. Således är det Polislagens möjligheter till avlägsnande som företrädesvis används vid, pågående eller förväntade, ordningsproblem i fotbollsrelaterade sammanhang. I klartext kan huligangrupperingar med detta lagstöd bli avlägsnade, men inte frihetsberövade. Erfarenheterna har givit att med mobiltelefoner och goda kommunikationer återkommer de avlägsnade rätt snart till arenaområdena.⁷⁰ ”Jag önskar att man med lagligt stöd, och i förebyggande syfte, kunde få låsa in de här figurerna i åtminstone 4-5 timmar. Och att utsläpp sker när det är lugnt på stan, inte bara när de har lugnat sig.” (Sp, S)

Utöver straffrättslig lagstiftning finns även arrangörsrätten. Det är en lokal ordningsstadga som ger arrangören rätt att upprätthålla ordning och även neka personer tillträde, vilket t.ex. är fallet vid bärande av rasistiska klädesplagg eller symboler. Det finns således dubbla system för arenaavstängningar, där den straffrättsliga, med fängelse i straffskalan, som beslutas av åklagare är en strängare åtgärd om arenaavstängningen inte efterlevs. Gällande händelser på arenorna får klubbarna ofta stå till svars för ”sin” publiks beteende, där straffsatsen i regel är böter och/eller att matcher kan komma att spelas helt utan publik, som innebär ett markant inkomstbortfall. Flera respondenter uttryckte att det inte känns helt rätt att klubbarna tvingas böta för det som ett fåtal av publiken orsakar. Enligt en utredning framkom att det finns juridiska förutsättningar att mer se till individens ansvar och inte endast straffa klubben (Kleineman, 2006). Riksidrottsförbundet (RF) har även under senare tid höjt bötesbeloppen för incidenter under idrottsevenemang, där maxbeloppet idag är 500 000 kr från att tidigare varit 250 000 kr. Under år 2007 bröt domarna några matcher i allsvenskan som en säkerhetsåtgärd, då publiken kastat in saker mot linjedomare och motspelare. Detta sågs som uttryck för att domarna sänkt toleransnivån för publika beteenden (se även du Rees Nordenstad, 1998:74ff).

8.3.1. Lagstiftning i Danmark och Norge

Vid intervjuerna med de danska respondenterna i mars 2007 fanns ingen dansk lag om tillträdesförbud. Några menade vidare att strafflagarna till största delen är tillräckliga, för det rör sig trots allt om ”vanliga brott”; misshandel, skadegörelse m.m. (Green, 2008). Genomgående

---

⁷⁰ Ett ärende med 24 personer nådde ända till Högsta Domstolen, där dock beslutsfattande kommanderingschef friades – avlägsnandet med buss (3,8 mil) hade inte inneburit ett för långt avlägsnande (NJA, 2005:44). Den 1 juli 2009 kommer polislagen 13c§ att förändras med en utökning av avlägsnandemöjligheten.

menade dock respondenterna att på sikt är kanske en riktad lag befogad, men lösningen ligger generellt inte i fler lagar. *'Lagarna är nog OK. Det svåra är att få domstolen att tolka lagarna på rätt sätt.'* (Sp, D) Därefter har ett lagstiftningsarbete som riktas mot fotbollsevenemang tagit form och en lag trädde i kraft den 1 juli 2008. Likt både England och Sverige konstrueras lagen som ett tillträdesförbud (maximalt 2 år), där brottet begås när personen trots tillträdesförbud besöker arenaområdet (upp till 500 m radie från arenan) vid matchtillfället (+/- 6 timmar) med risk att dömas till fängelse upp till fyra månader (Lov nr 307 30/04/08).

I Köpenhamn dömdes dock i november år 2007 samtliga nio åtalade män kopplade till firman som förknippas med FC Köpenhamn för planerat, ej genomfört, gängslagsmål på en järnvägsstation. Domen (Københavns Byret, Adv K 0101-70241-00002-05) enligt Straffeloven §134a, med villkorligt fängelse i 30 dagar, var efterlängtdad och uppfattades bli vägledande för framtidens rättsliga möjligheter.⁷¹ Ett annat ärende som givits uppmärksamhet är från en match mellan FCK och Malmö FF i april 2005, där det blev en större incident på Malmö-supportrarnas läktare med dansk polis som motpart. Efter en längre utredning konstaterades att polisen använde övervåld, dock utan rättsliga följder (SDS, 2008-05-15).⁷²

I både den danska och den norska Polislagen ges möjlighet att som en brottsförebyggande åtgärd omhänderta större grupper i 4-6 timmar. Detta har använts mot olika huligangrupper och bedömdes fungera bra. Man var noggrann med att påtala att denna åtgärd måste användas selektivt, för det är lätt att skapa höga förväntningar på repression, som kan vara direkt kontraproduktivt. En intressant iakttagelse är att de danska respondenterna uppfattade att denna möjlighet främst används i mindre orter.

I stort samtliga respondenter i Norge var tydliga med att de inte önskade någon specifik huliganlagstiftning. Motiveringen var överlag att risken är uppenbar att problem konstrueras som man egentligen inte har, men en polis visade ändå visst intresse för lagstiftningsarbetet i både Danmark och Sverige. Istället handlar det om att använda befintliga lagar. *"Arrangörsrätten fungerar och jag ser inga behov av någon särskild fotbollslagstiftning."* (Säk, N) Ett alternativt exempel på laganvändande gavs, vilket avsåg att en buss med kända svenska huliganer

---

⁷¹ Några respondenter menade att detta kanske leder till en "huliganflykt" till Helsingborg.

⁷² Denna händelse tas även upp av Joern (2006:124) och vid mina intervjuer framkom att det rädde "olika uppfattningar" om det inträffade.

stoppades för vidare färd in i Norge eftersom det var december månad och då är det lag på att bussar skall medföra snökedjor. Detta saknades och bussen fick således återvända.

8.4. Förebyggande insatser - några svenska exempel⁷³

I förebyggande sammanhang nämns ofta samverkan och samsyn med eftertryck som de viktigaste framgångsfaktorerna. Supporterpoliserna och säkerhetsansvariga gav uttryck för ett väl fungerande samarbete och de håller minst ett förmöte inför varje match. Två gånger om året – före och efter säsongen – träffas även samtliga supporterpoliserna och säkerhetsansvariga för att konferera och diskutera gemensamma frågor och söka enhetliga lösningar.

Förebyggande åtgärder ”ägs eller begränsas” inte givet av polis eller klubbarna. Nedan följer några exempel på förebyggande diskussioner, strategier och åtgärder som förekommit i Sverige som inte tagits upp tidigare i detta arbete. Samtliga respondenter var ense om vikten av att motverka huliganrekryteringen, som sades försiggå i skolmiljöer. Parallellt med detta är supporterrekrytering värdefullt och supporterrörelsen omnämndes ofta som väl värda att samarbeta med. I Stockholm startades exempelvis redan år 1991 ’Projekt läktarkultur’ i samverkan mellan de tre stora klubbarna, vars syfte var att främja de goda krafterna kring fotbollen (Jönsson, 1997).⁷⁴ I ett samarbete med Fryshuset⁷⁵ i Stockholm arbetar sedan år 2006 stadens tre stora klubbars supporterföreningar tillsammans under namnet Fotbollsalliansen, som är ett brottsförebyggande projekt som riktas mot grundskolor i syfte att bejaka en positiv supporterkultur. Inför allsvenska matcher i Stockholm bär bollpojkar runt Fotbollsalliansens banderoll inne på planen med texten ”Stå upp för din klubb – för en positiv supporterkultur”. Under 2008 är det även tänkt att Fotbollsalliansen skall påbörja verksamhet såväl i Göteborg som i Skåne. Inom Fryshusets verksamhet påbörjades under slutet av år 2008 ett projekt – Huliganpärön – som riktar sig till föräldrar till kända huliganer och ungdomar i riskzonen. En ambition som framfördes från flera håll var att få en mer blandad publik på matcherna och familjevänlighet diskuterades redan i BRÅ (1986) med förslag på särskilda familjesektioner, som också finns på flera arenor. En del i det förebyggande arbetet är arenornas fysiska utformande och flera respondenter menade att såväl ordnings- som säkerhetsaspekter måste beaktas redan

---

⁷³ Se BRÅ (2008) för en fördjupad genomgång och diskussion av förebyggande åtgärder.

⁷⁴ Projektet bytte senare namn till ’Projekt supporterkultur’ 1993. Det har fått utmärkelser avseende brottspreventivt arbete och deltog i ECPA (European Crime Prevention Award) under namnet ’Projekt supporter’ 2003.

⁷⁵ Fryshuset är en statsfinansierad verksamhet med inriktning mot olika ungdomsfrågor.

på ritbordets.⁷⁶ Det avser alltifrån hur läktarsektioner utformas till antal CCTV-kameror samt hur dessa sätts upp. (På Råsunda, med en publikkapacitet på cirka 33 000, finns idag 27 kameror. Noterbart är att antalet kameror mer än fördubblats under åren 2006-2008.) Nya arenor kommer, enligt krav från UEFA, att enkom ha sittplatser, vilket sannolikt kommer att leda till debatt då många supportrar ser ståplats som fotbollskulturens ursprung och livsnerv. En annan aspekt är matchprogrammet, alltså *när* matcherna spelas. Matcher på vardagskvällar 20.00 är en följd av TV-bolagens preferenser. Enligt respondenterna är familjeinramningen vid dessa kvällsmatcher mindre parallellt med ett ökat fylleri och ordningsproblem. I september 2008 togs ett nytt grepp då högriskmatchen AIK – IFK Göteborg spelades en lördag kl.12.30, vilket bedömdes ha givit effekt genom mindre ordningsproblem än vad som brukar vara fallet.⁷⁷

8.5. Jämförelser av skandinaviskt åtgärdsarbete

Ett återkommande utvecklingstema under intervjuerna var att respektive lands centrala polisförvaltning gemensamt med det nationella fotbollsförbunden genom ett samlat grepp måste klargöra hur arbetet skall bedrivas. Det efterlystes förtydliganden och enhetlighet avseende rutiner inte bara på olika arenor, utan även hur polis och klubbar fördelar arbetet. Detta såg flera tar sin början i att det finns nationellt säkerhetsansvariga vid de nationella fotbollförbunden. Under 2008 tillsatte SvFF en tjänst som nationellt säkerhetsansvarig, vilket redan finns i såväl Danmark som Norge. Det kanske viktigaste av allt gällande allt åtgärdsarbete, som respondenterna ofta framhöll, är att finna balansen mellan ordning och engagemang. I korthet innebärande att med en god och trygghetsskapande ordningshållning ändå bejaka kraften i publikens engagemang och deltagande i matchen, för såväl klubbar som landslag är beroende av en, gärna stor, publik som också vill återkomma till nästa match (se även Comeron, 2002). ”*Vi behöver såklart våra fans och det gäller att se till att de får delta i matchen.*” (Säk, D)

I Sverige har problemen nått en nationell politisk agenda, vilket även är fallet avseende Danmark där regeringen med emfas framhållit problemens angelägenhetsgrad; ”In 2007 the re-elected Danish Government mentioned safety and security at football events as one of its prioritised tasks in their forthcoming term.” (www.idraet.au.dk) Gällande en riktad lagstiftning var Sverige var först ut år 2005 med en lag om tillträdesförbud (SFS, 2005:321), som även

---

⁷⁶ Detta knyter an till en brottsförebyggande inriktning som benämnes CPTED – Crime Prevention Through Environmental Design.

⁷⁷ Dock kan det nämnas att publiksiffran var överraskande låg; endast 12 400 åskådare.

omarbetats för att träda i kraft den 1 april 2009, inför starten av allsvenskan. Danmark har följt denna utveckling, och samtidigt i sin lag definierat avgränsningar för arenaområdet samt tidpunkter för matchtillfället. Flera respondenter framhöll att trovärdiga hot om lagföring för brott, och särskilt med fängelse i straffskalan, verkar ha en viss effekt och sammantaget förefaller lösningarna att sökas straffrättsligt i Skandinavien. Inte minst har ju en del ärenden gått till domstol och resulterat i fällande domar. En intressant del är att Polislagen i Danmark och Norge ger möjligheter att omhänderta större grupper i förebyggande syfte, som använts med goda erfarenheter. Fast man var noggrann med att påpeka vikten av att inte skapa omhändertagandeinflation, för det kan lätt få omvänd effekt. Det var även i Danmark diskussionen var mest märkbar avseende ett nationellt huliganregister och flera uttryckte sig lite kritiskt till definitionerna risk- eller icke-risk-supporter, vilka de fann alltför opreciserade. För att ingå i ett register bör tydligare krav på definitioner utvecklas, vilket unisont underströks. I grunden såg man positivt på ett register, men med vissa reservationer. *”Om vi får ett huliganregister är naturligtvis rättssäkerheten viktig, så att det inte blir ett svepande verktyg där alla möjliga kan komma att ingå. Indicier och rykten får inte vara tillräckliga skäl.”*(Säk, D)

Den bristande enhetligheten såg respondenterna överlag som en följd av den, ur flera aspekter, ojämna nivån på elitfotbollen. I varje skandinaviskt land finns några få storklubbar med en enorm ekonomisk omsättning och stor publiktillströmning, vilket gör dem väldigt betydelsefulla för ländernas fotboll. En del av detta är vidare att vissa storklubbar ideligen har riskmatcher, medan mindre klubbar aldrig har ”egna” riskmatcher. De berörs bara då dessa storklubbars anhängare ”invaderar” mindre städers pubar och arenor, vilket den lokala polisen emellanåt får det jobbigt med. Kulturkrock var ett ord som några respondenter använde för att beskriva storstädernas fotbollsbesökarens möte med småorternas ordningshållare.

Avseende ekonomiseringen, med exempelvis eget ägande av arenan, har Danmark legat långt framme. Ojämnheten avseende utveckling märks även ur en annan synvinkel. Professionell fotboll på kommunägda arenor skapar lätt oklarheter i arbetet, och detta kom på tal gällande de olika lokala lösningar som diskuterades. Med nuvarande semi-offentlighet ges ett tolkningsutrymme av regleringarna, där polis och klubbar byggt upp lokala rutiner. Sannolikt kommer detta att utvecklas med tydligare gränsdragning, för med ökade inslag av privatägda arenor tvingas klubbarna ta ansvar för säkerhetsarbete och ordningshållning i en professionaliserande riktning. För att citera en respondent så är det ofta i dessa oklarheter och skillnader många problem uppstår. Inte bara för dem som arbetar, utan minst lika mycket för publiken.

SEKTION 5

9. AVSLUTANDE DISKUSSION

9.1. Företeelsen huliganism

Med det våld som finns i samhället är det svårt att se hur fotbollen, och dess engagerande förmåga skulle kunna vara helt konflikt- eller våldsbefriad, vilket bland annat Bodin et al (2005:66) också framhåller. Det är också svårt att endast begränsa förklaringarna till fotbollen i sig, inte minst då problemen i föregångslandet England emellanåt setts som allvarliga hot mot ett etablerat och fungerande samhälle och då hanterats därefter, och i slutet av 1980-talet närde premiärminister Margaret Thatcher en önskan om att kunna förklara krig mot huliganismen (Foer 2005:95). Men för att kunna åtgärda problemen understryks återkommande behoven av gångbara och avgränsade definitioner (se t.ex. Frostdick & Marsh, 2005).

9.1.1. Förståelse och förklaringar – en teoretisk återblick

I litteraturen lyfts emellanåt aspekten fram av att det inte riktigt går att förklara fotbollshuliganismen, vilket till viss del beror på den mångfald av beteenden som kan ingå. Parallellt anförs också att utomstående aldrig kan förstå huliganismen och dess drivkrafter (se t.ex. Armstrong 1998:21). Ur dessa resonemang uppkommer frågorna om vad som skall räknas som *fotbollshuliganism* samt vem som tillåts definiera begreppet. Lika svårt är det att entydigt definiera en huligan, där t.ex. Joern (2006:139) diskuterar en spännvidd allt ifrån frustrerade proletärer till lyxkonsumerande yuppies. Då huliganismen avhandlas eller skall förklaras är det i regel mer gruppen än de enskilda individerna som är betydelsebärande. Detta var återkommande vid intervjuerna och understryks bland annat även av Brännberg (1997) och Larsen (2004). Likt andra ungdomliga gruppöreteelser präglas umgänget i huligankretsar av skapandet av gemensamma minnen. Utöver klädsel, resor och pubbesök präglas dessa skrönor ofta av våldsutlevelser. Däremot menar Armstrong (1998) och Larsen (2004) eftertryckligt att förklaringarna övermåttan fokuserar våldet samt att huliganbegreppet alldeles för snabbt och lättvindigt påförs allt som inte passar in i officiella, institutionaliserade supportergrupperingar. Att huliganer lämnade, eller aldrig ville ingå i, de etablerade supporterföreningarna är inte liktydigt med att de framlever oordnat. I det huligana utanförskapet råder också en ordning och kontroll med privatiserade, regisserade firmauppgörelser för de särskilt inbjudna som lever upp till kraven på stil och klass.

Gällande förklaringarna bör Leicester School omnämnas som genom åren haft stort inflytande. Inom denna gavs en traditionell bild av huliganismen som visat sig ofta leva kvar hos allmänheten, men inte lika ofta bland denna studies respondenter. Orsakerna spårades till den ociviliserade underklassens medfödda aggressivitet och brutalitet som i samklang med en lokal stolthet ledde till våldsamheter. Dessa tämligen deterministiska och nedsättande beskrivningar av fotbollspubliken som bestående av samhällets lägre klasser har dock inte förblivit oemotsagda. Inom 'cultural studies', som också härstammar från England, framhålls inledningsvis fotbollspublikens heterogenitet och att den stora majoriteten inte är huliganer utan supportrar, som bejakare av fotbolls- och läktarkulturen. Denna subkultur har sin livskraft på läktarna och verkar för återskapandet av fotbollens rätta värden i samklang med en lokal arbetarklassgemenskap. En intressant aspekt är att jämfört med England kommunicerar klubbar och polis i Skandinavien märkbart mer och kontinuerligt med sina supporterföreningar (med några undantag), som även bör ses som aktörer i fotbollsevenemangsarbetet. Av betydelse är hur fotbollspubliken under senare decennier breddats och att det inte längre från ett slags kulturelitistiskt perspektiv ses ned på ett fotbollsengagemang, som ett uttryck för den breda befolkningens banala intressen. Guilianotti (2002) utvecklar detta och diskuterar fotbolls- eller klubbintresset utifrån olika konsumtionsmönster och livsstilar. Viktiga aspekter är inverkan av individualisering och globalisering i ett tidevarv av en ständigt närvarande kommersialisering.

Att med en kriminologisk teori förklara huliganismens orsaker låter sig inte göras, men det finns inslag i några olika teorier som jag menar kan utgöra delförklaringar. Den i mitt tycke mest intressanta avseende casualkulturen och firmorna, och utifrån såväl intervjuer som litteratur passande, är Miller's (1958) 'focal concerns'. Huliganiska gärningar fungerar som utmaningar och reaktion mot "överheten" i en annars någorlunda välordnad tillvaro vill man vara en "underklassbuse", om än välklädd, och få ett symboliskt, maskulint utlopp för spänning och tuffhet av ren nöjeslystnad. Det handlar även om att spela ett kontroll- eller strategispel med, eller mot, polisen. Utifrån perspektivet av ett postmodernt överflödssamhälle är detta grupprelaterade våld en konsumtion av upplevelser. Eller ett slags drift som Matza (1964) sannolikt hade benämnt detta, under en begränsad tid, aktiva sökande efter spännande och kriminella handlingar. Enligt supporterpoliserna, som ändå bygger upp ett slags relation med "sina" huliganer, ser huliganer vanligen det mer som en beroendeframkallande hobbyverksamhet, där själva beroendet innefattar såväl adrenalinrus och maktkänsla som rädsla (se t.ex. King & Knight, 1999). Och dessa konsumtionsbehov ses som starkare än behovet av att få se matcherna från läktaren. I synnerhet supporterpoliser menade vidare att handlar om ett

dikotomiskt val – huligan eller supporter – för det går inte att både tillhöra en firma och en supporterförening. Som hängiven huligan är alla medel tillättna i kampen för sin övertygelse att nå sina mål, varav särskilt de instrumentella. Vidare sågs ståndpunkten vara att ”de som inte är med är emot” och skulden skall alltid beläggas motparterna, likt det ’blame game’ företeelsen huliganism präglas av. Detta bidrar samtidigt till att göra dem ytterst lättkränkta, där behoven av rationaliseringar för tankarna vidare till teorin om skuldneutralisering (Sykes & Matza, 1957).

Inte bara huliganismen i sig kan vara föränderlig, för det gäller även individerna och deras deltagande. De mest högaktiva är, enligt supporterpoliserna, i dryga tjugooårsåldern och intensiteten avtar därefter med stigande ålder. Emellanåt beskrevs hur huliganismen får konkurrens av ett vuxenlivs tilltagande krav, vilket bland annat Chester (2003) också skildrar. Sociala band och andra investeringar har en förmåga att avhålla från kriminalitet och andra riskbeteenden och får en självreglerande funktion. Uppfattade, trovärdiga straffhot kan alltså påverka, vilket överensstämmer med vad Hirschi (1971) såg som förklaring till kriminalitetens begränsning. Fast avseende huliganismen är det snarast en fråga om att ”växa ifrån det”, för att citera några respondenter.

9.1.2. Mångfald och föränderlighet

Till stor del var samtliga respondenter av uppfattningen att huliganismen handlar om ett våld som finns i samhället och att yngre mäns intresse för våldsutlevelser i grupp är bestående över tid. Inte oväntat har huliganism återkommande liknats vid moderniserade byslagsmål, såväl vid intervjuer som i litteratur (Andersson & Radmann, 1998:126 samt Schelin, 1993:216). Men från att ha varit tydligare kopplat till matcherna har huliganismen såväl privatiserats som vidgats i tid och rum, och som företeelse blivit mer svårbemästrad. En notabel aspekt i detta sammanhang är att firmahuliganer på något vis sågs som hövliga, då de inte slåss vid arenorna och därmed bidragit till en ökad trygghet där. Om de valde att självmant dra sig undan eller om det är en följd av polisens och klubbarnas insatser är en fråga det givetvis råder delade meningar om. Kännetecknande för huliganismen är viljan att ge uttryck för sin hängivelse och identitet i ett rollspel, med eller mot andra neotribala grupperingar. Till största delen menade respondenterna i samtliga fyra länder att det ändå inte är ”vem som helst” som blir huligan för bland beständiga huliganer finns ett fotbollsintresse, eller att de åtminstone har ett klubbintresse. Enligt flera svenska respondenter har det dock under senare år börjat märkas en föränd-

ring avseende de som kanske blir framtidens huliganer – de är inte rekryterade på läktarna och fotbollsintresset ses som oklart. Det menades att idag dras man med eftersom man kan slåss, för att möjligtvis därefter bekanta sig med fotbollen. Med en sådan utveckling distanserar sig huliganismen mer från fotbollen och det blir ännu tydligare att de inte är varandras förutsättningar. På frågan om vilket av intressena som respondenterna uppfattade som viktigast för huliganerna – fotboll eller våld – svarades vanligen våld. I det stora hela präglas företeelsen huliganism av utöver mångfald och föränderlighet emellanåt också av motsägelser, som gör att det finns ett konstruktivistiskt utrymme i dess definition. Inte minst tydliggjordes detta då ganska olika beskrivningar gavs av dem som man såg som ”sina” problematiska individer, för deltagande i en våldsuppgörelse i det fördolda innebär inte per automatik att man är våldsam på arenan. Eller tvärtom, vissa uppvisar enbart problematiska utlevelser på läktaren.

En viktig aspekt är att inte sätta likhetstecken mellan huliganer och supportrar samt mellan firmor och organiserade supporterföreningar. I detta sammanhang bör supporterföreningar omnämnas som skapade en inre ordning och idag samverkar med polis och klubbar.⁷⁹ Publikens deltagande i matchen är betydelsefull och har ofrånkomligen en inkluderande effekt, där en viktig aspekt är att det är supportrarna själva som formulerar och skapar sin utlevelse och genomgående ses supporterkulturen alltmer som en konstruktiv kraft, full av nyanser (jfr. Havelund et al, 2006). Samtidigt bygger fotbollsupplevelsen på en till stor del otämjd utlevelse som tappar sin näring om det hela blir för korrekt, strukturerat och rumsrent. Frågan kvarstår hur man på bästa vis balanserar å ena sidan ordning och säkerhet och å andra lidelsefullhet och engagemang. Publikens upplevelse bör helst inte kuvas av en alltför nitisk och brysk kontroll, som likaväl som huliganismen kan avskräcka en bredare publik. Detta är knappast en enkel balansakt som samtidigt ständigt kantas av intressekonflikter.

9.1.3. Massmedia – en ofrivillig konstruktör?

Massmedias beredvillighet har återkommande setts som att nyheter snarare skapas än rapporteras, och ofta i förväg, vilket ofrånkomligen kan leda till att problem konstrueras och förstärks (se t.ex. Andersson & Radmann, 1998 samt Back et al, 2001). Fotboll som underhållningsgenre är så påpassad av media att incidenter, stora som små, gärna överdramatiseras i transformeringen till nyheter. Massmedias betydelse för huliganismen kan ses på olika sätt, men otvetydigt fungerar huliganism bra i ett massmedieformat, som kan föranleda moralisk

---

⁷⁹ Comeron (2002) poängterar särskilt detta som benämns 'fan coaching'.

panik (Cohen, 1972). Pollack (2001) diskuterar detta mer utifrån medie- än moralpanik och betonar den dramatiska och därmed säljande potentialen som finns inneboende i företeelsen huliganism. Fast överlag ses inte massmedia som huliganismens orsak, men något som mycket väl kan hålla den vid liv. Dess nyhetsvärde innefattar likaväl vad som skulle kunna ha hänt, som vad som egentligen hände. Intresset för huliganismen kanske väcks genom en stor uppmärksamhet med häftiga bilder och kraftfullt fördömande rubriker, men har man väl kommit in i fotbollshuliganismen blir media troligtvis mer ointressant, för då är det mot andra forum man riktar sin uppmärksamhet. Utöver inom den egna gruppen ter det sig mer sannolikt att kommunicera på Internet, där den snabba kommunikationen kan vara mer riktad och man kan själv konstruera budskapen. Hur man skall förhålla sig till företeelsen huliganism är inte givet. Med censurering av massmedia kan det göras mer spännande, samtidigt som exponering kan verka lockande och leda till nyrekrytering. För att återknyta till intervjuerna gavs ett önskemål; mer sans och proportionalitet i rapporteringen. En fråga som förblev obesvarad var om artiklarna egentligen hör hemma under rubriken sportnyheter.

9.2. Att åtgärda huliganism

“If, for example, the sole aim is to stop hooliganism, then the answer is simple. All you really have to do is stop hooligans walking through turnstiles. It really is as basic as that.”
Brimson (2006:199)

9.2.1. Ekonomi och professionalisering

Ekonomiseringen av fotbollen har visat sig vara ytterst betydelsefull, vilket framkommit vid såväl intervjuer som i litteraturen (se t.ex. Bodin et al, 2005). Särskilt har TV-bolagens inflytande och prioriteringar visat sig vara stort, inte minst gällande tidpunkter för matcherna. Detta stämmer inte alltid överens med hur klubbar och polis bedömer och ser på lämpliga matchtillfällen, vilket summariskt leder till en meningsskiljaktighet baserad på ekonomiska och ordnings- och säkerhetsmässiga perspektiv, vilket diskuterades av både säkerhetsansvariga och poliser. Utvecklingen löper parallellt med en ökande privatisering och kommersialisering, där sponsorer också allt mer blivit betydande aktörer som kravställare på klubbarnas säkerhetsarbete. För klubbarnas del har utvecklingen lett till ett mer professionaliserat säkerhetsarbete med tilltagande kontroll som huliganismen, eller bilden av den, bidragit till. Av stor betydelse för utvecklingen är att arenaansvaret läggs över på klubbarna, som i ökande grad även äger sina arenor, vilket förändrar och avgränsar polisens uppdrag. Detta går otvetydigt att spåra till Taylor-rapporten (Home Office, 1990) som utarbetades efter katastrofen på Hillsbo-

rough 1989, som ledde till att krav ställdes på klubbarna och skulle åstadkomma en ökad enhetlighet i åtgärdsarbetet.

I centrum står god ordning och hög säkerhet, två begrepp som dock inte är synonyma. Säkerhetsarbetet handlar om så mycket mer än bara ordningshållande, och de säkerhetsansvariga pratade ofta om evenemangets hela säkerhet samt det ej matchrelaterade arbete som utförs. Även om säkerhetsarbetet bara är förknippat med kostnader har man inte råd att vara utan, menade klubbarnas säkerhetsansvariga unisont. Särskilt om klubbens ambition är att spela i internationella sammanhang, där UEFA-kraven på säkerhet är ännu högre. Utöver en fotbollsmässig ära finns utan tvekan stora pengar i den internationella fotbollen, som är en förutsättning för utveckling av såväl arbetet kring fotbollen som spelet i sig. Samtidigt är det av värde att fotbollsmatcherna är tillgängliga, innebärande att biljettpriserna inte är alltför höga och att matcherna spelas då en bred publik kan ha möjlighet att besöka arenorna. Inte minst för att bibehålla ett intresse samt locka nya supportrar, för klubbarna är ju starkt beroende av biljettintäkter och försäljning av klubsouvenirer.

9.2.2. Polisstrategi och straffrätt

Det råder överlag en växelverkan i utvecklingen avseende problemens gestaltning och omfattning samt hur samhället försöker motverka dem. Vid en del intervjuer ventilerades, med avsmak, minnesbilder från 80-talet då publikmassor föstes som boskap längs gatorna för att placeras i en stålbur inne på arenans läktare. Avseende arbetet mot fotbollshuliganism är ett ökat antal kravallutrustade poliser inte den givna lösningen. Genom åren har polisiära åtgärder ofta baserats på idén om att 'show of force' säkerligen avskräcker, men att helt onyanserat behandla all publik efter en 'mad mob theory' är i regel direkt kontraproduktiv – all publik är inte lika farlig (Stott, 2007). Tidigare decenniers åtgärder har innefattat påtagliga inslag av krigföring där en total seger var det enda accepterade målet. Stott & Pearson (2007:242ff) menar att polisens framgångsmöjligheter ligger i att kunna kontinuerligt anpassa sin insats och agera med proportionalitet. Annars är riskerna uppenbara att stämplingsteorin åter väcks till liv, då polisens och samhällets (över-)reaktioner och gestaltning, i förväg, blir förstärkande och snarast genererar höga förväntningar på problem (se t.ex. Becker, 1963). Problem som mycket lätt kan infrias. Inför EM-slutspelet i Sverige 1992 fokuserades polisiär kraftfullhet, med ny stryktålig utrustning och kravallutbildning. Samtidigt blev en lärdom efter EM kravalltänkandets begränsningar, för det var i samband med detta som supporterpolisverksamheten började

ta form och utvecklas i Sverige. Att åtgärda fotbollsrelaterade problemen förutsätter således två olika polisiära inriktningar, vilket O'Neill (2005) ingående avhandlar; en ordningsinriktad mot de stora publikmassorna och en spaningsinriktad mot individer och grupper med vålds- och spänningsuppsåt.

Emellanåt spelas matcher utan att våldsuppgörelser sker och ibland förekommer våldsuppgörelser på matchfria dagar, främst i Sverige. Då matchtillfället inte är en given förutsättning har huliganismen spritt sig över tid och rum och därmed blivit mer oberäknelig. Den otrygghet och de negativa förväntningar som huliganismen förorsakar ser t.ex. Frosdick & Marsh (2005:33) som minst lika problematiska som huliganismen i sig. Genom ett långsiktigt kartläggnings- och underrättelsearbete verkar supporterpoliser för att utöva kontroll över huligangrupperna för att kunna avstyra uppgörelserna. Istället för att driva ett utplåningskrig är det mer rimligt att försöka hantera problemen, motverka dess effekter i görligaste mån och försöka hejda nyrekrytering, vilket särskilt svenska respondenter framhöll. Generellt menade respondenterna att klubbarna inte kan ansvara för vad en liten del av "deras" publik gör timmarna, eller dagarna, före en match på platser långt ifrån arenan. Med sådana krav kan man i förlängningen undra om det finns andra beteenden – läs kriminalitet – som matchbesökare begått, vilka klubbarna då förväntas ta ansvar för genom att neka dem entré. Til syvende og sidst är och förblir det som sker bortom arenorna en uppgift för polis och rättsväsende.

Avseende erfarenheter och åtgärder vänds blickarna oftast mot England och den tilltagande kontrollen som numera utövas av klubbarna på arenorna, genom exempelvis omfattande CCTV. Därutöver omnämns särskilt lagstiftningsarbetet som lett fram till The Football (Disorder) Act 2000 som ger möjligheter för domstolar att besluta om upp till tioåriga 'banning orders'. Detta börjar även märkas i Skandinavien, och i Sverige konstateras att det föreligger juridiska möjligheter för enskilda kan ställas till svars för gärningar utförda på arenorna (Kleineman, 2006), vilket kan ses i skenet av en ökad påföljdsindividualisering. Klubbarna har annars till största delen straffats för bristande evenemangssäkerhet, med ibland publikfria matcher som innebär ett betydande inkomstbortfall. Under senare år har det i Skandinavien fallit fler domar i fotbollsrelaterade ärenden och inte minst är ju lagar om tillträdesförbud tecken på ökat straffrättsligt fokus. Att genom kraftfullare straffrättsliga åtgärder helt och hållet kunna utplåna huliganismen såg ingen respondent som en allena rådande lösning. Men strängare och trovärdiga straffhot kan säkerligen förmå en del huliganer "ta sig en funderare", menade flera respondenter. Samtidigt märktes en viss återhållsamhet i åtgärdstänkandet, för

alltför kraftfulla åtgärder kan vara kontraproduktiva. Inte minst gällde detta skapandet av huliganregister, där fokus ofta lades på rättssäkerhet med kontinuerliga uppdateringar och gallringar, som ofrånkomligen berör kraven på definitioner. Inför utvecklingen av åtgärder är en viktig aspekt att beakta de olika perspektiven av fotbollsintresse, för det är ingen självklarhet att klubbblags- och landslagsintresse löper parallellt. Det är alltså av betydelse att se skillnaderna mellan inhemsk klubb fotboll och större evenemang, avseende såväl ordningshållning som huliganism.

9.3. Fotboll och huliganism – en epilög

Huliganismen har visat sig vara ett spel med flera aktörer inblandade, som ömsesidigt påverkar varandra. Avseende såväl uttolkningar av definitioner som åtgärder ges utrymme för disparata tolkningar av historien, skeendena samt vad som kan väntas i framtiden med inslag av 'blame game'. Ibland sker saker långt bortom arenorna, men var och när dessa problem än dyker upp återförs de på något vis oftast ändå till fotbollen, varav i synnerhet till vissa klubbar. Det är inte endast våldet som förflyttats bortom arenorna, för genom en riktad lagstiftning och flera fällande domar har åtgärderna gjort detsamma. Sedan jag i december år 2005 påbörjade mina studier inom området har nya erfarenheter gjorts. Parallellt med detta har även förändringar och utveckling skett inom arbetet mot huliganismen och huliganerna, t.ex. gällande polistaktik eller inom klubbarnas säkerhetsarbete. På en punkt är litteraturen och respondenterna otvetydigt överens – antalet huliganer utgör en liten andel sett till den fotbollsintresserade och matchbesökande publiken. Däremot ges de ofta stor uppmärksamhet som inte sällan leder till upprördhet och krav på åtgärder. Utöver olika former av kontrollutövande är ett bestående intryck den ekonomisering som starkt inverkar på elitfotbollens förutsättningar, där också säkerhetsarbetet runt matcher är under ständig utveckling.

Genom detta arbete har jag lärt mig mycket om den samtida fotbollen, där vägen till mina ökade kunskaper och min förståelse har gått via begrepp som individualisering, kommersialisering och professionalisering. Detta leder tankarna vidare till hur fotbollen, och även dess problembilder, är uttryck för och integrerade delar av ett internationaliserat och postmodernt samhälle. Fotboll, upplevelsen av den och alla dess tillhörande aspekter är svåra att isolera från samhällena de formas av och även formar. Frågan som alltid uppkommer är ju om det egentligen bara handlar om fotboll, innebärande det som sker i spelet på gräsplanen. Att försöka hålla isär fotbollen och huliganismen är inte nypåkommet eller något endast jag torgför.

Här vänder jag åter min blick mot föregångslandet England och tar i argumentationen hjälp av "huliganpornografen" Cowens (2001), som gjorde följande reflektion om sina förhållanden på 1980-talet; "I might have been a hooligan in the making but I was also a massive football fan" (bildtext). Och det är ordet 'also' som är det väsentliga i denna konklusion.

Litteraturförteckning

- Adang, O.** (1999) '*Football hooliganism*', www.policestudies.homestead.com (2005-12-19)
- Andersson, T. & Radmann, A.** (1998) '*Från gentleman till huligan? Svensk fotbollskultur förr och nu*', Brutus Östlings Förlag Symposium, Eslöv
- Armstrong, G.** (1998) '*Football hooligans. Knowing the score*', Berg, Oxford
- Aurstad, E.** (2005) '*Uønskede holdninger og handlinger i norsk fotbal. Med hovedvekt på rasisme og voldstendenser.*', Institutt for kriminologi og rettssociologi, Juridisk fakultet, Universitetet i Oslo
- Back, L., Crabbe, T. & Solomos, J.** (2001) '*The changing face of football. Racism, identity and multiculturalism in the English game*', Berg, Oxford
- Becker, H.S.** (1963) '*Outsiders. Studies in the sociology of deviance*', The Free Press, New York
- Berglund, S.** (1998) '*Fra pøbler til snille gutter? En studie av Vålerengen sine supportere "Klanen"*', Institutt for kriminologi og rettssociologi, Universitet i Oslo
- Blackshaw, T. & Crabbe, T.** (2004) '*New perspectives on sport and deviance. Consumption, performativity and social control*', Routledge, London
- Bodin, D., Robène, L. & Héas, S.** (2005) '*Sport and violence in Europe*, Council of Europe Publishing, Strasbourg
- Breines, E. M. I.** (2002) '*Klanen – en identitet? Likhetsstrekk mellom Klanen, bikere og nynazister?*', Institutt for kriminologi og rettsociologi, Universitet i Oslo
- Brimson, D.** (2001) '*Fans for a change*', i Mark Perryman (red), 'Hooligan wars. Causes and effects of football violence', Mainstream Publishing Company, Edinburgh, s.198-204
- Brimson, D.** (2003) '*Eurotrashed*', Headline Book Publishing, London
- Brimson, D.** (2006) '*Kicking off. Why hooliganism and racism are killing football*', Headline Book Publishing, London
- BRÅ** (1986) '*Läktarvåld. Orsaker och åtgärder*', Utredningsrapport 1986:3, Stockholm
- BRÅ** (2008) '*Strategier mot fotbollsrelaterade ordningsstörningar. En kunskapssammanställning*', BRÅ-rapport 2008:20, Fritzes, Stockholm
- Brännberg, T.** (1993) '*Huliganism – ett drama i offentligheten?*' i Tore Brännberg (red), 'Mellan karneval & huliganism – en antologi om supporter-kulturen', Zenon, Floda, s.15-61
- Brännberg, T.** (1997) '*Huliganism – ett mångfaldigt begrepp*', i Inrikesdepartementet, 'Våldet – och glädjen. En debattbok om huliganer och glada supportrar', SISU Idrottsböcker, s.11-23
- Buford, B.** (1991) '*Bland huliganerna*', Pocky, Stockholm
- Bundsgaard, R. & Skov, O.** (2007) '*Hooligan – I'm fuckin' lovin' it*', Columbus, Köpenhamn
- Burgess, R.** (1984) '*In the field. Introduction to field research.*', Allen & Unwin, London

- Campbell, B. & Dawson, A. L.** (2001) *'Indecent exposures, men, masculinity and violence'*, i Perryman, M. (red), 'Hooligan wars. Causes and effects of football violence', Mainstream Publishing Company, Edinburgh, s.62-76
- Carlsson, H., Dahlbom, E. & Florin, C.** (2005) *'Ibland kan man bli så fruktansvärt arg på dem...En kvalitativ kartläggning av svensk supporterproblematik ur ett säkerhets och supporterperspektiv'*, Examensarbete 6:2005, Idrottshögskolan i Stockholm
- Carlsson, S.** (2005) *'Stor – stark – slåss. En studie av maskulinitetsskapande inom fotbollssupporterkulturen'*, C-uppsats, Kriminologiska institutionen, Stockholms universitet
- Centre for the sociology of sports** (2002a) *'Fact sheet 2: Football stadia after Taylor'*, University of Leicester, www.le.ac.uk (2005-12-29)
- Centre for the sociology of sports** (2002b) *'Fact sheet 3: Why support football?'*, University of Leicester, www.le.ac.uk (2008-01-16)
- Centre for the sociology of sports** (2004) *'Fact sheet 9: A brief history of female football fans'*, University of Leicester, www.le.ac.uk (2005-12-28)
- Chaudhary, V.** (2001) *'Black, brown, blue and white army'*, i Perryman, M. (red), 'Hooligan wars. Causes and effects of football violence', Mainstream Publishing Company, Edinburgh, s.77-83
- Chester, M.** (2003) *'Naughty'*, Milo Books Ltd, Wrea Green
- Christensen, M.** (2006) *'Hård kamp om bolden – nye perspektiver på den danske supporterkultur.'*, Social Kritik 106/2006: 82-95
- Christie, N. & Bruun, K.** (1985) *'Den goda fienden. Narkotikapolitik i Norden.'*, Rabén & Sjögren, Stockholm
- Cohen, S.** (1972) *'Folk devils and moral panics: the creation of mods and rockers'*, Routledge Taylor & Francis Group, Oxford
- Comeron, M.** (2002) *'The prevention of violence in sport'*, Council of Europe Publishing, Strasbourg
- Cowens, S.** (2001) *'Blades Business Crew. The shocking diary of a soccer hooligan top boy'*, Milo Books Ltd, Bury
- Dahlén, P.** (2005) *'Fotbollsfans i televisionsåldern'*, www.idrottsforum.org (2005-12-29)
- Dalgaard, M. & Hesselager, Ø.** (1994) *'Vi er de værste – men alle er skyldige....'*, Social Kritik 31-32/94, ss.29-39
- Davidson Ries, M., Wibe Gustafsen, J., Troung Hai Nguyen, H., Reinhardt, N. & Howard Svendsen, T.** (2006) *'Hooliganisme'*, Den humanistiske Basisuddannelse (Humbas), Roskilde Universitetscenter
- Day Poulsen, H.** (2004) *'Fanatikere. Når mennesker bliver ekstreme'*, Forlaget Documentas, Hellerup
- Denscombe, M.** (1998) *'Forskningshandboken – för småskaliga forskningsprojekt inom samhällsvetenskaperna'*, Studentlitteratur, Lund

- Dunning, E., Murphy, P. & Waddington, I.** (2002) *'Towards a global programme of research into fighting and disorder at football'*, i Dunning, E, Murphy, P, Waddington, I & Astrinakis, A. E. (red) *'Fighting fans. Football hooligans as a world phenomenon.'* University College Dublin Press, Dublin, s.218-224
- Eneroth, B.** (1984) *'Hur mäter man vackert? Grundbok i kvalitativ metod'*, Natur och Kultur, Göteborg
- Eriksson, P., Gurell, T., Gustafsson, F., Nordén, P. & Svallin, J.** (2005) *'Huliganism'*, Eget arbete 03B2, Polishögskolan, Solna
- Estrada, F. & Tryggvesson, K.** (2001) *'Fotboll kräva dessa drycker'. Alkohol, fotboll och manlig gemenskap'*, Nordisk alkohol- & narkotikatidskrift, Vol.18, nr 3, sid. 245-260
- Foer, F.** (2004) *'How soccer explains the world'*, Harper Perennial, New York
- Frosdick, S. & Marsh, P.** (2005) *'Football hooliganism'*, Willan Publishing, Cullompton
- Garland, J. & Rowe, M.** (1998) *'Field of dreams? An assessment of antiracism in British football.'*, Sociology, v32, n2, p353 www.everchangigart.com/vold/dialog/FOD.html (2007-01-26)
- Green, A.** (2006) *'Ert jobb – vår hobby! Om ordningshållning och huliganism kring svensk fotboll.'*, Kriminologiska institutionen, Stockholms universitet
- Green, A.** (2008) *'Hur viktig är fotbollen för fotbollshuliganismen? En skandinavisk betraktelse'*, i "Disorder in urban public space: Resitance or crime? / Economic crime, organised crime and corruption", Rapport från NsfK:s 50:e forskarseminarium, Forssa (Finland), ss.177-189
- Guilianotti, R.** (2001) *'A different kind of carnival'*, i Perryman, M. (red), *'Hooligan wars. Causes and effects of football violence'*, Mainstream Publishing Company, Edinburgh, s.141-154
- Guilianotti, R.** (2002) *'Supporters, followers, fans and flaneurs'*, Journal of sports and social issues, 2002:26 sid. 25-46
- Guvå, G.** (2005) *'Polisens arbete i samband med demonstrationer som övergått i kravaller'*, FOG-rapport, Institutionen för beteendevetenskap, Linköpings universitet
- Haley, A.J.** (2001) *'British soccer superhooligans: emergence and establishment: 1982–2000'*, www.thesportjournal.org (2005-12-28)
- Haley, A.J. & Johnston, B. S.** (1998) *'Menaces to management: A developmental view of British soccer hooligans, 1961–1986'*, www.thesportjournal.org (2005-12-29)
- Havelund, J., Joern, L., Peitersen, B. & Eichberg, H.** (2006) *'Undersøgelse af dansk supporterkultur – hovedresultater.'*, Center for forskning i idræt, sundhed og civilsamfund (SDU), i samarbejde med Forlaget Bavnepanke
- Heber, A.** (2005) *'Var rädd om dig! En litteraturoversikt om rädslan för brott'*, Rapport 2005:3, Kriminologiska Institutionen, Stockholms Universitet
- Hirschi, T.** (1971) *'Causes of delinquency'*, University of California Press, Los Angeles
- Hognestad, H.** (2004) *'Norway between Bergen and Middlesbrough: Football identities in motion'*, Norges Idrettshøgskole, Oslo

- Home Office** (1990) *'The Hillsborough stadium disaster 15 April 1989'*, Inquiry by the Rt Hon Lord Justice Taylor, Final Report, London: HMSO
- Hughes, J. A.** (1979) *'Sociologisk analys. Utforskningsmetoder'*, Wahlström & Widstrand, Stockholm
- Höglund, J.** (2005) *'En av grabbarna. En berättelse inifrån brödrskapet Firman Boys'*, MMG Boks AB, Stockholm
- Højstrup Sørensen, L.** (2006) *'Fodboldøje. En rejse i fodboldens univers'*, www.fodboldoje.dk (2008-01-15)
- Inglis, S.**(2001) *'All gone quiet over here'*, i Perryman, M. (red), 'Hooligan wars. Causes and effects of football violence', Mainstream Publishing Company, Edinburgh, s.87-94
- Joern, L.** (2006) *'Homo fanaticus – passionerede fodboldsupportere'*, Forlaget Bavnebanke, Slagelse
- Johansen, V.** (2002) *'Vi er Vål'enga. En studie av mening og identitet blant medlemmer av Klanen, Vålerengas uavhengige supporters klubb'*, Norges Idrettshøgskole
- Johansson, C.** (2004) *'Idrottsupportrar – en kartläggning av 20 C-supportrars kriminella karriärer'*, C-uppsats, Kriminologiska institutionen, Stockholms universitet
- Justitiedepartementet** (2008) *'Ytterligare åtgärder för att motverka ordningsstörningar i samband med idrottsarrangemang'*, Ds 2008:20, Stockholm
- Jönsson, R.** (1997) *'Supporterkulturen – en positiv kraft'*, i Inrikesdepartementet, 'Våldet – och glädjen. En debattbok om huliganer och glada supportrar', SISU Idrottsböcker s.81-89
- Jönsson, R. & Kuick, A.** (2005) *'Publikkultur och ordningsförhållanden i svensk fotboll säsongen 2004'*, Riksidrottsförbundet, Stockholm
- King, M. & Knight, M.** (1999) *'Hoolifan. 30 years of hurt'*, Mainstream Publishing Company, Edinburgh
- Kleineman, J.** (2006) *'Supportervåldet – möjlighet till skadestånd från bengalister'*, i Idrottsjuridisk skriftserie Nr 11, s. 174-191
- Kvale, S.** (1997) *'Den kvalitativa forskningsintervjun'*, Studentlitteratur, Lund
- Larsen, M.** (2004) *'Hooliganisme i Danmark – en sociologisk undersøgelse af hooliganisme i Danmark'*, Aalborg Universitet
- Lowles, N.** (2001) *'Far out with the far right'*, i Perryman, M. (red), 'Hooligan wars. Causes and effects of football violence', Mainstream Publishing Company, Edinburgh, s.108-121
- Maffesoli, M.** (1996) *'The time of the tribes. The decline of individualism in mass society.'*, Sage Publications, London
- Matza, D.** (1964) *'Delinquency and drift'*, Wiley, New York
- Miller, W.B.** (1958) *'Lower class culture as a generating milieu of gang delinquency'*, Journal of Social Issues, 14:5-19

- Munch, A.** (2004) *'Beskrivning av fotbollshuliganers kriminella karriärer – Studie av personer som av polisen identifierats för supporterbråk i Stockholms län'*, C-uppsats, Kriminologiska institutionen, Stockholms universitet
- Nilsson, A.** (1993) *'Poliser och huliganer i dagspress'*, i Torstensson (red), *'Vanliga spel – vänliga metoder. En utvärdering av polisens arbete under EM i fotboll 1992'*, RPS Forskning 1993:1, Solna, s.108-147
- O'Neill, M.** (2005) *'Policing football. Social interaction and negotiated disorder'*, Palgrave Macmillan, Basingstoke
- Oskarsson, M.** (2005) *'Lag eller ordning? Polisens hantering av EU-toppmötet i Göteborg 2001'*, Jure Förlag, Stockholm
- Peitersen, B.** (2004) *'Dem der ikke hopper.... Forståelse av den frodige supporterkultur i Danmark og Europa'*, Ekstra Bladets Forlag, Köpenhamn
- Perryman, M.** (2001) *'Hooligan wars'*, i Perryman, M. (red), *'Hooligan wars. Causes and effects of football violence'*, Mainstream Publishing Company, Edinburgh, s.13-33
- Perryman, M.** (2006) *'Ingerland. Travels with a football nation'*, Simon & Schuster, London
- Pettersson, T.** (2002) *'Tre aspekter på brottsliga nätverk: Supporterbråk, etnicitet och genus'*, Kriminologiska institutionen, Stockholms universitet
- Pollack, E.** (2001) *'En studie i... Medier och brott'*, Institutionen för journalistisk, medier och kommunikation (JMK), Stockholms universitet
- Porsfelt, D.** (2005) *'Supporterrock i Sverige'*, www.idrottsforum.org (2006-01-19)
- Poulton, E.** (2001) *'Tears, tantrums and tattoos, framing the hooligan'*, i Perryman, M. (red), *'Hooligan wars. Causes and effects of football violence'*, Mainstream Publishing Company, Edinburgh, s.122-138
- Rasmussen, K. & Havelund, J.** (2007) *'Forebyggelse af fodboldsoptøjer – et litteraturstudie'*, Aarhus Universitet
- du Rees Nordenstad, H.** (1998) *'Våld och oroligheter i samband med idrottsevenemang, polisens roll'*, Ds 1998:38. *'Trygghet och trivsel vid idrottsevenemang – om insatser mot idrottsanknutet våld'*, Bilaga 1, sid. 48-102
- Reicher, S., Adang, O., Cronin, P. & Stott, C.** (2004) *'An integrated approach to crowd control and public order policing'*, *Policing: An International Journal of Police Strategies & Management* Vol. 27 No. 4 2004
- Rigspolitiet** (2005) *'Rapport om bekæmpelse af hooliganisme i Danmark'*, Styregruppen vedrørende efterforskningstøttestrengene samt grænseoverskridende, organiseret kriminalitet
- Rikspolisstyrelsen** (2007) *'Dialog och supporterpolis. Förstudierapport'*, POA-109-344/07
- Rowe, D.** (2001) *'Keeping with the enemy'*, i Perryman, M. (red), *'Hooligan wars. Causes and effects of football violence'*, Mainstream Publishing Company, Edinburgh, s.54-61
- Rudolfsson, H.** (2008) *'Risksupportrar och narkotika'*, Svenska narkotikapolisföreningen 1-08, s.10-12

- Schelin, B.** (1993) 'ÅskådARBETEENDET vid och i samband med idrottstävlingar', i Tore Brännberg (red), 'Mellan karneval & huliganism – en antologi om supporterkulturen', Zenon, Floda, s.205-240
- Stjernkvist, L.** (1997) 'Idrotten – lek eller blodigt allvar?', i Inrikesdepartementet, 'Våldet – och glädjen. En debattbok om huliganer och glada supportrar', SISU Idrottsböcker, s.91-95
- Stott, C. & Pearson, G.** (2007) 'Football hooliganism, policing and the war on the English disease', Pennant Books, London
- Stott, C. & Reicher, S.** (1999) 'How conflict escalates: the inter-group dynamics of collective football crowd 'violence'. An assessment of antiracism in British football.', Journal of Ethnic and Migration Studies, 25, 2, 335 www.everchangigart.com/vold/dialog/CONFLICT.html (2007-01-26)
- Sykes, G. & Matza, D.** (1957) *Techniques of neutralization: A theory of delinquency*, American Sociological Review 22:664-670
- Taylor, S.J. & Bogdan, R.** (1984) *Introduction to qualitative research. The search for meanings*, 2:a upplagan, John Wiley & Sons, New York
- Tilly, C.** (2003) *The politics of collective violence*, Cambridge University Press, Cambridge
- Torstensson, M.** (red) (1993) 'Vanliga spel – vänliga metoder. En utvärdering av polisens arbete under EM i fotboll 1992', RPS Forskning 1993:1, Solna
- Wallén, G.** (1996) 'Vetenskapsteori och forskningsmetodik', Studentlitteratur, Lund
- Williams, J.** (2001) 'Who you call a hooligan?' i Perryman, M. (red), 'Hooligan wars. Causes and effects of football violence', Mainstream Publishing Company, Edinburgh, s.37-53
- Willis, P.** (1981) *Fostran till lönearbete*, Röda Bokförlaget, Göteborg
- Young, J.** (1999) *The exclusive society*, Sage Publications, London
- Zsiga, E.** (2006) 'Mediernas dubbelmoral om huliganerna – fotbollsvåld jämfört med politiskt gatuvåld', Näringslivets Medieinstitut – Briefing paper, Stockholm

Andra källor

Danmarks Domstolar: Dom Københavns Byret Adv. K 0101-70241-00002-05, 2007-11-21

Europeiska gemenskapernas officiella tidning (2002/C 22/01) www.eur-lex.eu (2009-01-10)

Football (Disorder) Act 2000

Lov av 4. august 1995, nr. 53: Politiloven (Norge)

Lov nr 444 af 09/06/2004 Politiloven (Danmark)

Lov nr 307 af 30/04/08 Lov om sikkerhed ved bestemte idrætsbegivenheder (Danmark)

Rättsbanken NJA 2005:44 Mål nr 2673-04, 2005-05-27

SFS (1984:387) Polislag

SFS (2005:321) Lag om tillträdesförbud

Solna Tingsrätt Dom, Mål nr B 2563-05, 2008-01-24

Svenska Fotbollförbundet och Föreningen Svensk Elitfotboll (2005) 'Elitfotbollsmanual 2005'

Vertigo Media / Egmont Nordisk Film (2004) 'The football factory'

Föreläsningar

Stott, C. *Polistaktik*, Konferens Polishögskolan, 2007-10-18

Waddington, P.A.J., *Policing public order*, CEPOL-konferens, Bramshill, UK, 2006-09-12

Hemsidor

www.farenet.org (2006-01-09)

www.idraet.au.dk/footballsupporters (2009-01-27)

www.kickitout.org (2006-01-09)

www.sverigesenen.com (2006-01-15)

Tidningsartiklar

DN 2008-10-17 "Ministern orolig för engelska fotbollen"

SDS 2008-05-15 "Dansk polis använde övervåld mot fans"

SvD 2006-10-19 "Fotbollsbråk på Gröne Jägaren"

Jyllands-Posten 2005-09-30

FRÅGEMALL - GENERELL

Bakgrund och nuläge

1. Historiebeskrivning. Varför ser det ut som det gör idag och vilka faser har gått igenom? Viktiga skeenden eller förändringar?
2. Huliganer eller supportrar – vilket ord känns mest rätt?

Arbetsmetoder

3. Finns det några betydelsefulla åtgärdsförändringar under senare år? Organisatoriskt eller lagstiftning?
4. Arbetsmetod vid (risk-)matcher; kommunikation och underrättelsearbete? Kunskaper och dokumentation om supportrar?
5. Beskriv din roll och hur du arbetar? Gentemot din klubb? Hur ser du på ansvarsfördelningen och samverkan klubb/polis (supporterförening)? Bortamatcher?
6. Faror eller svaga delar i arbetet? Styrkor i arbetet, de som ni menar fungerar? I vilken utsträckning går det att förebygga problemen?

Framtid – problem och/eller lösningar

7. Medias arbete, och ert förhållande till det?
8. Vilken är den viktigaste frågan eller problemet i nuläget? Lösningar – vad-var-när-hur-vem?
9. Om fem år; farhågor och lösta problem.....

Kriminologiska institutionens rapportserie

ISSN 1400-853X

- 1995:1 Estrada, Felipe, *Ungdomsbrottslighetens utveckling 1975–1994*.
- 1996:1 Rytterbro, Lise-Lotte, *Narkotikamissbruk upptäckt genom urinprov*.
- 1997:1 Ringman, Karin, *Brottsförebyggande åtgärder i en förort*.
- 1997:2 von Hofer, Hanns (red.), *Nordic Criminal Statistics 1950–1995*.
- 1998:1 Backström, Malin (red.), *Homosexuell i dag*.
- 2001:1 Westfelt, Lisa, *Organisatoriska förändringar inom svensk polis under 1900-talet med avseende på kampen mot organiserad brottslighet*.
- 2001:2 Hörnqvist, Magnus, *Allas vårt ansvar – i praktiken. En statligt organiserad folkrörelse mot brott*.
- 2001:3 Shannon, David, *Graffiti and Adolescent Delinquency. An Analysis of Short Term Career Trajectories*.
- 2003:1 Tham, Henrik (red.), *Forskare om narkotikapolitiken*.
- 2003:2 Karlsson, Jenny & Pettersson, Tove, *Fokusgruppsintervjuer med ungdomar om genus och våld. Konstruktioner av gärningspersoner och offer*.
- 2003:3 Falck, Sturla, von Hofer, Hanns & Storgaard, Anette (red.), *Nordic Criminal Statistics 1950-2000*.
- 2005:1 Skrinjar, Monica, *Bilder av och åtgärder mot narkotika(miss)brukare – en reflexiv studie*.
- 2005:2 Pettersson, Tove, *Polisingripanden vid eget bruk av narkotika. Särbehandlas personer med utländsk bakgrund?*
- 2005:3 Heber, Anita, *Var rädd om dig! En litteraturöversikt om rädslan för brott*.
- 2005:4 Ericson, Christina, *Kvinnor och män i kriminalpolitiska motioner 1971-2000. En analys i ljuset av tre feministiska perspektiv*.
- 2006:1 Litzén, Staffan, *Oro för brott i urban miljö. Trygghetsundersökningar med anknytning till Stockholm*.
- 2006:2 Johnson, Michael, *Inblick i en ungdomskultur. Samtal med graffitimålare*.
- 2007:1 von Hofer, Hanns & Nilsson, Anders (red.), *Brott i välfärden. Festskrift till Henrik Tham*.
- 2008:1 von Hofer, Hanns, *Brott och straff i Sverige*.
- 2008:2 Evertsson, Nubia, *Political Corruption and Campaign Financing*.
- 2009:1 von Hofer, Hanns (red.), *Leif Lenke in memoriam*.
- 2009:2 Green, Anders *Fotboll och huliganism. Utveckling, problem och åtgärder i England och Skandinavien*